

МОНГОЛ АРДЫН НАМ

УВС АЙМГИЙН МАН-ЫН 2020 ОНЫ

АЙМГИЙН ИТХ-ЫН СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

Монгол улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого болох “АЛСЫН ХАРАА – 2050”, “Монгол улсын тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал – 2030”, Бүсчилсэн хөгжлийн бодлого, УИХ-ын сонгуульд оролцсон МАН-ын мөрийн хөтөлбөр, Увс аймгийн хөгжлийн хэтийн зорилт /2028/ зэрэг бодлогын баримт бичигт үндэслэн аймгийнхаа нийт ард иргэд, бизнес эрхлэгчид, мэргэжлийн байгууллагуудын саналыг тусган орон нутгийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө боловсрууллаа.

АЛСЫН ХАРАА:

Уламжлалт ахуйгаа дээдэлсэн, өндөр технологи бүхий “хөдөө аж ахуй-аялал жуулчлал”-ын хөгжлийн төв болох

ЭРХЭМ ЗОРИЛГО:

Гэр бүл төвтэй, бүтээлч, оюунлаг иргэдийнхээ эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах боломжийг бүрдүүлж, байгаль экологид ээлтэй, дэвшилтэт технологид суурилсан зохистой хэрэглээ, аж ахуйн үйл ажиллагааг дэмжиж, ухаалаг засаглал, тогтвортой хөгжил бүхий өрсөлдөх чадвараар тэргүүлэх аймаг болно.

УРИА:

Иргэндээ ээлтэй Хөгжлийн төлөө ХҮЧЭЭ НЭГТГЭЕ.

НЭГ : ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

Иргэн бүрт хүртээмжтэй, чанартай боловсрол олгож, ажилтай орлоготой, амар тайван аж төрөх, даван туулах, дасан зохицох чадвар бүхий эрүүл чийрэг, оюунлаг хүний тогтвортой хөгжлийг хангана.

1.1 Орлоготой иргэн

- 1.1.1 Орлого багатай өрхийн ажил эрхлээгүй насанд хүрсэн гишүүдийг мэргэшил эзэмшүүлэх, ур чадварыг нь ахиулах сургалтад хамруулж, хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжинэ.
- 1.1.2 Хүүхэд бүрийг хадгаламжтай болгох “Хуримтлалтай хүүхэд” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.3 Жижиг дунд бизнес эрхлэгчдийг төрөөс бизнес инкубацийн үйлчилгээгээр бойжуулж, өсөн дэвжих бодлогыг хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.4 Иргэдийн туршлага, ур чадварт түшиглэн хувиараа хөдөлмөр эрхлэх боломжийг дэмжиж, шаардлагатай техник, тоног төхөөрөмжийн хөнгөлөлттэй зээлд хамруулах бодлого баримтална.
- 1.1.5 Ажил эрхлэлтийн бүхий л хэлбэрийг дэмжиж байнгын 3000 шинэ ажлын байр бий болгоно.

1.2 Эрүүл иргэн

- 1.2.1 Эрүүл мэндийн байгууллагын оношлогооны чадавхийг сайжруулан, “Баг-93” хөтөлбөрөө үргэлжлүүлэн иргэн бүрийг эрүүл мэндийн оношлогоонд бүрэн хамруулах арга хэмжээ авна.
- 1.2.2 Иргэдийн эрүүл мэндийн нэгдсэн сан үүсгэж, сумын эрүүл мэндийн төвүүдийн оношлогоо, мэдээллийг дотоодод болон олон улсад цахимаар солилцох тогтолцоо бүрдүүлнэ.
- 1.2.3 “Эрүүл шүд-Эрүүл хүүхэд” хөтөлбөрийг үргэлжлүүлж, хүүхдийн хоолойн архаг/ангина/ өвчнийг эрт илрүүлэн эмчлэх, ирээдүйд учрах эрүүл мэндийн эрсдлээс бага насанд нь сэргүйлэх “Эрүүл ирээдүй” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.2.4 “Эрүүл чийрэг эр хүн” хөтөлбөр хэрэгжүүлж эрэгтэйчүүдийн дундаж наслалтыг уртасгахад чиглэсэн бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 1.2.5 Эмэгтэйчүүдийн товлалт дархлаажуулалтыг аймгийн хэмжээнд нэвтрүүлж, умайн хүзүүний хорт хавдраас сэргийлэх, хөхний эрүүл мэндийг хамгаалах “Энх бүсгүй” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.2.6 Хорт хавдрын оношилгоо, эмчилгээний төв байгуулж хавдрын эрт үеийн илрүүлэлт, урьдчилан сэргийлэлтэд онцгойлон анхаарч аймагтаа хорт хавдрын мэс засал хийдэг болно.
- 1.2.7 Сумдын ЭМТ-ийн их засвар, өргөтгөлийн ажлыг үе шаттай хэрэгжүүлж, цэвэр, бохир усны нэгдсэн сүлжээнд холбож ариун цэврийн байгууламжтай болгоно.

1.3 Боловсролтой иргэн

- 1.3.1 Багш нарын мэргэжлийн тасралтгүй хөгжлийг дэмжиж, мэргэжил дээшлүүлэх гадаад, дотоодын сургалт, үйл ажиллагаанд хамруулж, “Чадварлаг багш” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 1.3.2 Хүүхэд харах үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлж, 1-2 хүртэлх насны хүүхдийг хамруулах боломжтой болгож, яслийн үйлчилгээг сэргээнэ.
- 1.3.3 Цэцэрлэгийн хүүхэд хүлээж авах, өгөх цагийг уртасгаж эцэг, эхчүүдэд ажлаа тараад хүүхдээ авах боломжийг бүрдүүлнэ.
- 1.3.4 Өвлийн улиралд хүүхдийг ханиад томуу, халдварт өвчнөөс сэргийлэх зорилгоор ЕБС-ийн сурагчдын өвлийн амралтын хугацааг уртасгах, хичээлийн цагийг богиносгох зохицуулалт хийнэ.
- 1.3.5 ЕБС-ийн үдийн цай хөтөлбөрийг үдийн хоол хөтөлбөр болгон сайжруулж сурагчдад шим тэжээл, амин дэмээр баялаг хоолоор үйлчилж, хүүхдийн эрүүл мэндэд сөрөг нөлөөтэй аливаа хүнсний бүтээгдэхүүнийг сургуулийн орчинд худалдаалахыг зогсооно.
- 1.3.6 Тусгай хэрэгцээ /хөгжлийн бэрхшээл/-тэй хүүхэд ердийн сургууль, цэцэрлэгт сурах, хөгжих орчныг бүрдүүлнэ.
- 1.3.7 Сургууль тус бүрт өдөр өнжүүлэх анги, бүлэг хичээллүүлэх нөхцлийг дэмжинэ.
- 1.3.8 Нүхэн жорлонтой бүх цэцэрлэг, сургууль, дотуур байрыг орчин үеийн ариун цэврийн өрөөтэй болгож, хүүхдэд ээлтэй орчин бүрдүүлнэ.
- 1.3.9 Улаангом политехник коллежид түшиглэсэн цахим сургалтын орчин бүрдүүлж бүх шатны болон нарийн мэргэжил эзэмших боловсролын тогтолцоог бүрдүүлнэ.

- 1.3.10 Сумдын сургууль, дотуур байр, цэцэрлэгийн их засварыг ашиглалтын чанар, цаг хугацааны эрэмбээр үе шаттай гүйцэтгэж 2-оос доошгүй сургууль, цэцэрлэг шинээр барьна.

1.4 Тогтвортой амар амгалан гэр бүл

- 1.4.1 Хүн бүр угийн бичгээ хөтлөх, цус ойртолтоос урьдчилан сэргийлэх, удмын сангаа хамгаалах хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.4.2 Хашаандаа инженерийн дэд бүтэц бүхий хувийн сууц барьж буй өрхийг ипотекийн зээлд хамрагдах нөхцлийг бүрдүүлнэ.
- 1.4.3 Сумдад очиж ажиллах өндөр ур чадвар бүхий багш, эмч нарыг дэмжих хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.

1.5 Хуримтлалтай, орон сууцтай өрх

- 1.5.1 Нийгмийн даатгалын шинэчлэлийг үе шаттай хэрэгжүүлж, “Хуримтлалын нэгдсэн сан”- тай болж шимтгэл төлөгч иргэн бүр нэрийн дансандаа бодит хуримтлалтай болох тогтолцоог бий болгоно.
- 1.5.2 “Хуримтлалын нэгдсэн сан”-гаар дамжуулан иргэн бүрийн боловсрол, эрүүл мэнд, тэтгэвэр, орон сууц, нийгмийн хамгааллын үйлчилгээг цогцоор нь шийдвэрлэнэ.
- 1.5.3 “Хуримтлалын нэгдсэн сан”-гаар дамжуулж, нийгмийн даатгал төлдөг иргэн анх удаа орон сууц худалдан авахдаа урьдчилгаа төлбөргүй ипотекийн зээлд хамрагддаг тогтолцоог бий болгоно.
- 1.5.4 Санхүүгийн олон төрлийн эх үүсвэр бүхий /орлогод нийцсэн, түрээсийн, ногоон г.м/ орон сууцны хангамжийг нэмэгдүүлж, инженерийн хангамжтай орон сууцаар хангана.
- Үүнд:
- Гэр хорооллын газрыг дахин зохион байгуулах төсөл – 200 айл
- Зөвшөөрөл олгогдсон барилгажилт төсөл – 600 айл
- Ашиглалтын шаардлага хангахгүй орон сууцны барилгуудыг буулгаж, шинээр барих төсөл – 100 айл
- Түрээсийн орон сууц – 100 айл

1.6 Хүүхдийн хөгжил

- 1.6.1 Хүүхдийн хөгжил, авъяас, ур чадвар, техник сэтгэлгээ, нийгмийн төлөвшилийг дэмжихэд эцэг, эхчүүдийн оролцоог нэмэгдүүлэх зорилтот ажлуудыг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.
- 1.6.2 Хүүхдийг зам тээврийн ослоос урьдчилан сэргийлж, хүүхэд олноор зорчих хэсгийг гарц, гэрлэн дохио, хурд сааруулагч, камертай болгоно.
- 1.6.3 Хүүхдийн тоглоомын талбай, орчны стандартыг мөрдүүлж, хүүхдэд аюулгүй орчин бүрдүүлж, хяналтыг сайжруулна.
- 1.6.4 Хүүхдийн хөдөлмөр амралтын зуслан байгуулахад төрөөс дэмжлэг үзүүлнэ.
- 1.6.5 Бүтэн өнчин хүүхдүүдэд үзүүлж буй Засаг даргын дэмжлэгийг тогтвортой үргэлжлүүлж цаашид нэмэгдүүлэхэд анхаарч ажиллана.
- 1.6.6 Хүүхдийн паркийг шинээр төлөвлөн байнгын ажиллагаатай болгоно.
- 1.6.7 Баруун бүсийн хүүхдийн хөгжлийн төвд түшиглэн оюун ухааны академийн салбарыг байгуулж, хүүхдүүдийн авъяас чадварыг хөгжүүлэх төрөл бүрийн сонгон, секц, дугуйлангийн үйл ажиллагааг өргөжүүлнэ.

1.7 Залуучуудын хөгжил

- 1.7.1 Залуучууд, залуу гэр бүлийг орлогод нь нийцсэн, уян хатан төлбөрийн нөхцөлтэй орон сууц худалдан авахад дэмжлэг үзүүлнэ. Сумдад залуу гэр бүлд зориулсан орон сууцжуулах бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 1.7.2 Гэр бүл, хүүхэд, оюутан, залуучууд чөлөөт цагаа зөв боловсон өнгөрөөх орчин бий болгоход зориулсан төвүүд болон кино театр, спорт цогцолбор, цэцэрлэгт хүрээлэнтэй болно.
- 1.7.3 Залуу гэр бүлийн эрүүл мэнд, боловсрол, хөдөлмөр эрхлэлт, нийгмийн харилцаа, сэтгэл зүй, хөгжлийн хэрэгцээг дэмжсэн “Залуу гэр бүл” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.

- 1.7.4 Гадаадад сурч, хөдөлмөрлөж байгаа залуучуудын мэдээллийн сан бүрдүүлж тэднийг нутагтаа чиглэсэн бизнесийн болон сайн дурын үйл ажиллагаа, судалгаа, шинжилгээний ажил хийхэд нь дэмжинэ.
- 1.7.5 Гадаад, дотоодод их дээд сургууль төгссөн залуучуудаа нутагтаа эргэн ирж ажиллаж хөдөлмөрлөх, бизнес эрхлэхэд нь дэмжлэг үзүүлж, урамшуулах тогтолцоог бүрдүүлсэн цахим мэдээллийн систем бий болгоно.
- 1.7.6 Залуучуудын гарааны бизнесийг бүхий л хэлбэрээр дэмжиж төрийн оролцоотойгоор дундын оффисс /HUB office / байгуулан өсөж хөгжих боломжоор хангаж ажиллана.

1.8 Тусгай хэрэгцээ / хөгжлийн бэрхшээл /-тэй иргэдийн хөгжил

- 1.8.1 Тусгай хэрэгцээ /хөгжлийн бэрхшээл/-тэй иргэд хэрэгцээт үйлчилгээгээ авах нөхцлийг төрийн болон бусад байгууллагад бүрдүүлнэ.
- 1.8.2 Тусгай хэрэгцээ /хөгжлийн бэрхшээл/-тэй иргэдийн эрх оролцоог хангаж, нөхөн сэргээх эмчилгээ, сувилгаа болон хөдөлмөр эрхлэлтийг нь нэмэгдүүлнэ.
- 1.8.3 Тусгай хэрэгцээтэй иргэдийн хөгжлийн төв байгуулна.

1.9 Ахмадын хөгжил

- 1.9.1 Ахмадуудад чиглэсэн насны хишиг хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.9.2 Ахмад настны чөлөөт цагаа өнгөрөөх, мэдээлэл авах, хөгжих боломжийг бүрдүүлэх хөгжлийн төвүүдийг бүх сумдад бий болгож үйл ажиллагааг нь тогтмолжуулна.
- 1.9.3 Ахмад настны орлогыг нэмэгдүүлэх, мэдлэг туршлагаа залуучуудад өвлүүлж үлдээх зөвлөх үйлчилгээний ажил эрхлэлтийг үр дүнтэй хэлбэрээр үргэлжлүүлнэ.
- 1.9.4 Аймгийн ахмадын ордны өргөтгөл, урлагийн заал барина.
- 1.9.5 Ахмадуудын тэтгэвэр тэтгэмжийг инфляцийн түвшинтэй уялдуулах нэмэгдүүлэх асуудлыг холбогдох байгууллагад тавьж шийдвэрлүүлнэ.

1.10 Үндэсний бахархал, өв соёл, спортын хөгжил

- 1.10.1 Гадаад, дотоодын иргэдэд Баруун монголын нүүдэлчдийн соёл иргэншил, үнэт зүйлсийг танилцуулсан өв, соёл, урлаг, аялал жуулчлалыг хөгжүүлнэ.
- 1.10.2 Улаангом хотод баригдаж байгаа усан бассейн бүхий спорт цогцолборыг ашиглалтад оруулж усан спортоор хичээллэх хүүхэд, залуучуудын тоог нэмэгдүүлнэ.
- 1.10.3 Спортын дасгалжуулагчдыг мэргэшүүлэх сургалтын тогтолцоог сайжруулж, биеийн тамир, спортын арга зүйчийн ажлын байрыг нэмэгдүүлж, сум бүрт нийтийн биеийн тамирын арга зүйч ажиллуулна.
- 1.10.4 Биеийн тамир, спортод хөрөнгө оруулалт хийсэн хувь хүн, аж ахуйн нэгжид татварын хөнгөлөлт үзүүлнэ.
- 1.10.5 Магадлан итгэмжлэгдсэн спортын клубт хамрагдаж буй төлбөр тооцоог эрүүл мэндийн даатгалаар төлдөг болгож /усан спорт, фитнесс г.м/, спортоор хичээллэдэг иргэдийн тоог нэмэгдүүлнэ.
- 1.10.6 Спортын зарим төрлөөр аймгийн шигшээ багийг бүрдүүлж, улс, тив, дэлхийн чанартай тэмцээнд амжилт гаргасан тамирчдад дэмжлэг үзүүлнэ.
- 1.10.7 Хүн амын эрэлт хэрэгцээг үндэслэн зарим сумдад шинээр спорт заал, соёлын төв барих, их засвар хийх ажлыг эрэмблэн үе шаттай хэрэгжүүлнэ.

ХОЁР : ЭДИЙН ЗАСГИЙН ХӨГЖИЛ

Шинжлэх ухаан, технологи, инновацид тулгуурлан, өрсөлдөх чадвар бүхий хөдөө аж ахуй, үйлдвэрлэл, аялал жуулчлалыг хослуулан олон талт, ногоон эдийн засгийн тогтвортой хөгжлийг хангана.

2.1 Хөдөө аж ахуйн хөгжил

- 2.1.1 “Шинэ хөдөө” хөтөлбөр хэрэгжүүлж малчид, тариаланчдын ая тухтай амьдрах орчныг сайжруулж тогтвортой орлогын эх үүсвэртэй болгоход анхаарна.

- 2.1.2 Хөдөө аж ахуйн салбарт малчид, тариаланчдын залгамж халааг бэлтгэх “Илгээлтийн эзэн-III” аяныг хэрэгжүүлнэ.
- 2.1.3 Үндэсний боловсруулах үйлдвэрт арьс, шир, ноос, ноолуур, түүхий эд бэлтгэн тушаасан малчин, мал бүхий иргэдэд түүхий эдийн чанартай нь уялдуулан мөнгөн урамшуулал олгох тогтолцоог боловсронгуй болгож өргөжүүлнэ.
- 2.1.4 Сүү, махны чиглэлийн малын эрчимжсэн аж ахуйн тоог нэмэгдүүлж, төв суурин газрын сүү, махны хэрэгцээг бүрэн хангах бодлого баримтална.
- 2.1.5 “Атар-4” аяныг хэрэгжүүлж, тариалангийн тогтвортой үйлдвэрлэлийг хөгжүүлж, аймгийнхаа гурилын дотоодын хэрэгцээг бүрэн хангадаг болно.
- 2.1.6 Малын тэжээлийн үйлдвэрийг бүсчлэн байгуулж, зээлийн дэмжлэг үзүүлж, өвс, тэжээлийн аюулгүйн нөөцийг нэмэгдүүлнэ.
- 2.1.7 Эрчимжсэн мал аж ахуй, газар тариалан хослон хөгжүүлж Улаангом, Тариалан, Түргэн, Сагил, Наранбулаг, Өмнөговь, Баруунтуруун сумдад Мал аж ахуй, газар тариалан хосолсон мах сүүний чиглэлийн фермерийн аж ахуй хөгжүүлэх ажлыг дэмжинэ.

Мал аж ахуй

- 2.1.8 Малыг ялган тэмдэглэх, бүртгэлжүүлэх ажлыг эрчимжүүлж, бүртгэл мэдээллийн нэгдсэн сан, малын гаралтай бүтээгдэхүүнийг мөшгөх цахим тогтолцоог хөгжүүлнэ.
- 2.1.9 “Монгол мал-2” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, мал эрүүлжүүлэх, чанар, ашиг шимийг сайжруулах ажлыг эрчимжүүлж, малын тоог чанарт шилжүүлж ашиг шим, хүртээмжийг сайжруулах, малын генийн санг хамгаалах, биотехнологийн ололтыг нэвтрүүлнэ.
- 2.1.10 Мал эмнэлгийн тогтолцооны шинэчлэлийг төгөлдөржүүлж, малын эмч, мал зүйчдийг тэтгэлэгт хөтөлбөрөөр бэлтгэж, сум багийг мал аж ахуйн мэргэжилтнээр хангана.
- 2.1.11 Бэлчээр ашиглагчдын холбоо, дундын хоршоо, хот айлын гэх мэт малчдын хамтын нөхөрлөлийн хэлбэрүүдийг дэмжих, малаа чанаржуулах замаар малчдын орлогыг нэмэгдүүлнэ.
- 2.1.12 Малын чанар, үржлийн ажлыг сайжруулж, халдварт өвчнөөс ангид “Эрүүл, тайван аймаг” статусыг хадгалан, мал аж ахуйн эко бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл, экспортын чиглэлээр “загвар аймаг” болно.
- 2.1.13 Орон нутгийн эрэлт хэрэгцээ, онцлогт нийцүүлэн малын үржил, селекцийн ажил, үйлчилгээг чанаржуулах, нийт мал сүрэгт өндөр ашиг шимт малын эзлэх хувийг нэмэгдүүлэх цогц арга хэмжээ авч, цэвэр үүлдрийн малын тоо толгойг өсгөнө.

Газар тариалан

- 2.1.14 Улаангом дахь Газар тариалангийн эрдэм шинжилгээний салбарыг түшиглэн эрдэм шинжилгээ, туршилт судалгаа, үр үржүүлгийн төв болгох асуудлыг шийдвэрлэнэ.
- 2.1.15 Төмс, манжин, лууван, сонгино, байцаа зэрэг хүнсний ногооны үр үржүүлэх төвийг Улаангом суманд байгуулж, хүнсний ногооны чанартай үрээр Монгол улсын хэмжээний хэрэгцээг хангана.
- 2.1.16 Хүлэмж, агуулахын аж ахуйг хөгжүүлэх замаар Увс нутагтаа тарьж ургуулсан төмс, байцаа, манжин, лууван, сонгино, сармисаар дотоодын хэрэгцээгээ бүрэн хангах бодлогыг хэрэгжүүлнэ.
- 2.1.17 Газар тариалангийн бүс нутаг тусжуулалтыг нэмэгдүүлж, үрийн шилмэл сортын нөөц бүрдүүлнэ.
- 2.1.18 Зарим цэгүүдэд хавар, намрын шар усыг ашиглан, ус хуримтлуулах сан, хөв цеерем байгуулах ажлыг нэмэгдүүлнэ.
- 2.1.19 Баруунтуруун сумд үр тарианы элеватор барина.

2.2 Үйлдвэрлэлийн хөгжил

- 2.2.1 Фермерүүдийг дэмжиж, малчид, тариаланчдын өрхийн аж ахуйд шаардлагатай эрчим хүч, техник, технологийн шинэчлэлд дэмжлэг үзүүлэх замаар жилийн туршид хүн амын мах, сүүний хэрэгцээг органик хүнсээр тогтвортой хангана.
- 2.2.2 Тахиа, гахай, зөгий, загасны аж ахуй зэрэг дэд хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэн, хүнсний бүтээгдэхүүний нэр төрлийг олшруулж, нийлүүлэлт, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.

- 2.2.3 Улаангом, Өмнөговь, Баруунтуруун дагро парк, хүлэмжийн ажа хуй шинээр байгуулж, гурил тэжээлийн үйлдвэрүүдийг сэргээн хөгжүүлнэ.
- 2.2.4 Чацаргана, үхрийн нүд, бусад жимс жимсгэнэ тариалж, цэвэр сортын жимсний суулгац, олон төрлийн бүтээгдэхүүн бэлтгэдэг хэмжээг нэмэгдүүлэх, гадаад зах зээлийн дэмжлэгээр чацарганы кластерийг сум сумаар нь бүсчлэн өргөжүүлэн хөгжүүлж, боловсруулах үйлдвэр, хадгалах, хөлдөөх зоорь байгуулах, байгалийн зэрлэг чацарганыг хамгаалж, нөхөн сэргээх, эзэнжүүлэх замаар энэ чиглэлийн ажлыг эрс нэмэгдүүлж, тариалагч, үйлдвэрлэгчид, нутгийн иргэдийн өрхийн орлогыг нэмэгдүүлнэ.
- 2.2.5 Малын гаралтай түүхий эд, дайвар бүтээгдэхүүнийг боловсруулж эцсийн бүтээгдэхүүн гаргах үйлдвэрүүдийг сум дундын төвүүдэд байгуулна. /Улаангом, Өмнөговь, Баруунтуруун/
- 2.2.6 Өрхийн бичил үйлдвэрлэл, үйлчилгээ эрхлэгчдийн өртөг шингэсэн үйлдвэрлэл эрхлэх, нэмүү өртгийн сүлжээнд хамрагдах санаачилгыг түлхүү дэмжиж, зээл, санхүүгийн хөнгөлөлттэй бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 2.2.7 Чиглэлийн яамд, холбогдох байгууллагуудтай хамтран уян хатан нөхцөлтэй зээлээр хөнгөн үйлдвэр, жижиг, дунд бизнес эрхлэгчдийг дэмжих арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 2.2.8 Цагаан ултай гутлын үйлдвэрлэлийг бүсийн эрэлт хэрэгцээнд нийцүүлэн кластерийн загвараар хөгжүүлэх, түүхий эдийг дотоодоос хангах зорилгоор арьс шир боловсруулах үйлдвэрийн технологийг сайжруулна.
- 2.2.9 Арьс шир, малын гаралтай дайвар бүтээгдэхүүн, ноос ноолуур боловсруулах жижиг дунд үйлдвэр байгуулах замаар малын түүхий эдийн боловсруулалт, хадгалалтыг сайжруулах, зах зээлд нийлүүлэх нэмүү өртгийн сүлжээг бүрдүүлж, хөрөнгө оруулалтаар дэмжих, түүхий эдийн бэлтгэл, тээвэрлэлтийг боловсронгуй болгож, бусад бүсийн үйлдвэрт тогтвортой нийлүүлнэ.
- 2.2.10 Барилгын материалын үйлдвэрлэлийн хэмжээ, нэр төрлийг нэмэгдүүлж, чанар стандартын шаардлага хангасан бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэнэ.
- 2.2.11 Мал махны төрөлжсөн зах, малын түүхий эд цуглуулах сүлжээ агуулахуудыг аймгийн хэмжээнд бүсчлэн байгуулна.
- 2.2.12 Сүүний нөөц ашиглалтыг сайжруулж, үйлдвэрийн аргаар боловсруулсан сүүний хэмжээг нэмэгдүүлэх зорилгоор орон нутагт сүү, сүүн бүтээгдэхүүний бага, дунд оврын үйлдвэр байгуулахад анхаарч ажиллана.
- 2.2.13 Жимс, жимсгэнэ, чацаргана, хүнсний ногоогоор эрүүл мэндийг дэмжихэд чиглэсэн ундаа, шүүс боловсруулах шинэ технологи бүхий үйлдвэр байгуулахад анхаарч ажиллана.
- 2.2.14 Давсны ордуудыг түшиглэн химийн болон бусад төрлийн бүтээгдэхүүн гаргах олборлох болон боловсруулах үйлдвэрүүд байгуулан хүнсний иоджуулсан давсны Монгол Улсын хэрэглээний тодорхой хувийг хангана.
- 2.2.15 Орон нутагт хэрэгцээтэй шинжлэх ухаан, технологи, инновацын ололт амжилтыг судлах, нэвтрүүлэх, дотоодын судалгаа, шинжилгээний ажлыг дэмжих зорилго бүхий “Судалгаа, бизнес хөгжүүлэлт, технологи дамжуулалтын төв” байгуулан хөгжүүлэх замаар эдийн засгийн салбарын хурдасгуур бий болгоно.
- 2.2.16 Сумдад **“АХУЙН ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ ”** төв (үсчин, зурагчин, гутал, зурагт, гар утас засвар, оёдлын гэх мэт) ажиллуулах замаар ажлын байрыг нэмэгдүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

2.3 Аялал жуулчлалын хөгжил

- 2.3.1 Аялал жуулчлалын гадаад, дотоод хамтын ажиллагаа, сурталчилгаа, маркетингийн ажлыг эрчимжүүлж, үндэсний онцлог, ялгарал бүхий, байгаль орчинд ээлтэй, нутгийн иргэдийг түшиглэсэн тогтвортой эко аялал жуулчлалыг хөгжүүлнэ.
- 2.3.2 Аялал жуулчлалын үйлчилгээний чанар, эрүүл ахуйн шаардлагыг сайжруулж, жуулчдад үйлчлэх тур оператор компануудын тоог нэмэгдүүлж, зочид буудал, тээвэр, хоолны газруудыг олшруулж, үйл ажиллагааг нь сайжруулах замаар ажлын байрыг нэмэгдүүлнэ.
- 2.3.3 Аялал жуулчлалын гол чиглэлийн авто зам дагуу тогтоосон байршилд түр буудаллах үйлчилгээний цогцолбор байгуулна.
- 2.3.4 Увс, Хяргас нууруудыг өвөл, зуны амралт зугаалга, аялал жуулчлалын бүс болгон хөгжүүлж, Төв Азийн олон улсын аялал жуулчлалын хамтын ажиллагаанд нэгдэнэ.
- 2.3.5 Улаангом-Увс нуур чиглэлийн 25,84 км хатуу хучилттай авто замыг барьж, зам дагуух үйлчилгээг олон улсын жишигт хүргэн, **“Аялал жуулчлал”**-ын цогцолбор байгуулна.
- 2.3.6 Аймгийн төвд жуулчдад зориулсан орчин, худалдаа, үйлчилгээ бүхий гудамж байгуулна.

- 2.3.7 Аялал жуулчлалын гол чиглэлийн дагуу зам харилцаа, холбоо, эрчим хүчний хангамжийг сайжруулах, авто зогсоол, үйлчилгээний төв, ариун цэврийн байгууламжийн ТЭЗҮ, зураг төслийг олон улсын стандартад нийцүүлэн боловсруулж бүтээн байгуулна.
- 2.3.8 Аялал жуулчлалын салбарт ажиллагсдад зориулсан ногоон зээл, хөнгөлөлттэй зээлийн эргэлтийн сан бий болгоно.

2.4 Инженерийн дэд бүтэц, эрчим хүчний хөгжил

- 2.4.1 Улаангом хотын цэвэрлэх байгууламжийг шинээр барьж өсөн нэмэгдэж буй хэрэглээний ачааллыг даахуйц, байгаль орчинд халгүй шийдлийг бий болгоно.
- 2.4.2 Улаангом сумын гэр хорооллыг дэд бүтэцжүүлэх ажлыг үргэлжлүүлж гэр хорооллын айл өрхүүдийг цэвэр, бохир ус, халаалтын нэгдсэн шугамд холбох ажлыг хэрэгжүүлнэ.
- 2.4.3 Аймгийн төвийн гэр хороололд дахин төлөвлөлт хийх замаар орон сууцны хороолол барих ажлыг хэрэгжүүлж иргэдийн ая тухтай амьдрах орчныг бүрдүүлнэ.
- 2.4.4 Улаангом хотын 1-р багт дэд бүтцийн дэд төв байгуулж дагуул хот болон хөгжих эхлэлийг тавина.
- 2.4.5 Улаантолгойн үерийн барилга байгууламжийг сэргээн засварлаж, хиймэл нуурын услалтын системийг сэргээж сайжруулна.
- 2.4.6 Сумын төвүүдийн цэвэр, бохир усны шугам сүлжээг бага оврын цэвэрлэх байгууламжийн хамт бүрэн шийдвэрлэж инженерийн шугам сүлжээ, дэд бүтцийг өргөтгөх замаар байгууллага, аж ахуйн нэгжийн ажиллах нөхцөл, айл өрхийн ая тухтай амьдрах орчныг сайжруулна.
- 2.4.7 Сумдын хэрэглэгчдийг ЦЭХ-ний ухаалаг тоолуурт үе шаттай шилжүүлж айл өрхийн эрчим хүчний тарифын оновчтой бодлого хэрэгжүүлнэ.

2.5 Зам тээвэр, харилцаа холбооны хөгжил

- 2.5.1 Монгол улсын хөгжлийн баруун коридор болох БНХАУ-Монгол улс-ОХУ-ыг холбосон босоо тэнхлэгийн авто зам буюу Улаангом-Ховд аймаг чиглэлд хатуу хучилттай авто зам барьж /163.6 км/ улс хоорондын бараа эргэлт, худалдааны реэкспортыг нэмэгдүүлнэ.
- 2.5.2 Аймгийн төв, сумуудын хоорондох замыг сайжруулж, тэмдэгжүүлэх “Нутгийн зам” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж эхэлнэ.
- 2.5.3 “Дэглий цагаан” нисэх онгоцны буудлыг олон улсын 4С зэрэглэл бүхий зорчигч үйлчилгээний цогцолбор болгон аэродромын болон барилга, байгууламжийн өргөтгөлийн ажлуудыг гүйцэтгэж Улаангом-Кызыл Улаангом-Новосибирск хүртэл нислэгийн чиглэл бий болгоно.
- 2.5.4 Боршоо боомтын дэд бүтцийг сайжруулж орон нутгийн чанартай бараа бүтээгдэхүүнийг хөрш зэргэлдээ бүс нутгуудад нийлүүлэх боломжийг судлан шийдвэрлэх, хил орчмын худалдааг хөнгөвчилж, хил орчмын аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх зорилгоор иргэдийн чөлөөтэй зорчих нөхцөл бүрдүүлж олон улсын зэрэглэлтэй болгоно.
- 2.5.5 Хөдөө багуудад 4G сүлжээг үе шаттай нэвтрүүлнэ.
- 2.5.6 Аймгийн төвийн гэр хорооллыг Юнивишний гурвалсан сүлжээнд бүрэн холбоно.
- 2.5.7 Зүүн бүсийн сумдын чиглэлд Улаангом – Зүүнговь – Баруунтуруун сумыг холбосон хатуу хучилттай авто замын ажлыг эхлүүлнэ.
- 2.5.8 Улаангом хотын авто замын сүлжээг өргөтгөж, Түргэн, Сагил, Өлгий сумын төвийг аймгийн төвтэй хатуу хучилттай авто замаар холбоно.
- 2.5.9 Улаангом хот доторхи болон сум, аймаг хоорондын нийтийн тээврийн үйлчилгээний чанар хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 2.5.10 Сумын төвүүдийн тохижилтын ажлыг үргэлжлүүлж бүх сумын төв гудамжийг бетон зам, гэрэлтүүлэг, явган хүний зам, дугуйн замтай болгоно.

ГУРАВ: ЗАСАГЛАЛЫН БОДЛОГО

Үр нөлөөтэй, хүртээмжтэй, хариуцлагатай, улсдаа тэргүүлэх тогтвортой засаглалыг төлөвшүүлнэ.

3.1 Төрийн албаны хөгжил, гадаад харилцаа

- 3.1.1 Төрийн байгууллагад байгаа мэдээллийг иргэд, аж ахуйн нэгжээс шаарддаг байдлыг бүрэн халж, иргэд нэг удаа бүртгүүлээд төрийн цахим үйлчилгээг шуурхай авдаг “Нэг иргэн-нэг бүртгэл” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.

- 3.1.2 Мэдээллийн нэгдсэн сангаар дамжуулан төрийн байгууллагын үйлчилгээнд цахим технологи нэвтрүүлж, хүнд суртал хамгийн их үүсгэж буй үйлчилгээнүүдийг цахимжуулна. /цахим гааль, цахим татвар, цахим иргэний бүртгэл, цахим газрын харилцаа, цахим эрүүл мэнд, цахим боловсрол/ г.м.
- 3.1.3 Төрийн байгууллагад хандсан иргэдийн өргөдөл, хүсэлтийг шуурхай шийдэж, тушаал, шийдвэр, үүрэг даалгаврын биелэлтийг цахим хэлбэрээр хянадаг болно.
- 3.1.4 Төрийн албан хаагч ажил үүрэг гүйцэтгэхдээ танил талд давуу байдал олгохгүй байх, явцуу сонирхол, намын харъяаллаар иргэдэд ялгавартай хандахгүй байх зарчмыг бүрэн хэвшүүлнэ.
- 3.1.5 Төр, иргэний нийгэм болон бизнесийн байгууллагад авлига, ашиг сонирхолын зөрчлөөс ангид байх хандлага төлөвшүүлж, авлига, албан тушаалын гэмт хэргийн талаарх мэдээллийг урамшуулах эдийн засгийн болон бусад хөшүүргийг бий болгоно.
- 3.1.6 Төрийн албан хаагчдыг тасралтгүй сургаж хөгжүүлэх цахим сургалтын хөтөлбөрийг үр дүнтэй хэрэгжүүлж, төрийн албан хаагчдын мэдлэг чадвар, хандлагыг шинэчилнэ.
- 3.1.7 UVS Application хөгжүүлж Увс аймагтай холбоотой бүх төрлийн мэдээллийг иргэд гар утаснаасаа хаанаас ч, хэзээ ч шуурхай авах боломжийг бүрдүүлнэ.
- 3.1.8 Төрийн албан хаагчдын цалин урамшууллыг инфляцын түвшинтэй уялдуулж, үе шаттай нэмэгдүүлэх асуудлыг уламжлан шийдвэрлүүлнэ.
- 3.1.9 Сумдад төрийн албан хаагчдад зориулсан орон сууц барьж эхэлнэ.
- 3.1.10 Төрийн байгууллагуудын нэгдсэн байр барьж төрийн үйлчилгээг нэг дороос шуурхай зохион байгуулах боломжийг бүрдүүлж төрийн албаны барилга бүрийн гарч байсан ашиглалтын зардлыг бууруулж ажлын цаг ашиглалт, бүтээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.11 Аймаг, сумын нутгийн захиргааны ордон шинээр барих ажлыг ээлж дараатай хийж гүйцэтгэнэ.
- 3.1.12 Төрийн зарим чиг үүргийг иргэний нийгмийн байгууллага, мэргэжлийн холбоодоор гүйцэтгүүлэх бодлого баримталж, 4 талт түншлэлийг хөгжүүлэх бодлогыг дэмжин ажиллана
- 3.1.13 Хөрш зэргэлдээ ОХУ, БНХАУ-ын муж, улс, аймгуудтай бүх салбарт харилцааг гүнзгийрүүлэхээс гадна ОХУ-ын Сибирийн тойргийн бусад муж улсуудтай шинээр харилцаа тогтоож худалдаа, эдийн засгийн хамтын ажиллагааг эрчимжүүлнэ.
- 3.1.14 Бусад улс орнуудын хот, мужуудтай харилцааг өргөжүүлж боловсрол, эрүүл мэнд, хөдөө аж ахуй болон бусад салбарын төсөл хөтөлбөрүүдийг хамтран хэрэгжүүлж, гадаадын хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлж, төрийн албан хаагчдыг гадаадын улс орнуудад урт, богино хугацааны мэргэшил дээшлүүлэх сургалтад хамруулна.

3.2 Аюулгүй, амар тайван орчинтой хүний эрхийг дээдэлсэн аймаг

- 3.2.1 Улаангом сумын гудамжны камержуулалтыг нэмэгдүүлэх, иргэдийг гэмт халдлага, зөрчлөөс хамгаалах нөхцөлийг сайжруулна.
- 3.2.2 Хил орчмын сумдын “Хил хамгаалалтад туслах хүчий зөвлөл” -ийн ажлыг эрчимжүүлнэ.
- 3.2.3 Малын хулгайн гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх, алдагдсан малыг олох боломжийг нэмэгдүүлэх зорилгоор бүх сумдын бод малыг нэгдсэн бүртгэлд оруулна.

ДӨРӨВ: НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

Бүх нийтийн оролцоонд тулгуурлан экосистемийн тэнцвэрт байдлыг хадгалж, иргэдийн эрүүл, аюулгүй байдалд ээлтэй байгаль орчны тогтвортой хөгжлийг хангана.

4.1 Байгаль орчны хөгжил

- 4.1.1 Ус хангамжийн эх үүсвэрийн барилга байгууламжийг засварлан, хамгаалалтын дэглэмийг мөрдүүлж хүн амыг баталгаат ундны усаар хангана.
- 4.1.2 Хатуулаг ихтэй болон цэвэршүүлэх шаардлагатай ундны ус бүхий сумын төвийн гүн өрмийн худагт ус цэвэршүүлэх төхөөрөмж суурилуулах, гэр хорооллын худгуудад энгийн хамгаалалтын бүсийн дэглэмийг мөрдүүлэн тоолууржуулна.
- 4.1.3 Хогийг анхан шатанд нь ангилан ялгаж, цуглуулах асуудлыг зөв менежментээр шийдвэрлэж “хог” хөтөлбөр хэрэгжүүлэн хог боловсруулах үйлдвэр ашиглалтад оруулна.
- 4.1.4 Цөлжилтийг бууруулах, хөрс хамгаалах, байгаль орчинг сэргээх, агаарын чийгшлийг нэмэгдүүлэх, болзошгүй аюулаас сэргийлэхийн тулд тариалангийн талбайн хамгаалалтын зурвас байгуулна.
- 4.1.5 “Цэвэр ой” хөтөлбөр хэрэгжүүлж унанги модны ашиглалтыг нэмэгдүүлэн, модны нүүрс гаргах технологийг дэмжиж ажиллана.

- 4.1.6 Аймгийн хэмжээнд ургамлын нөөцийн судалгаа хийлгэж, тархалт, нөөцийг тогтоох, ашигт ургамлыг тарималжуулах, нутагшуулах санаачилгыг дэмжинэ.
- 4.1.7 Элсний нүүлт, цөлжилтөөс хамгаалах механик зурвасыг олноор байгуулна.
- 4.1.8 Бэлчээрийг усжуулах, худагжуулах ажлыг үргэлжлүүлэн малын бэлчээрийн нөөцийг нэмэгдүүлнэ.
- 4.1.9 Бэлчээрт хөнөөл учруулж буй царцаа, үлийн цагаан оготно гэх мэт мэрэгч амьтадтай байгаль орчинд халгүй аргаар тэмцэж холбогдох хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 4.1.10 Бэлчээрийг нөхөн сэргээх “Малчдын дундын сан”-г сум бүрт бий болгоно.
- 4.1.11 Төвлөрсөн дэд бүтцэд холбогдох боломжгүй газруудад “Жорлон” хөтөлбөр хэрэгжүүлж хөрс, усны бохирдлыг бууруулна.
- 4.1.12 Ан агнуурын менежмент төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх, загас, агнуурын амьтан, байгалийн ургамлын нөөцийн судалгаа хийж, биологийн төрөл зүйлийн нөөцийг нэмэгдүүлэх, ашигт болон нэн ховор, ховор ургамлыг тарималжуулах ажлыг өргөжүүлнэ.

4.2 Хариуцлагатай уул уурхай, хүнд үйлдвэр

- 4.2.1 Уул уурхайд тавих иргэдийн хяналт, оролцоог сайжруулж хууль зөрчиж олгогдсон тусгай зөвшөөрлүүдийг хүчингүй болгоно.
- 4.2.2 Бичил уурхайтай холбоотой асуудлыг цэгцэлж, хууль, журмын дагуу үйл ажиллагааг нь дэмжиж байгаль орчны нөхөн сэргээлтийг үр дүнтэй хийлгэнэ.
- 4.2.3 Түгээмэл тархацтай ашигт малтмалын хууль бус олборлолтыг зогсоож, нийгэм, эдийн засаг, байгаль орчны шаардлага, батлагдсан нөөцөд тулгуурлан орд карьерыг эзэмшүүлэх, ашиглалтын төлбөр, үнэлгээг шинэчлэн мөрдүүлнэ.
- 4.2.4 Барилгын материалын үйлдвэрүүдийг аймгийн төвөөс үе шаттай гаргана.
- 4.2.5 Нүүрсний уурхайнуудыг түшиглэн шахмал түлшний үйлдвэр барьж байгуулан аймаг, сумын төвийн агаарын бохирдлыг бууруулна.

ТАВ. СУМЫН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО:

5.1 Хүүхдэд ээлтэй, амьдрах таатай орчныг сум бүрт бий болгоно.

Улаангом

- 5.1.1 Баг бүрт хүүхдийн тоглоомын талбай шинээр барьж, ногоон байгууламжуудыг нэмэгдүүлэн хүүхдийн чөлөөт цагаа өнгөрөөх аюулгүй орчныг бүрдүүлж ажиллана.
- 5.1.2 “Улаангом цэцэрлэгт хүрээлэн” байгуулж хүүхэд залуусын чөлөөт цагаа зөв боловсон өнгөрүүлэх орчин бүрдүүлнэ.
- 5.1.3 Гэр хорооллын дэд бүтцийн ажлыг үргэлжлүүлж хашаандаа сайхан амьдрах нөхцлийг бүрдүүлнэ.
- 5.1.4 Улаангом хотын бохирын болон дулааны төв шугамын өргөтгөл, шинэчлэлийг үргэлжлүүлэн хийж цэвэрлэх байгууламж шинээр барина.
- 5.1.5 Гэр хорооллын зарим хэсгийг дахин төлөвлөх замаар инженерийн дэд бүтэц, зам, харилцаа холбооны сүлжээг өргөтгөж амины болон нийтийн орон сууцжуулах ажлыг эхлүүлнэ.
- 5.1.6 Ашиглалтын шаардлага хангахгүй байгаа зарим орон сууцнуудыг дахин төлөвлөлтөд оруулна.
- 5.1.7 Орон сууцнуудыг хариуцсан СӨХ байгуулж төрөөс дэмжиж ажиллана.
- 5.1.8 Зарим орон сууцны зоорийн давхрын шугам сүлжээг шинэчилж, дээвэр, фасадны их засвар хийнэ.
- 5.1.9 Түрээсийн орон сууц шинээр барьж зорилтот бүлгийн иргэдийг хамруулна.
- 5.1.10 Шинээр газар олгогдсон суурьшилын бүсэд цахилгаан хангамж хүргэж, хүчдэлийн уналттай хэсгүүдийг дахин төлөвлөнө.
- 5.1.11 1000 айлын шинэ орон сууц барьж ашиглалтад оруулна.
- 5.1.12 Цогцолбор 1-р сургуулийн хуучин барилгыг буулгаж 1200 хүүхдийн хүчин чадалтай сургуулийн барилга, 150 хүүхдийн дотуур байр барина.
- 5.1.13 Зарим сургууль, цэцэрлэгт их засвар хийж 8-р цэцэрлэгийн өргөтгөл барина.
- 5.1.14 3-р багийн шинэ орон сууцны хороололд 1200 хүүхдийн сургууль, 250 хүүхдийн цэцэрлэг барина.
- 5.1.15 Ашиглагдахгүй байгаа газруудыг дахин төлөвлөх замаар эдийн засгийн эргэлтэд оруулна.

- 5.1.16 Хүнсний ногооны механикжсан зоорь ашиглалтад оруулж хүн амын хүнсний ногооны хэрэгцээг дотоодоосоо бүрэн хангана.
- 5.1.17 Хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийн агро парк байгуулна.

Сумын төвүүдэд

- 5.2.1 Айл өрх, албан байгууллагыг төвлөрсөн цэвэр, бохир усны сүлжээнд холбож нэгдсэн цэвэрлэх байгууламжийн асуудлыг шийдвэрлэнэ.
- 5.2.2 Сумын төвүүдийн тохижилтын ажлыг үргэлжлүүлж төв гудамжийг бетон зам, гэрэлтүүлэг, явган хүний зам, дугуйн замтай болгоно.
- 5.2.3 Зарим сумын төвд залуу гэр бүл, төрийн албан хаагчдад зориулсан нийтийн орон сууц барих ажлыг эхлүүлнэ.
- 5.2.4 Зарим сумын төвийн 0.4кВ-ын цахилгаан дамжуулах агаарын шугамд өргөтгөл, шинэчлэл хийнэ.
- 5.2.5 Сумуудын сургууль, цэцэрлэг, дотуур байр, соёлын төв, ЭМТ-ийн барилгын их засвар, өргөтгөлийн ажлыг эрэмбэлэн үе шаттай хийж хэрэгжүүлнэ..
- 5.2.6 Сумдын хэрэгцээ шаардлагыг үндэслэн зарим сумдын ЗДТГ, сургууль, цэцэрлэг, дотуур байр, соёлын төв, ЭМТ-ийн барилгыг шинээр барьж ашиглалтад оруулна.
- 5.2.7 Сум тус бүрийн онцлог, давуу талд тулгуурласан үйлдвэрлэл, үйлчилгээг хөгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлнэ.
- 5.2.8 Өмнөговь, Баруунтуруун суманд малын гаралтай түүхий эд боловсруулах хөдөө аж ахуйн агро парк байгуулах ажлыг эхлүүлнэ.
- 5.2.9 Зарим сумын усалгаатай тариалангийн талбайг нэмэгдүүлж тэжээлийн аж ахуй бий болгоно.

о О о

МОНГОЛ АРДЫН НАМ

БАРУУНТУРУУН СУМЫН МАН-ЫН 2020 ОНЫ

СУМЫН ИТХ-ЫН СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

Монгол улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого болох “АЛСЫН ХАРАА – 2050”, “Монгол улын тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал – 2030”, Бүсчилсэн хөгжлийн бодлого, УИХ-ын сонгуульд оролцсон МАН-ын мөрийн хөтөлбөр, Увс аймгийн хөгжлийн хэтийн зорилт /2028/ зэрэг бодлогын баримт бичигт үндэслэн Сумын нийт ард иргэд, бизнес эрхлэгчид, мэргэжлийн байгууллагуудын саналыг тусган сумын ИТХ-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө боловсрууллаа.

УРИА:

Иргэндээ ээлтэй Хөгжлийн төлөө ХҮЧЭЭ НЭГТГЭЕ.

НЭГ : ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 1.1 Орлого багатай өрхийн ажил эрхлээгүй насанд хүрсэн гишүүдийг мэргэшил эзэмшүүлэх, ур чадварыг нь ахиулах сургалтад хамруулж, хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжинэ.
- 1.2 Хүүхэд бүрийг хадгаламжтай болгох “Хуримтлалтай хүүхэд” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.3 Иргэдийн туршлага, ур чадварт түшиглэн хувиараа хөдөлмөр эрхлэх боломжийг дэмжиж, шаардлагатай техник, тоног төхөөрөмжийн хөнгөлөлттэй зээлд хамруулах бодлого баримтална.
- 1.4 Иргэдийн эрүүл мэндийн нэгдсэн сан үүсгэж, сумын эрүүл мэндийн төвийн оношлогоо, мэдээллийг дотоодод болон олон улсад цахимаар солилцох тогтолцоо бүрдүүлнэ.
- 1.5 “Эрүүл шүд-Эрүүл хүүхэд” хөтөлбөрийг үргэлжлүүлж, хүүхдийн хоолойн архаг /ангина/ өвчнийг эрт илрүүлэн эмчлэх, ирээдүйд учрах эрүүл мэндийн эрсдлээс бага насанд нь сэргүүлэх “Эрүүл ирээдүй” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.6 “Эрүүл чийрэг эр хүн” хөтөлбөр хэрэгжүүлж эрэгтэйчүүдийн дундаж наслалтыг уртасгахад чиглэсэн бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 1.7 Эмэгтэйчүүдийн товлोलт дархлаажуулалтыг аймгийн хэмжээнд нэвтрүүлж, умайн хүзүүний хорт хавдраас сэргийлэх, хөхний эрүүл мэндийг хамгаалах “Энх бүсгүй” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.8 Сумын ЭМТ-ийг цэвэр, бохир усны нэгдсэн сүлжээнд холбож ариун цэврийн байгууламжтай болгоно.
- 1.9 Багш нарын мэргэжлийн тасралтгүй хөгжлийг дэмжиж, мэргэжил дээшлүүлэх гадаад, дотоодын сургалт, үйл ажиллагаанд хамруулж, “Чадварлаг багш” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 1.10 Өвлийн улиралд хүүхдийг ханиад томуу, халдварт өвчнөөс сэргийлэх зорилгоор ЕБС-ийн сурагчдын өвлийн амралтын хугацааг уртасгах, хичээлийн цагийг богиносгох зохицуулалт хийнэ.
- 1.11 ЕБС-ийн үдийн цай хөтөлбөрийг үдийн хоол хөтөлбөр болгон сайжруулж сурагчдад шим тэжээл, амин дэмээр баялаг хоолоор үйлчилж, хүүхдийн эрүүл мэндэд сөрөг нөлөөтэй аливаа хүнсний бүтээгдэхүүнийг сургуулийн орчинд худалдаалахыг зогсооно.
- 1.12 Тусгай хэрэгцээ /хөгжлийн бэрхшээл/-тэй хүүхэд ердийн сургууль, цэцэрлэгт сурах, хөгжих орчныг бүрдүүлнэ.
- 1.13 Цэцэрлэг, сургууль, дотуур байрыг орчин үеийн ариун цэврийн өрөөтэй болгож, хүүхдэд ээлтэй орчин бүрдүүлнэ.
- 1.14 Хүн бүр угийн бичгээ хөтлөх, цус ойртолтоос урьдчилан сэргийлэх, удмын сангаа хамгаалах хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.15 Хүүхдийн хөгжил, авъяас, ур чадвар, техник сэтгэлгээ, нийгмийн төлөвшлийг дэмжихэд эцэг, эхчүүдийн оролцоог нэмэгдүүлэх зорилтот ажлуудыг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.
- 1.16 Хүүхдийн тоглоомын талбай, орчны стандартыг мөрдүүлж, хүүхдэд аюулгүй орчин бүрдүүлж, хяналтыг сайжруулна.
- 1.17 Залуу гэр бүлийн эрүүл мэнд, боловсрол, хөдөлмөр эрхлэлт, нийгмийн харилцаа, сэтгэл зүй, хөгжлийн хэрэгцээг дэмжсэн “Залуу гэр бүл” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.18 Тусгай хэрэгцээ /хөгжлийн бэрхшээл/-тэй иргэд хэрэгцээт үйлчилгээгээ авах нөхцлийг төрийн болон бусад байгууллагад бүрдүүлнэ.
- 1.19 Ахмадуудад чиглэсэн насны хишиг хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.20 Ахмад настны чөлөөт цагаа өнгөрөөх, мэдээлэл авах, хөгжих боломжийг бүрдүүлэх хөгжлийн төвийг бий болгож үйл ажиллагааг нь тогтмолжуулна.
- 1.21 Ахмад настны орлогыг нэмэгдүүлэх, мэдлэг туршлагаа залуучуудад өвлүүлж үлдээх зөвлөх үйлчилгээний ажил эрхлэлтийг үр дүнтэй хэлбэрээр үргэлжлүүлнэ.
- 1.22 Гадаад, дотоодын иргэдэд Баруун монголын нүүдэлчдийн соёл иргэншил, үнэт зүйлсийг танилцуулсан өв, соёл, урлаг, аялал жуулчлалыг хөгжүүлнэ.

ХОЁР : ЭДИЙН ЗАСГИЙН ХӨГЖИЛ

- 2.1 “Шинэ хөдөө” хөтөлбөр хэрэгжүүлж малчид, тариаланчдын ая тухтай амьдрах орчныг сайжруулж тогтвортой орлогын эх үүсвэртэй болгоход анхаарна.
- 2.2 Хөдөө аж ахуйн салбарт малчид, тариаланчдын залгамж халааг бэлтгэх “Илгээлтийн эзэн-III” аяныг хэрэгжүүлнэ.
- 2.3 Үндэсний боловсруулах үйлдвэрт арьс, шир, ноос, ноолуур, түүхий эд бэлтгэн тушаасан малчин, мал бүхий иргэдэд чиглэсэн тогтолцоог боловсронгуй болгож өргөжүүлнэ.
- 2.4 Сүү, махны чиглэлийн малын эрчимжсэн аж ахуйн тоог нэмэгдүүлэх бодлого баримтална.
- 2.5 Малыг ялган тэмдэглэх, бүртгэлжүүлэх ажлыг эрчимжүүлж, бүртгэл мэдээллийн нэгдсэн сан, малын гаралтай бүтээгдэхүүнийг мөшгөх цахим тогтолцоог хөгжүүлнэ.
- 2.6 “Монгол мал-2” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, мал эрүүлжүүлэх, чанар, ашиг шимийг сайжруулах ажлыг эрчимжүүлж, малын тоог чанарт шилжүүлж ашиг шим, хүртээмжийг сайжруулах, малын генийн санг хамгаалах, биотехнологийн ололтыг нэвтрүүлнэ.
- 2.7 Мал эмнэлгийн тогтолцооны шинэчлэлийг төгөлдөржүүлж, малын эмч, мал зүйчдийг тэтгэлэгт хөтөлбөрөөр бэлтгэж, багийг мал аж ахуйн мэргэжилтнээр хангана.
- 2.8 Бэлчээр ашиглагчдын холбоо, дундын хоршоо, хот айлын гэх мэт малчдын хамтын нөхөрлөлийн хэлбэрүүдийг дэмжих, малаа чанаржуулах замаар малчдын орлогыг нэмэгдүүлнэ.
- 2.9 Малын хулгайн гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх, алдагдсан малыг олох боломжийг нэмэгдүүлэх зорилгоор бод малыг нэгдсэн бүртгэлд оруулна.
- 2.10 Орон нутгийн эрэлт хэрэгцээ, онцлогт нийцүүлэн малын үржил, селекцийн ажил, үйлчилгээг чанаржуулах, нийт мал сүрэгт өндөр ашиг шимт малын эзлэх хувийг нэмэгдүүлэх цогц арга хэмжээ авч, цэвэр үүлдрийн малын тоо толгойг өсгөнө.
- 2.11 Фермерүүдийг дэмжиж, малчид, тариаланчдын өрхийн аж ахуйд шаардлагатай эрчим хүч, техник, технологийн шинэчлэлд дэмжлэг үзүүлэх замаар жилийн туршид хүн амын мах, сүүний хэрэгцээг органик хүнсээр тогтвортой хангана.
- 2.12 Тахиа, гахай, зөгий, загасны аж ахуй зэрэг дэд хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэн, хүнсний бүтээгдэхүүний нэр төрлийг олшруулж, нийлүүлэлт, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 2.13 Өрхийн бичил үйлдвэрлэл, үйлчилгээ эрхлэгчдийн өртөг шингэсэн үйлдвэрлэл эрхлэх, нэмүү өртгийн сүлжээнд хамрагдах санаачилгыг түлхүү дэмжиж, эзэл, санхүүгийн хөнгөлөлттэй бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 2.14 “АХУЙН ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ ” төв (үсчин, зурагчин, гутал, зурагт, гар утас засвар, оёдлын гэх мэт) ажиллуулах замаар ажлын байрыг нэмэгдүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- 2.15 Аялал жуулчлалын гадаад, дотоод хамтын ажиллагаа, сурталчилгаа, маркетингийн ажлыг эрчимжүүлж, үндэсний онцлог, ялгарал бүхий, байгаль орчинд ээлтэй, нутгийн иргэдийг түшиглэсэн тогтвортой эко аялал жуулчлалыг хөгжүүлнэ.
- 2.16 Хөдөө багуудад 4G сүлжээг үе шаттай нэвтрүүлнэ.

ГУРАВ: ЗАСАГЛАЛЫН БОДЛОГО

- 3.1 Төрийн байгууллагад байгаа мэдээллийг иргэд, аж ахуйн нэгжээс шаарддаг байдлыг бүрэн халж, иргэд нэг удаа бүртгүүлээд төрийн цахим үйлчилгээг шуурхай авдаг “Нэг иргэн-нэг бүртгэл” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 3.2 Төрийн байгууллагад хандсан иргэдийн өргөдөл, хүсэлтийг шуурхай шийдэж, тушаал, шийдвэр, үүрэг даалгаврын биелэлтийг цахим хэлбэрээр хянадаг болно.
- 3.3 Төрийн албан хаагч ажил үүрэг гүйцэтгэхдээ танил талд давуу байдал олгохгүй байх, явцуу сонирхол, намын харъяаллаар иргэдэд ялгавартай хандахгүй байх зарчмыг бүрэн хэвшүүлнэ.
- 3.4 Төр, иргэний нийгэм болон бизнесийн байгууллагад авлига, ашиг сонирхолын зөрчлөөс ангид байх хандлага төлөвшүүлж, авлига, албан тушаалын гэмт хэргийн талаарх мэдээллийг урамшуулах эдийн засгийн болон бусад хөшүүргийг бий болгоно.
- 3.5 Төрийн албан хаагчдыг тасралтгүй сургаж хөгжүүлэх цахим сургалтын хөтөлбөрийг үр дүнтэй хэрэгжүүлж, төрийн албан хаагчдын мэдлэг чадвар, хандлагыг шинэчилнэ.

ДӨРӨВ: НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 4.1 Хогийг анхан шатанд нь ангилан ялгаж, цуглуулах асуудлыг зөв менежментээр шийдвэрлэж “хог” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 4.2 Бэлчээрийг усжуулах, худагжуулах ажлыг үргэлжлүүлэн малын бэлчээрийн нөөцийг нэмэгдүүлнэ.
- 4.3 Бэлчээрт хөнөөл учруулж буй царцаа, үлийн цагаан оготно гэх мэт мэрэгч амьтадтай байгаль орчинд халгүй аргаар тэмцэж холбогдох хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 4.4 Бэлчээрийг нөхөн сэргээх “Малчдын дундын сан”-г бий болгоно.
- 4.5 Уул уурхайд тавих иргэдийн хяналт, оролцоог сайжруулж хууль зөрчиж олгогдсон тусгай зөвшөөрлүүдийг хүчингүй болгоно.

ТАВ. СУМЫН ТӨВИЙН ХӨГЖИЛ:

Хүүхдэд ээлтэй, айл өрхийн амьдрах таатай орчныг бий болгоно.

- 5.2.1 Айл өрх, албан байгууллагыг төвлөрсөн цэвэр, бохир усны сүлжээнд холбож нэгдсэн цэвэрлэх байгууламжийн асуудлыг шийдвэрлэнэ.
- 5.2.2 Сумын төвийн тохижилтын ажлыг үргэлжлүүлж төв гудамжийг бетон зам, гэрэлтүүлэг, явган хүний зам, дугуйн замтай болгоно.
- 5.2.3 Сумын төвд залуу гэр бүл, төрийн албан хаагчдад зориулсан нийтийн орон сууц барих ажлыг эхлүүлнэ.
- 5.2.4 Сумын төвийн 0.4 кв-ын цахилгаан дамжуулах агаарын шугамд өргөтгөл, шинэчлэл хийнэ.
- 5.2.5 “10.000” мод хөтөлбөр хэрэгжүүлж ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлнэ.

МОНГОЛ АРДЫН НАМ

БӨХМӨРӨН СУМЫН МАН-ЫН 2020 ОНЫ

СУМЫН ИТХ-ЫН СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

Монгол улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого болох “АЛСЫН ХАРАА – 2050”, “Монгол улын тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал – 2030”, Бүсчилсэн хөгжлийн бодлого, УИХ-ын сонгуульд оролцсон МАН-ын мөрийн хөтөлбөр, Увс аймгийн хөгжлийн хэтийн зорилт /2028/ зэрэг бодлогын баримт бичигт үндэслэн Сумын нийт ард иргэд, бизнес эрхлэгчид, мэргэжлийн байгууллагуудын саналыг тусган сумын ИТХ-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө боловсрууллаа.

УРИА:

Иргэндээ ээлтэй Хөгжлийн төлөө ХҮЧЭЭ НЭГТГЭЕ.

НЭГ : ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 1.1 Орлого багатай өрхийн ажил эрхлээгүй насанд хүрсэн гишүүдийг мэргэшил эзэмшүүлэх, ур чадварыг нь ахиулах сургалтад хамруулж, хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжинэ.
- 1.2 Хүүхэд бүрийг хадгаламжтай болгох “Хуримтлалтай хүүхэд” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.3 Иргэдийн туршлага, ур чадварт түшиглэн хувиараа хөдөлмөр эрхлэх боломжийг дэмжиж, шаардлагатай техник, тоног төхөөрөмжийн хөнгөлөлттэй зээлд хамруулах бодлого баримтална.
- 1.4 Иргэдийн эрүүл мэндийн нэгдсэн сан үүсгэж, сумын эрүүл мэндийн төвийн оношлогоо, мэдээллийг дотоодод болон олон улсад цахимаар солилцох тогтолцоо бүрдүүлнэ.
- 1.5 “Эрүүл шүд-Эрүүл хүүхэд” хөтөлбөрийг үргэлжлүүлж, хүүхдийн хоолойн архаг /ангина/ өвчнийг эрт илрүүлэн эмчлэх, ирээдүйд учрах эрүүл мэндийн эрсдлээс бага насанд нь сэргүүлэх “Эрүүл ирээдүй” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.6 “Эрүүл чийрэг эр хүн” хөтөлбөр хэрэгжүүлж эрэгтэйчүүдийн дундаж наслалтыг уртасгахад чиглэсэн бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 1.7 Эмэгтэйчүүдийн товлोलт дархлаажуулалтыг аймгийн хэмжээнд нэвтрүүлж, умайн хүзүүний хорт хавдраас сэргийлэх, хөхний эрүүл мэндийг хамгаалах “Энх бүсгүй” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.8 Сумын ЭМТ-ийг цэвэр, бохир усны нэгдсэн сүлжээнд холбож ариун цэврийн байгууламжтай болгоно.
- 1.9 Багш нарын мэргэжлийн тасралтгүй хөгжлийг дэмжиж, мэргэжил дээшлүүлэх гадаад, дотоодын сургалт, үйл ажиллагаанд хамруулж, “Чадварлаг багш” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 1.10 Өвлийн улиралд хүүхдийг ханиад томуу, халдварт өвчнөөс сэргийлэх зорилгоор ЕБС-ийн сурагчдын өвлийн амралтын хугацааг уртасгах, хичээлийн цагийг богиносгох зохицуулалт хийнэ.
- 1.11 ЕБС-ийн үдийн цай хөтөлбөрийг үдийн хоол хөтөлбөр болгон сайжруулж сурагчдад шим тэжээл, амин дэмээр баялаг хоолоор үйлчилж, хүүхдийн эрүүл мэндэд сөрөг нөлөөтэй аливаа хүнсний бүтээгдэхүүнийг сургуулийн орчинд худалдаалахыг зогсооно.
- 1.12 Тусгай хэрэгцээ /хөгжлийн бэрхшээл/-тэй хүүхэд ердийн сургууль, цэцэрлэгт сурах, хөгжих орчныг бүрдүүлнэ.
- 1.13 Цэцэрлэг, сургууль, дотуур байрыг орчин үеийн ариун цэврийн өрөөтэй болгож, хүүхдэд ээлтэй орчин бүрдүүлнэ.
- 1.14 Хүн бүр угийн бичгээ хөтлөх, цус ойртолтоос урьдчилан сэргийлэх, удмын сангаа хамгаалах хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.15 Хүүхдийн хөгжил, авъяас, ур чадвар, техник сэтгэлгээ, нийгмийн төлөвшлийг дэмжихэд эцэг, эхчүүдийн оролцоог нэмэгдүүлэх зорилтот ажлуудыг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.
- 1.16 Хүүхдийн тоглоомын талбай, орчны стандартыг мөрдүүлж, хүүхдэд аюулгүй орчин бүрдүүлж, хяналтыг сайжруулна.
- 1.17 Залуу гэр бүлийн эрүүл мэнд, боловсрол, хөдөлмөр эрхлэлт, нийгмийн харилцаа, сэтгэл зүй, хөгжлийн хэрэгцээг дэмжсэн “Залуу гэр бүл” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.18 Тусгай хэрэгцээ /хөгжлийн бэрхшээл/-тэй иргэд хэрэгцээт үйлчилгээгээ авах нөхцлийг төрийн болон бусад байгууллагад бүрдүүлнэ.
- 1.19 Ахмадуудад чиглэсэн насны хишиг хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.20 Ахмад настны чөлөөт цагаа өнгөрөөх, мэдээлэл авах, хөгжих боломжийг бүрдүүлэх хөгжлийн төвийг бий болгож үйл ажиллагааг нь тогтмолжуулна.
- 1.21 Ахмад настны орлогыг нэмэгдүүлэх, мэдлэг туршлагаа залуучуудад өвлүүлж үлдээх зөвлөх үйлчилгээний ажил эрхлэлтийг үр дүнтэй хэлбэрээр үргэлжлүүлнэ.
- 1.22 Гадаад, дотоодын иргэдэд Баруун монголын нүүдэлчдийн соёл иргэншил, үнэт зүйлсийг танилцуулсан өв, соёл, урлаг, аялал жуулчлалыг хөгжүүлнэ.

ХОЁР : ЭДИЙН ЗАСГИЙН ХӨГЖИЛ

- 2.1 “Шинэ хөдөө” хөтөлбөр хэрэгжүүлж малчид, тариаланчдын ая тухтай амьдрах орчныг сайжруулж тогтвортой орлогын эх үүсвэртэй болгоход анхаарна.
- 2.2 Хөдөө аж ахуйн салбарт малчид, тариаланчдын залгамж халааг бэлтгэх “Илгээлтийн эзэн-III” аяныг хэрэгжүүлнэ.
- 2.3 Үндэсний боловсруулах үйлдвэрт арьс, шир, ноос, ноолуур, түүхий эд бэлтгэн тушаасан малчин, мал бүхий иргэдэд чиглэсэн тогтолцоог боловсронгуй болгож өргөжүүлнэ.
- 2.4 Сүү, махны чиглэлийн малын эрчимжсэн аж ахуйн тоог нэмэгдүүлэх бодлого баримтална.
- 2.5 Малыг ялган тэмдэглэх, бүртгэлжүүлэх ажлыг эрчимжүүлж, бүртгэл мэдээллийн нэгдсэн сан, малын гаралтай бүтээгдэхүүнийг мөшгөх цахим тогтолцоог хөгжүүлнэ.
- 2.6 “Монгол мал-2” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, мал эрүүлжүүлэх, чанар, ашиг шимийг сайжруулах ажлыг эрчимжүүлж, малын тоог чанарт шилжүүлж ашиг шим, хүртээмжийг сайжруулах, малын генийн санг хамгаалах, биотехнологийн ололтыг нэвтрүүлнэ.
- 2.7 Мал эмнэлгийн тогтолцооны шинэчлэлийг төгөлдөржүүлж, малын эмч, мал зүйчдийг тэтгэлэгт хөтөлбөрөөр бэлтгэж, багийг мал аж ахуйн мэргэжилтнээр хангана.
- 2.8 Бэлчээр ашиглагчдын холбоо, дундын хоршоо, хот айлын гэх мэт малчдын хамтын нөхөрлөлийн хэлбэрүүдийг дэмжих, малаа чанаржуулах замаар малчдын орлогыг нэмэгдүүлнэ.
- 2.9 Малын хулгайн гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх, алдагдсан малыг олох боломжийг нэмэгдүүлэх зорилгоор бод малыг нэгдсэн бүртгэлд оруулна.
- 2.10 Орон нутгийн эрэлт хэрэгцээ, онцлогт нийцүүлэн малын үржил, селекцийн ажил, үйлчилгээг чанаржуулах, нийт мал сүрэгт өндөр ашиг шимт малын эзлэх хувийг нэмэгдүүлэх цогц арга хэмжээ авч, цэвэр үүлдрийн малын тоо толгойг өсгөнө.
- 2.11 Фермерүүдийг дэмжиж, малчид, тариаланчдын өрхийн аж ахуйд шаардлагатай эрчим хүч, техник, технологийн шинэчлэлд дэмжлэг үзүүлэх замаар жилийн туршид хүн амын мах, сүүний хэрэгцээг органик хүнсээр тогтвортой хангана.
- 2.12 Тахиа, гахай, зөгий, загасны аж ахуй зэрэг дэд хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэн, хүнсний бүтээгдэхүүний нэр төрлийг олшруулж, нийлүүлэлт, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 2.13 Өрхийн бичил үйлдвэрлэл, үйлчилгээ эрхлэгчдийн өртөг шингэсэн үйлдвэрлэл эрхлэх, нэмүү өртгийн сүлжээнд хамрагдах санаачилгыг түлхүү дэмжиж, зээл, санхүүгийн хөнгөлөлттэй бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 2.14 “АХУЙН ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ ” төв (үсчин, зурагчин, гутал, зурагт, гар утас засвар, оёдлын гэх мэт) ажиллуулах замаар ажлын байрыг нэмэгдүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- 2.15 Аялал жуулчлалын гадаад, дотоод хамтын ажиллагаа, сурталчилгаа, маркетингийн ажлыг эрчимжүүлж, үндэсний онцлог, ялгарал бүхий, байгаль орчинд ээлтэй, нутгийн иргэдийг түшиглэсэн тогтвортой эко аялал жуулчлалыг хөгжүүлнэ.
- 2.16 Хөдөө багуудад 4G сүлжээг үе шаттай нэвтрүүлнэ.

ГУРАВ: ЗАСАГЛАЛЫН БОДЛОГО

- 3.1 Төрийн байгууллагад байгаа мэдээллийг иргэд, аж ахуйн нэгжээс шаарддаг байдлыг бүрэн халж, иргэд нэг удаа бүртгүүлээд төрийн цахим үйлчилгээг шуурхай авдаг “Нэг иргэн-нэг бүртгэл” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 3.2 Төрийн байгууллагад хандсан иргэдийн өргөдөл, хүсэлтийг шуурхай шийдэж, тушаал, шийдвэр, үүрэг даалгаврын биелэлтийг цахим хэлбэрээр хянадаг болно.
- 3.3 Төрийн албан хаагч ажил үүрэг гүйцэтгэхдээ танил талд давуу байдал олгохгүй байх, явцуу сонирхол, намын харъяаллаар иргэдэд ялгавартай хандахгүй байх зарчмыг бүрэн хэвшүүлнэ.
- 3.4 Төр, иргэний нийгэм болон бизнесийн байгууллагад авлига, ашиг сонирхолын зөрчлөөс ангид байх хандлага төлөвшүүлж, авлига, албан тушаалын гэмт хэргийн талаарх мэдээллийг урамшуулах эдийн засгийн болон бусад хөшүүргийг бий болгоно.
- 3.5 Төрийн албан хаагчдыг тасралтгүй сургаж хөгжүүлэх цахим сургалтын хөтөлбөрийг үр дүнтэй хэрэгжүүлж, төрийн албан хаагчдын мэдлэг чадвар, хандлагыг шинэчилнэ.

ДӨРӨВ: НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 4.1 Хогийг анхан шатанд нь ангилан ялгаж, цуглуулах асуудлыг зөв менежментээр шийдвэрлэж “хог” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 4.2 Бэлчээрийг усжуулах, худагжуулах ажлыг үргэлжлүүлэн малын бэлчээрийн нөөцийг нэмэгдүүлнэ.
- 4.3 Бэлчээрт хөнөөл учруулж буй царцаа, үлийн цагаан оготно гэх мэт мэрэгч амьтадтай байгаль орчинд халгүй аргаар тэмцэж холбогдох хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 4.4 Бэлчээрийг нөхөн сэргээх “Малчдын дундын сан”-г бий болгоно.
- 4.5 Уул уурхайд тавих иргэдийн хяналт, оролцоог сайжруулж хууль зөрчиж олгогдсон тусгай зөвшөөрлүүдийг хүчингүй болгоно.

ТАВ. СУМЫН ТӨВИЙН ХӨГЖИЛ:

Хүүхдэд ээлтэй, айл өрхийн амьдрах таатай орчныг бий болгоно.

- 5.2.1 Айл өрх, албан байгууллагыг төвлөрсөн цэвэр, бохир усны сүлжээнд холбож нэгдсэн цэвэрлэх байгууламжийн асуудлыг шийдвэрлэнэ.
- 5.2.2 Сумын төвийн тохижилтын ажлыг үргэлжлүүлж төв гудамжийг бетон зам, гэрэлтүүлэг, явган хүний зам, дугуйн замтай болгоно.
- 5.2.3 Сумын төвд залуу гэр бүл, төрийн албан хаагчдад зориулсан нийтийн орон сууц барих ажлыг эхлүүлнэ.
- 5.2.4 Сумын төвийн 0.4 кв-ын цахилгаан дамжуулах агаарын шугамд өргөтгөл, шинэчлэл хийнэ.
- 5.2.5 “10.000” мод хөтөлбөр хэрэгжүүлж ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлнэ.

МОНГОЛ АРДЫН НАМ

ДАВСТ СУМЫН МАН-ЫН 2020 ОНЫ

СУМЫН ИТХ-ЫН СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

Монгол улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого болох “АЛСЫН ХАРАА – 2050”, “Монгол улын тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал – 2030”, Бүсчилсэн хөгжлийн бодлого, УИХ-ын сонгуульд оролцсон МАН-ын мөрийн хөтөлбөр, Увс аймгийн хөгжлийн хэтийн зорилт /2028/ зэрэг бодлогын баримт бичигт үндэслэн Сумын нийт ард иргэд, бизнес эрхлэгчид, мэргэжлийн байгууллагуудын саналыг тусган сумын ИТХ-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө боловсрууллаа.

УРИА:

Иргэндээ ээлтэй Хөгжлийн төлөө ХҮЧЭЭ НЭГТГЭЕ.

НЭГ : ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 1.1 Орлого багатай өрхийн ажил эрхлээгүй насанд хүрсэн гишүүдийг мэргэшил эзэмшүүлэх, ур чадварыг нь ахиулах сургалтад хамруулж, хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжинэ.
- 1.2 Хүүхэд бүрийг хадгаламжтай болгох “Хуримтлалтай хүүхэд” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.3 Иргэдийн туршлага, ур чадварт түшиглэн хувиараа хөдөлмөр эрхлэх боломжийг дэмжиж, шаардлагатай техник, тоног төхөөрөмжийн хөнгөлөлттэй зээлд хамруулах бодлого баримтална.
- 1.4 Иргэдийн эрүүл мэндийн нэгдсэн сан үүсгэж, сумын эрүүл мэндийн төвийн оношлогоо, мэдээллийг дотоодод болон олон улсад цахимаар солилцох тогтолцоо бүрдүүлнэ.
- 1.5 “Эрүүл шүд-Эрүүл хүүхэд” хөтөлбөрийг үргэлжлүүлж, хүүхдийн хоолойн архаг /ангина/ өвчнийг эрт илрүүлэн эмчлэх, ирээдүйд учрах эрүүл мэндийн эрсдлээс бага насанд нь сэргүүлэх “Эрүүл ирээдүй” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.6 “Эрүүл чийрэг эр хүн” хөтөлбөр хэрэгжүүлж эрэгтэйчүүдийн дундаж наслалтыг уртасгахад чиглэсэн бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 1.7 Эмэгтэйчүүдийн товлोलт дархлаажуулалтыг аймгийн хэмжээнд нэвтрүүлж, умайн хүзүүний хорт хавдраас сэргийлэх, хөхний эрүүл мэндийг хамгаалах “Энх бүсгүй” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.8 Сумын ЭМТ-ийг цэвэр, бохир усны нэгдсэн сүлжээнд холбож ариун цэврийн байгууламжтай болгоно.
- 1.9 Багш нарын мэргэжлийн тасралтгүй хөгжлийг дэмжиж, мэргэжил дээшлүүлэх гадаад, дотоодын сургалт, үйл ажиллагаанд хамруулж, “Чадварлаг багш” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 1.10 Өвлийн улиралд хүүхдийг ханиад томуу, халдварт өвчнөөс сэргийлэх зорилгоор ЕБС-ийн сурагчдын өвлийн амралтын хугацааг уртасгах, хичээлийн цагийг богиносгох зохицуулалт хийнэ.
- 1.11 ЕБС-ийн үдийн цай хөтөлбөрийг үдийн хоол хөтөлбөр болгон сайжруулж сурагчдад шим тэжээл, амин дэмээр баялаг хоолоор үйлчилж, хүүхдийн эрүүл мэндэд сөрөг нөлөөтэй аливаа хүнсний бүтээгдэхүүнийг сургуулийн орчинд худалдаалахыг зогсооно.
- 1.12 Тусгай хэрэгцээ /хөгжлийн бэрхшээл/-тэй хүүхэд ердийн сургууль, цэцэрлэгт сурах, хөгжих орчныг бүрдүүлнэ.
- 1.13 Цэцэрлэг, сургууль, дотуур байрыг орчин үеийн ариун цэврийн өрөөтэй болгож, хүүхдэд ээлтэй орчин бүрдүүлнэ.
- 1.14 Хүн бүр угийн бичгээ хөтлөх, цус ойртолтоос урьдчилан сэргийлэх, удмын сангаа хамгаалах хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.15 Хүүхдийн хөгжил, авъяас, ур чадвар, техник сэтгэлгээ, нийгмийн төлөвшлийг дэмжихэд эцэг, эхчүүдийн оролцоог нэмэгдүүлэх зорилтот ажлуудыг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.
- 1.16 Хүүхдийн тоглоомын талбай, орчны стандартыг мөрдүүлж, хүүхдэд аюулгүй орчин бүрдүүлж, хяналтыг сайжруулна.
- 1.17 Залуу гэр бүлийн эрүүл мэнд, боловсрол, хөдөлмөр эрхлэлт, нийгмийн харилцаа, сэтгэл зүй, хөгжлийн хэрэгцээг дэмжсэн “Залуу гэр бүл” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.18 Тусгай хэрэгцээ /хөгжлийн бэрхшээл/-тэй иргэд хэрэгцээт үйлчилгээгээ авах нөхцлийг төрийн болон бусад байгууллагад бүрдүүлнэ.
- 1.19 Ахмадуудад чиглэсэн насны хишиг хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.20 Ахмад настны чөлөөт цагаа өнгөрөөх, мэдээлэл авах, хөгжих боломжийг бүрдүүлэх хөгжлийн төвийг бий болгож үйл ажиллагааг нь тогтмолжуулна.
- 1.21 Ахмад настны орлогыг нэмэгдүүлэх, мэдлэг туршлагаа залуучуудад өвлүүлж үлдээх зөвлөх үйлчилгээний ажил эрхлэлтийг үр дүнтэй хэлбэрээр үргэлжлүүлнэ.
- 1.22 Гадаад, дотоодын иргэдэд Баруун монголын нүүдэлчдийн соёл иргэншил, үнэт зүйлсийг танилцуулсан өв, соёл, урлаг, аялал жуулчлалыг хөгжүүлнэ.

ХОЁР : ЭДИЙН ЗАСГИЙН ХӨГЖИЛ

- 2.1 “Шинэ хөдөө” хөтөлбөр хэрэгжүүлж малчид, тариаланчдын ая тухтай амьдрах орчныг сайжруулж тогтвортой орлогын эх үүсвэртэй болгоход анхаарна.
- 2.2 Хөдөө аж ахуйн салбарт малчид, тариаланчдын залгамж халааг бэлтгэх “Илгээлтийн эзэн-III” аяныг хэрэгжүүлнэ.
- 2.3 Үндэсний боловсруулах үйлдвэрт арьс, шир, ноос, ноолуур, түүхий эд бэлтгэн тушаасан малчин, мал бүхий иргэдэд чиглэсэн тогтолцоог боловсронгуй болгож өргөжүүлнэ.
- 2.4 Сүү, махны чиглэлийн малын эрчимжсэн аж ахуйн тоог нэмэгдүүлэх бодлого баримтална.
- 2.5 Малыг ялган тэмдэглэх, бүртгэлжүүлэх ажлыг эрчимжүүлж, бүртгэл мэдээллийн нэгдсэн сан, малын гаралтай бүтээгдэхүүнийг мөшгөх цахим тогтолцоог хөгжүүлнэ.
- 2.6 “Монгол мал-2” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, мал эрүүлжүүлэх, чанар, ашиг шимийг сайжруулах ажлыг эрчимжүүлж, малын тоог чанарт шилжүүлж ашиг шим, хүртээмжийг сайжруулах, малын генийн санг хамгаалах, биотехнологийн ололтыг нэвтрүүлнэ.
- 2.7 Мал эмнэлгийн тогтолцооны шинэчлэлийг төгөлдөржүүлж, малын эмч, мал зүйчдийг тэтгэлэгт хөтөлбөрөөр бэлтгэж, багийг мал аж ахуйн мэргэжилтнээр хангана.
- 2.8 Бэлчээр ашиглагчдын холбоо, дундын хоршоо, хот айлын гэх мэт малчдын хамтын нөхөрлөлийн хэлбэрүүдийг дэмжих, малаа чанаржуулах замаар малчдын орлогыг нэмэгдүүлнэ.
- 2.9 Малын хулгайн гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх, алдагдсан малыг олох боломжийг нэмэгдүүлэх зорилгоор бод малыг нэгдсэн бүртгэлд оруулна.
- 2.10 Орон нутгийн эрэлт хэрэгцээ, онцлогт нийцүүлэн малын үржил, селекцийн ажил, үйлчилгээг чанаржуулах, нийт мал сүрэгт өндөр ашиг шимт малын эзлэх хувийг нэмэгдүүлэх цогц арга хэмжээ авч, цэвэр үүлдрийн малын тоо толгойг өсгөнө.
- 2.11 Фермерүүдийг дэмжиж, малчид, тариаланчдын өрхийн аж ахуйд шаардлагатай эрчим хүч, техник, технологийн шинэчлэлд дэмжлэг үзүүлэх замаар жилийн туршид хүн амын мах, сүүний хэрэгцээг органик хүнсээр тогтвортой хангана.
- 2.12 Тахиа, гахай, зөгий, загасны аж ахуй зэрэг дэд хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэн, хүнсний бүтээгдэхүүний нэр төрлийг олшруулж, нийлүүлэлт, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 2.13 Өрхийн бичил үйлдвэрлэл, үйлчилгээ эрхлэгчдийн өртөг шингэсэн үйлдвэрлэл эрхлэх, нэмүү өртгийн сүлжээнд хамрагдах санаачилгыг түлхүү дэмжиж, эзэл, санхүүгийн хөнгөлөлттэй бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 2.14 “АХУЙН ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ ” төв (үсчин, зурагчин, гутал, зурагт, гар утас засвар, оёдлын гэх мэт) ажиллуулах замаар ажлын байрыг нэмэгдүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- 2.15 Аялал жуулчлалын гадаад, дотоод хамтын ажиллагаа, сурталчилгаа, маркетингийн ажлыг эрчимжүүлж, үндэсний онцлог, ялгарал бүхий, байгаль орчинд ээлтэй, нутгийн иргэдийг түшиглэсэн тогтвортой эко аялал жуулчлалыг хөгжүүлнэ.
- 2.16 Хөдөө багуудад 4G сүлжээг үе шаттай нэвтрүүлнэ.

ГУРАВ: ЗАСАГЛАЛЫН БОДЛОГО

- 3.1 Төрийн байгууллагад байгаа мэдээллийг иргэд, аж ахуйн нэгжээс шаарддаг байдлыг бүрэн халж, иргэд нэг удаа бүртгүүлээд төрийн цахим үйлчилгээг шуурхай авдаг “Нэг иргэн-нэг бүртгэл” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 3.2 Төрийн байгууллагад хандсан иргэдийн өргөдөл, хүсэлтийг шуурхай шийдэж, тушаал, шийдвэр, үүрэг даалгаврын биелэлтийг цахим хэлбэрээр хянадаг болно.
- 3.3 Төрийн албан хаагч ажил үүрэг гүйцэтгэхдээ танил талд давуу байдал олгохгүй байх, явцуу сонирхол, намын харъяаллаар иргэдэд ялгавартай хандахгүй байх зарчмыг бүрэн хэвшүүлнэ.
- 3.4 Төр, иргэний нийгэм болон бизнесийн байгууллагад авлига, ашиг сонирхолын зөрчлөөс ангид байх хандлага төлөвшүүлж, авлига, албан тушаалын гэмт хэргийн талаарх мэдээллийг урамшуулах эдийн засгийн болон бусад хөшүүргийг бий болгоно.
- 3.5 Төрийн албан хаагчдыг тасралтгүй сургаж хөгжүүлэх цахим сургалтын хөтөлбөрийг үр дүнтэй хэрэгжүүлж, төрийн албан хаагчдын мэдлэг чадвар, хандлагыг шинэчилнэ.

ДӨРӨВ: НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 4.1 Хогийг анхан шатанд нь ангилан ялгаж, цуглуулах асуудлыг зөв менежментээр шийдвэрлэж “хог” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 4.2 Бэлчээрийг усжуулах, худагжуулах ажлыг үргэлжлүүлэн малын бэлчээрийн нөөцийг нэмэгдүүлнэ.
- 4.3 Бэлчээрт хөнөөл учруулж буй царцаа, үлийн цагаан оготно гэх мэт мэрэгч амьтадтай байгаль орчинд халгүй аргаар тэмцэж холбогдох хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 4.4 Бэлчээрийг нөхөн сэргээх “Малчдын дундын сан”-г бий болгоно.
- 4.5 Уул уурхайд тавих иргэдийн хяналт, оролцоог сайжруулж хууль зөрчиж олгогдсон тусгай зөвшөөрлүүдийг хүчингүй болгоно.

ТАВ. СУМЫН ТӨВИЙН ХӨГЖИЛ:

Хүүхдэд ээлтэй, айл өрхийн амьдрах таатай орчныг бий болгоно.

- 5.2.1 Айл өрх, албан байгууллагыг төвлөрсөн цэвэр, бохир усны сүлжээнд холбож нэгдсэн цэвэрлэх байгууламжийн асуудлыг шийдвэрлэнэ.
- 5.2.2 Сумын төвийн тохижилтын ажлыг үргэлжлүүлж төв гудамжийг бетон зам, гэрэлтүүлэг, явган хүний зам, дугуйн замтай болгоно.
- 5.2.3 Сумын төвд залуу гэр бүл, төрийн албан хаагчдад зориулсан нийтийн орон сууц барих ажлыг эхлүүлнэ.
- 5.2.4 Сумын төвийн 0.4 кв-ын цахилгаан дамжуулах агаарын шугамд өргөтгөл, шинэчлэл хийнэ.
- 5.2.5 “10.000” мод хөтөлбөр хэрэгжүүлж ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлнэ.

МОНГОЛ АРДЫН НАМ

ЗАВХАН СУМЫН МАН-ЫН 2020 ОНЫ

СУМЫН ИТХ-ЫН СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

Монгол улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого болох “АЛСЫН ХАРАА – 2050”, “Монгол улын тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал – 2030”, Бүсчилсэн хөгжлийн бодлого, УИХ-ын сонгуульд оролцсон МАН-ын мөрийн хөтөлбөр, Увс аймгийн хөгжлийн хэтийн зорилт /2028/ зэрэг бодлогын баримт бичигт үндэслэн Сумын нийт ард иргэд, бизнес эрхлэгчид, мэргэжлийн байгууллагуудын саналыг тусган сумын ИТХ-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө боловсрууллаа.

УРИА:

Иргэндээ ээлтэй Хөгжлийн төлөө ХҮЧЭЭ НЭГТГЭЕ.

НЭГ : ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 1.1 Орлого багатай өрхийн ажил эрхлээгүй насанд хүрсэн гишүүдийг мэргэшил эзэмшүүлэх, ур чадварыг нь ахиулах сургалтад хамруулж, хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжинэ.
- 1.2 Хүүхэд бүрийг хадгаламжтай болгох “Хуримтлалтай хүүхэд” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.3 Иргэдийн туршлага, ур чадварт түшиглэн хувиараа хөдөлмөр эрхлэх боломжийг дэмжиж, шаардлагатай техник, тоног төхөөрөмжийн хөнгөлөлттэй зээлд хамруулах бодлого баримтална.
- 1.4 Иргэдийн эрүүл мэндийн нэгдсэн сан үүсгэж, сумын эрүүл мэндийн төвийн оношлогоо, мэдээллийг дотоодод болон олон улсад цахимаар солилцох тогтолцоо бүрдүүлнэ.
- 1.5 “Эрүүл шүд-Эрүүл хүүхэд” хөтөлбөрийг үргэлжлүүлж, хүүхдийн хоолойн архаг /ангина/ өвчнийг эрт илрүүлэн эмчлэх, ирээдүйд учрах эрүүл мэндийн эрсдлээс бага насанд нь сэргүүлэх “Эрүүл ирээдүй” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.6 “Эрүүл чийрэг эр хүн” хөтөлбөр хэрэгжүүлж эрэгтэйчүүдийн дундаж наслалтыг уртасгахад чиглэсэн бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 1.7 Эмэгтэйчүүдийн товлोलт дархлаажуулалтыг аймгийн хэмжээнд нэвтрүүлж, умайн хүзүүний хорт хавдраас сэргийлэх, хөхний эрүүл мэндийг хамгаалах “Энх бүсгүй” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.8 Сумын ЭМТ-ийг цэвэр, бохир усны нэгдсэн сүлжээнд холбож ариун цэврийн байгууламжтай болгоно.
- 1.9 Багш нарын мэргэжлийн тасралтгүй хөгжлийг дэмжиж, мэргэжил дээшлүүлэх гадаад, дотоодын сургалт, үйл ажиллагаанд хамруулж, “Чадварлаг багш” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 1.10 Өвлийн улиралд хүүхдийг ханиад томуу, халдварт өвчнөөс сэргийлэх зорилгоор ЕБС-ийн сурагчдын өвлийн амралтын хугацааг уртасгах, хичээлийн цагийг богиносгох зохицуулалт хийнэ.
- 1.11 ЕБС-ийн үдийн цай хөтөлбөрийг үдийн хоол хөтөлбөр болгон сайжруулж сурагчдад шим тэжээл, амин дэмээр баялаг хоолоор үйлчилж, хүүхдийн эрүүл мэндэд сөрөг нөлөөтэй аливаа хүнсний бүтээгдэхүүнийг сургуулийн орчинд худалдаалахыг зогсооно.
- 1.12 Тусгай хэрэгцээ /хөгжлийн бэрхшээл/-тэй хүүхэд ердийн сургууль, цэцэрлэгт сурах, хөгжих орчныг бүрдүүлнэ.
- 1.13 Цэцэрлэг, сургууль, дотуур байрыг орчин үеийн ариун цэврийн өрөөтэй болгож, хүүхдэд ээлтэй орчин бүрдүүлнэ.
- 1.14 Хүн бүр угийн бичгээ хөтлөх, цус ойртолтоос урьдчилан сэргийлэх, удмын сангаа хамгаалах хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.15 Хүүхдийн хөгжил, авъяас, ур чадвар, техник сэтгэлгээ, нийгмийн төлөвшлийг дэмжихэд эцэг, эхчүүдийн оролцоог нэмэгдүүлэх зорилтот ажлуудыг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.
- 1.16 Хүүхдийн тоглоомын талбай, орчны стандартыг мөрдүүлж, хүүхдэд аюулгүй орчин бүрдүүлж, хяналтыг сайжруулна.
- 1.17 Залуу гэр бүлийн эрүүл мэнд, боловсрол, хөдөлмөр эрхлэлт, нийгмийн харилцаа, сэтгэл зүй, хөгжлийн хэрэгцээг дэмжсэн “Залуу гэр бүл” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.18 Тусгай хэрэгцээ /хөгжлийн бэрхшээл/-тэй иргэд хэрэгцээт үйлчилгээгээ авах нөхцлийг төрийн болон бусад байгууллагад бүрдүүлнэ.
- 1.19 Ахмадуудад чиглэсэн насны хишиг хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.20 Ахмад настны чөлөөт цагаа өнгөрөөх, мэдээлэл авах, хөгжих боломжийг бүрдүүлэх хөгжлийн төвийг бий болгож үйл ажиллагааг нь тогтмолжуулна.
- 1.21 Ахмад настны орлогыг нэмэгдүүлэх, мэдлэг туршлагаа залуучуудад өвлүүлж үлдээх зөвлөх үйлчилгээний ажил эрхлэлтийг үр дүнтэй хэлбэрээр үргэлжлүүлнэ.
- 1.22 Гадаад, дотоодын иргэдэд Баруун монголын нүүдэлчдийн соёл иргэншил, үнэт зүйлсийг танилцуулсан өв, соёл, урлаг, аялал жуулчлалыг хөгжүүлнэ.

ХОЁР : ЭДИЙН ЗАСГИЙН ХӨГЖИЛ

- 2.1 “Шинэ хөдөө” хөтөлбөр хэрэгжүүлж малчид, тариаланчдын ая тухтай амьдрах орчныг сайжруулж тогтвортой орлогын эх үүсвэртэй болгоход анхаарна.
- 2.2 Хөдөө аж ахуйн салбарт малчид, тариаланчдын залгамж халааг бэлтгэх “Илгээлтийн эзэн-III” аяныг хэрэгжүүлнэ.
- 2.3 Үндэсний боловсруулах үйлдвэрт арьс, шир, ноос, ноолуур, түүхий эд бэлтгэн тушаасан малчин, мал бүхий иргэдэд чиглэсэн тогтолцоог боловсронгуй болгож өргөжүүлнэ.
- 2.4 Сүү, махны чиглэлийн малын эрчимжсэн аж ахуйн тоог нэмэгдүүлэх бодлого баримтална.
- 2.5 Малыг ялган тэмдэглэх, бүртгэлжүүлэх ажлыг эрчимжүүлж, бүртгэл мэдээллийн нэгдсэн сан, малын гаралтай бүтээгдэхүүнийг мөшгөх цахим тогтолцоог хөгжүүлнэ.
- 2.6 “Монгол мал-2” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, мал эрүүлжүүлэх, чанар, ашиг шимийг сайжруулах ажлыг эрчимжүүлж, малын тоог чанарт шилжүүлж ашиг шим, хүртээмжийг сайжруулах, малын генийн санг хамгаалах, биотехнологийн ололтыг нэвтрүүлнэ.
- 2.7 Мал эмнэлгийн тогтолцооны шинэчлэлийг төгөлдөржүүлж, малын эмч, мал зүйчдийг тэтгэлэгт хөтөлбөрөөр бэлтгэж, багийг мал аж ахуйн мэргэжилтнээр хангана.
- 2.8 Бэлчээр ашиглагчдын холбоо, дундын хоршоо, хот айлын гэх мэт малчдын хамтын нөхөрлөлийн хэлбэрүүдийг дэмжих, малаа чанаржуулах замаар малчдын орлогыг нэмэгдүүлнэ.
- 2.9 Малыг хулгайн гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх, алдагдсан малыг олох боломжийг нэмэгдүүлэх зорилгоор бод малыг нэгдсэн бүртгэлд оруулна.
- 2.10 Орон нутгийн эрэлт хэрэгцээ, онцлогт нийцүүлэн малын үржил, селекцийн ажил, үйлчилгээг чанаржуулах, нийт мал сүрэгт өндөр ашиг шимт малын эзлэх хувийг нэмэгдүүлэх цогц арга хэмжээ авч, цэвэр үүлдрийн малын тоо толгойг өсгөнө.
- 2.11 Фермерүүдийг дэмжиж, малчид, тариаланчдын өрхийн аж ахуйд шаардлагатай эрчим хүч, техник, технологийн шинэчлэлд дэмжлэг үзүүлэх замаар жилийн туршид хүн амын мах, сүүний хэрэгцээг органик хүнсээр тогтвортой хангана.
- 2.12 Тахиа, гахай, зөгий, загасны аж ахуй зэрэг дэд хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэн, хүнсний бүтээгдэхүүний нэр төрлийг олшруулж, нийлүүлэлт, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 2.13 Өрхийн бичил үйлдвэрлэл, үйлчилгээ эрхлэгчдийн өртөг шингэсэн үйлдвэрлэл эрхлэх, нэмүү өртгийн сүлжээнд хамрагдах санаачилгыг түлхүү дэмжиж, эээл, санхүүгийн хөнгөлөлттэй бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 2.14 “**АХУЙН ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ**” төв (үсчин, зурагчин, гутал, зурагт, гар утас засвар, оёдлын гэх мэт) ажиллуулах замаар ажлын байрыг нэмэгдүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- 2.15 Аялал жуулчлалын гадаад, дотоод хамтын ажиллагаа, сурталчилгаа, маркетингийн ажлыг эрчимжүүлж, үндэсний онцлог, ялгарал бүхий, байгаль орчинд ээлтэй, нутгийн иргэдийг түшиглэсэн тогтвортой эко аялал жуулчлалыг хөгжүүлнэ.
- 2.16 Хөдөө багуудад 4G сүлжээг үе шаттай нэвтрүүлнэ.

ГУРАВ: ЗАСАГЛАЛЫН БОДЛОГО

- 3.1 Төрийн байгууллагад байгаа мэдээллийг иргэд, аж ахуйн нэгжээс шаарддаг байдлыг бүрэн халж, иргэд нэг удаа бүртгүүлээд төрийн цахим үйлчилгээг шуурхай авдаг “Нэг иргэн-нэг бүртгэл” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 3.2 Төрийн байгууллагад хандсан иргэдийн өргөдөл, хүсэлтийг шуурхай шийдэж, тушаал, шийдвэр, үүрэг даалгаврын биелэлтийг цахим хэлбэрээр хянадаг болно.
- 3.3 Төрийн албан хаагч ажил үүрэг гүйцэтгэхдээ танил талд давуу байдал олгохгүй байх, явцуу сонирхол, намын харъяаллаар иргэдэд ялгавартай хандахгүй байх зарчмыг бүрэн хэвшүүлнэ.
- 3.4 Төр, иргэний нийгэм болон бизнесийн байгууллагад авлига, ашиг сонирхолын зөрчлөөс ангид байх хандлага төлөвшүүлж, авлига, албан тушаалын гэмт хэргийн талаарх мэдээллийг урамшуулах эдийн засгийн болон бусад хөшүүргийг бий болгоно.
- 3.5 Төрийн албан хаагчдыг тасралтгүй сургаж хөгжүүлэх цахим сургалтын хөтөлбөрийг үр дүнтэй хэрэгжүүлж, төрийн албан хаагчдын мэдлэг чадвар, хандлагыг шинэчилнэ.

ДӨРӨВ: НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 4.1 Хогийг анхан шатанд нь ангилан ялгаж, цуглуулах асуудлыг зөв менежментээр шийдвэрлэж “хог” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 4.2 Бэлчээрийг усжуулах, худагжуулах ажлыг үргэлжлүүлэн малын бэлчээрийн нөөцийг нэмэгдүүлнэ.
- 4.3 Бэлчээрт хөнөөл учруулж буй царцаа, үлийн цагаан оготно гэх мэт мэрэгч амьтадтай байгаль орчинд халгүй аргаар тэмцэж холбогдох хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 4.4 Бэлчээрийг нөхөн сэргээх “Малчдын дундын сан”-г бий болгоно.
- 4.5 Уул уурхайд тавих иргэдийн хяналт, оролцоог сайжруулж хууль зөрчиж олгогдсон тусгай зөвшөөрлүүдийг хүчингүй болгоно.

ТАВ. СУМЫН ТӨВИЙН ХӨГЖИЛ:

Хүүхдэд ээлтэй, айл өрхийн амьдрах таатай орчныг бий болгоно.

- 5.2.1 Айл өрх, албан байгууллагыг төвлөрсөн цэвэр, бохир усны сүлжээнд холбож нэгдсэн цэвэрлэх байгууламжийн асуудлыг шийдвэрлэнэ.
- 5.2.2 Сумын төвийн тохижилтын ажлыг үргэлжлүүлж төв гудамжийг бетон зам, гэрэлтүүлэг, явган хүний зам, дугуйн замтай болгоно.
- 5.2.3 Сумын төвд залуу гэр бүл, төрийн албан хаагчдад зориулсан нийтийн орон сууц барих ажлыг эхлүүлнэ.
- 5.2.4 Сумын төвийн 0.4 кв-ын цахилгаан дамжуулах агаарын шугамд өргөтгөл, шинэчлэл хийнэ.
- 5.2.5 “10.000” мод хөтөлбөр хэрэгжүүлж ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлнэ.

МОНГОЛ АРДЫН НАМ

ЗҮҮНГОВЬ СУМЫН МАН-ЫН 2020 ОНЫ

СУМЫН ИТХ-ЫН СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

Монгол улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого болох “АЛСЫН ХАРАА – 2050”, “Монгол улын тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал – 2030”, Бүсчилсэн хөгжлийн бодлого, УИХ-ын сонгуульд оролцсон МАН-ын мөрийн хөтөлбөр, Увс аймгийн хөгжлийн хэтийн зорилт /2028/ зэрэг бодлогын баримт бичигт үндэслэн Сумын нийт ард иргэд, бизнес эрхлэгчид, мэргэжлийн байгууллагуудын саналыг тусган сумын ИТХ-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө боловсрууллаа.

УРИА:

Иргэндээ ээлтэй Хөгжлийн төлөө ХҮЧЭЭ НЭГТГЭЕ.

НЭГ : ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 1.1 Орлого багатай өрхийн ажил эрхлээгүй насанд хүрсэн гишүүдийг мэргэшил эзэмшүүлэх, ур чадварыг нь ахиулах сургалтад хамруулж, хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжинэ.
- 1.2 Хүүхэд бүрийг хадгаламжтай болгох “Хуримтлалтай хүүхэд” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.3 Иргэдийн туршлага, ур чадварт түшиглэн хувиараа хөдөлмөр эрхлэх боломжийг дэмжиж, шаардлагатай техник, тоног төхөөрөмжийн хөнгөлөлттэй зээлд хамруулах бодлого баримтална.
- 1.4 Иргэдийн эрүүл мэндийн нэгдсэн сан үүсгэж, сумын эрүүл мэндийн төвийн оношлогоо, мэдээллийг дотоодод болон олон улсад цахимаар солилцох тогтолцоо бүрдүүлнэ.
- 1.5 “Эрүүл шүд-Эрүүл хүүхэд” хөтөлбөрийг үргэлжлүүлж, хүүхдийн хоолойн архаг /ангина/ өвчнийг эрт илрүүлэн эмчлэх, ирээдүйд учрах эрүүл мэндийн эрсдлээс бага насанд нь сэргүүлэх “Эрүүл ирээдүй” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.6 “Эрүүл чийрэг эр хүн” хөтөлбөр хэрэгжүүлж эрэгтэйчүүдийн дундаж наслалтыг уртасгахад чиглэсэн бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 1.7 Эмэгтэйчүүдийн товлोलт дархлаажуулалтыг аймгийн хэмжээнд нэвтрүүлж, умайн хүзүүний хорт хавдраас сэргийлэх, хөхний эрүүл мэндийг хамгаалах “Энх бүсгүй” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.8 Сумын ЭМТ-ийг цэвэр, бохир усны нэгдсэн сүлжээнд холбож ариун цэврийн байгууламжтай болгоно.
- 1.9 Багш нарын мэргэжлийн тасралтгүй хөгжлийг дэмжиж, мэргэжил дээшлүүлэх гадаад, дотоодын сургалт, үйл ажиллагаанд хамруулж, “Чадварлаг багш” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 1.10 Өвлийн улиралд хүүхдийг ханиад томуу, халдварт өвчнөөс сэргийлэх зорилгоор ЕБС-ийн сурагчдын өвлийн амралтын хугацааг уртасгах, хичээлийн цагийг богиносгох зохицуулалт хийнэ.
- 1.11 ЕБС-ийн үдийн цай хөтөлбөрийг үдийн хоол хөтөлбөр болгон сайжруулж сурагчдад шим тэжээл, амин дэмээр баялаг хоолоор үйлчилж, хүүхдийн эрүүл мэндэд сөрөг нөлөөтэй аливаа хүнсний бүтээгдэхүүнийг сургуулийн орчинд худалдаалахыг зогсооно.
- 1.12 Тусгай хэрэгцээ /хөгжлийн бэрхшээл/-тэй хүүхэд ердийн сургууль, цэцэрлэгт сурах, хөгжих орчныг бүрдүүлнэ.
- 1.13 Цэцэрлэг, сургууль, дотуур байрыг орчин үеийн ариун цэврийн өрөөтэй болгож, хүүхдэд ээлтэй орчин бүрдүүлнэ.
- 1.14 Хүн бүр угийн бичгээ хөтлөх, цус ойртолтоос урьдчилан сэргийлэх, удмын сангаа хамгаалах хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.15 Хүүхдийн хөгжил, авъяас, ур чадвар, техник сэтгэлгээ, нийгмийн төлөвшилийг дэмжихэд эцэг, эхчүүдийн оролцоог нэмэгдүүлэх зорилтот ажлуудыг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.
- 1.16 Хүүхдийн тоглоомын талбай, орчны стандартыг мөрдүүлж, хүүхдэд аюулгүй орчин бүрдүүлж, хяналтыг сайжруулна.
- 1.17 Залуу гэр бүлийн эрүүл мэнд, боловсрол, хөдөлмөр эрхлэлт, нийгмийн харилцаа, сэтгэл зүй, хөгжлийн хэрэгцээг дэмжсэн “Залуу гэр бүл” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.18 Тусгай хэрэгцээ /хөгжлийн бэрхшээл/-тэй иргэд хэрэгцээт үйлчилгээгээ авах нөхцлийг төрийн болон бусад байгууллагад бүрдүүлнэ.
- 1.19 Ахмадуудад чиглэсэн насны хишиг хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.20 Ахмад настны чөлөөт цагаа өнгөрөөх, мэдээлэл авах, хөгжих боломжийг бүрдүүлэх хөгжлийн төвийг бий болгож үйл ажиллагааг нь тогтмолжуулна.
- 1.21 Ахмад настны орлогыг нэмэгдүүлэх, мэдлэг туршлагаа залуучуудад өвлүүлж үлдээх зөвлөх үйлчилгээний ажил эрхлэлтийг үр дүнтэй хэлбэрээр үргэлжлүүлнэ.
- 1.22 Гадаад, дотоодын иргэдэд Баруун монголын нүүдэлчдийн соёл иргэншил, үнэт зүйлсийг танилцуулсан өв, соёл, урлаг, аялал жуулчлалыг хөгжүүлнэ.

ХОЁР : ЭДИЙН ЗАСГИЙН ХӨГЖИЛ

- 2.1 “Шинэ хөдөө” хөтөлбөр хэрэгжүүлж малчид, тариаланчдын ая тухтай амьдрах орчныг сайжруулж тогтвортой орлогын эх үүсвэртэй болгоход анхаарна.
- 2.2 Хөдөө аж ахуйн салбарт малчид, тариаланчдын залгамж халааг бэлтгэх “Илгээлтийн эзэн-III” аяныг хэрэгжүүлнэ.
- 2.3 Үндэсний боловсруулах үйлдвэрт арьс, шир, ноос, ноолуур, түүхий эд бэлтгэн тушаасан малчин, мал бүхий иргэдэд чиглэсэн тогтолцоог боловсронгуй болгож өргөжүүлнэ.
- 2.4 Сүү, махны чиглэлийн малын эрчимжсэн аж ахуйн тоог нэмэгдүүлэх бодлого баримтална.
- 2.5 Малыг ялган тэмдэглэх, бүртгэлжүүлэх ажлыг эрчимжүүлж, бүртгэл мэдээллийн нэгдсэн сан, малын гаралтай бүтээгдэхүүнийг мөшгөх цахим тогтолцоог хөгжүүлнэ.
- 2.6 “Монгол мал-2” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, мал эрүүлжүүлэх, чанар, ашиг шимийг сайжруулах ажлыг эрчимжүүлж, малын тоог чанарт шилжүүлж ашиг шим, хүртээмжийг сайжруулах, малын генийн санг хамгаалах, биотехнологийн ололтыг нэвтрүүлнэ.
- 2.7 Мал эмнэлгийн тогтолцооны шинэчлэлийг төгөлдөржүүлж, малын эмч, мал зүйчдийг тэтгэлэгт хөтөлбөрөөр бэлтгэж, багийг мал аж ахуйн мэргэжилтнээр хангана.
- 2.8 Бэлчээр ашиглагчдын холбоо, дундын хоршоо, хот айлын гэх мэт малчдын хамтын нөхөрлөлийн хэлбэрүүдийг дэмжих, малаа чанаржуулах замаар малчдын орлогыг нэмэгдүүлнэ.
- 2.9 Малын хулгайн гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх, алдагдсан малыг олох боломжийг нэмэгдүүлэх зорилгоор бод малыг нэгдсэн бүртгэлд оруулна.
- 2.10 Орон нутгийн эрэлт хэрэгцээ, онцлогт нийцүүлэн малын үржил, селекцийн ажил, үйлчилгээг чанаржуулах, нийт мал сүрэгт өндөр ашиг шимт малын эзлэх хувийг нэмэгдүүлэх цогц арга хэмжээ авч, цэвэр үүлдрийн малын тоо толгойг өсгөнө.
- 2.11 Фермерүүдийг дэмжиж, малчид, тариаланчдын өрхийн аж ахуйд шаардлагатай эрчим хүч, техник, технологийн шинэчлэлд дэмжлэг үзүүлэх замаар жилийн туршид хүн амын мах, сүүний хэрэгцээг органик хүнсээр тогтвортой хангана.
- 2.12 Тахиа, гахай, зөгий, загасны аж ахуй зэрэг дэд хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэн, хүнсний бүтээгдэхүүний нэр төрлийг олшруулж, нийлүүлэлт, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 2.13 Өрхийн бичил үйлдвэрлэл, үйлчилгээ эрхлэгчдийн өртөг шингэсэн үйлдвэрлэл эрхлэх, нэмүү өртгийн сүлжээнд хамрагдах санаачилгыг түлхүү дэмжиж, эзэл, санхүүгийн хөнгөлөлттэй бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 2.14 “**АХУЙН ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ**” төв (үсчин, зурагчин, гутал, зурагт, гар утас засвар, оёдлын гэх мэт) ажиллуулах замаар ажлын байрыг нэмэгдүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- 2.15 Аялал жуулчлалын гадаад, дотоод хамтын ажиллагаа, сурталчилгаа, маркетингийн ажлыг эрчимжүүлж, үндэсний онцлог, ялгарал бүхий, байгаль орчинд ээлтэй, нутгийн иргэдийг түшиглэсэн тогтвортой эко аялал жуулчлалыг хөгжүүлнэ.
- 2.16 Хөдөө багуудад 4G сүлжээг үе шаттай нэвтрүүлнэ.

ГУРАВ: ЗАСАГЛАЛЫН БОДЛОГО

- 3.1 Төрийн байгууллагад байгаа мэдээллийг иргэд, аж ахуйн нэгжээс шаарддаг байдлыг бүрэн халж, иргэд нэг удаа бүртгүүлээд төрийн цахим үйлчилгээг шуурхай авдаг “Нэг иргэн-нэг бүртгэл” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 3.2 Төрийн байгууллагад хандсан иргэдийн өргөдөл, хүсэлтийг шуурхай шийдэж, тушаал, шийдвэр, үүрэг даалгаврын биелэлтийг цахим хэлбэрээр хянадаг болно.
- 3.3 Төрийн албан хаагч ажил үүрэг гүйцэтгэхдээ танил талд давуу байдал олгохгүй байх, явцуу сонирхол, намын харъяаллаар иргэдэд ялгавартай хандахгүй байх зарчмыг бүрэн хэвшүүлнэ.
- 3.4 Төр, иргэний нийгэм болон бизнесийн байгууллагад авлига, ашиг сонирхолын зөрчлөөс ангид байх хандлага төлөвшүүлж, авлига, албан тушаалын гэмт хэргийн талаарх мэдээллийг урамшуулах эдийн засгийн болон бусад хөшүүргийг бий болгоно.
- 3.5 Төрийн албан хаагчдыг тасралтгүй сургаж хөгжүүлэх цахим сургалтын хөтөлбөрийг үр дүнтэй хэрэгжүүлж, төрийн албан хаагчдын мэдлэг чадвар, хандлагыг шинэчилнэ.

ДӨРӨВ: НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 4.1 Хогийг анхан шатанд нь ангилан ялгаж, цуглуулах асуудлыг зөв менежментээр шийдвэрлэж “хог” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 4.2 Бэлчээрийг усжуулах, худагжуулах ажлыг үргэлжлүүлэн малын бэлчээрийн нөөцийг нэмэгдүүлнэ.
- 4.3 Бэлчээрт хөнөөл учруулж буй царцаа, үлийн цагаан оготно гэх мэт мэрэгч амьтадтай байгаль орчинд халгүй аргаар тэмцэж холбогдох хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 4.4 Бэлчээрийг нөхөн сэргээх “Малчдын дундын сан”-г бий болгоно.
- 4.5 Уул уурхайд тавих иргэдийн хяналт, оролцоог сайжруулж хууль зөрчиж олгогдсон тусгай зөвшөөрлүүдийг хүчингүй болгоно.

ТАВ. СУМЫН ТӨВИЙН ХӨГЖИЛ:

Хүүхдэд ээлтэй, айл өрхийн амьдрах таатай орчныг бий болгоно.

- 5.2.1 Айл өрх, албан байгууллагыг төвлөрсөн цэвэр, бохир усны сүлжээнд холбож нэгдсэн цэвэрлэх байгууламжийн асуудлыг шийдвэрлэнэ.
- 5.2.2 Сумын төвийн тохижилтын ажлыг үргэлжлүүлж төв гудамжийг бетон зам, гэрэлтүүлэг, явган хүний зам, дугуйн замтай болгоно.
- 5.2.3 Сумын төвд залуу гэр бүл, төрийн албан хаагчдад зориулсан нийтийн орон сууц барих ажлыг эхлүүлнэ.
- 5.2.4 Сумын төвийн 0.4 кв-ын цахилгаан дамжуулах агаарын шугамд өргөтгөл, шинэчлэл хийнэ.
- 5.2.5 “10.000” мод хөтөлбөр хэрэгжүүлж ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлнэ.

МОНГОЛ АРДЫН НАМ

ЗҮҮНХАНГАЙ СУМЫН МАН-ЫН 2020 ОНЫ

СУМЫН ИТХ-ЫН СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

Монгол улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого болох “АЛСЫН ХАРАА – 2050”, “Монгол улын тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал – 2030”, Бүсчилсэн хөгжлийн бодлого, УИХ-ын сонгуульд оролцсон МАН-ын мөрийн хөтөлбөр, Увс аймгийн хөгжлийн хэтийн зорилт /2028/ зэрэг бодлогын баримт бичигт үндэслэн Сумын нийт ард иргэд, бизнес эрхлэгчид, мэргэжлийн байгууллагуудын саналыг тусган сумын ИТХ-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө боловсрууллаа.

УРИА:

Иргэндээ ээлтэй Хөгжлийн төлөө ХҮЧЭЭ НЭГТГЭЕ.

НЭГ : ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 1.1 Орлого багатай өрхийн ажил эрхлээгүй насанд хүрсэн гишүүдийг мэргэшил эзэмшүүлэх, ур чадварыг нь ахиулах сургалтад хамруулж, хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжинэ.
- 1.2 Хүүхэд бүрийг хадгаламжтай болгох “Хуримтлалтай хүүхэд” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.3 Иргэдийн туршлага, ур чадварт түшиглэн хувиараа хөдөлмөр эрхлэх боломжийг дэмжиж, шаардлагатай техник, тоног төхөөрөмжийн хөнгөлөлттэй зээлд хамруулах бодлого баримтална.
- 1.4 Иргэдийн эрүүл мэндийн нэгдсэн сан үүсгэж, сумын эрүүл мэндийн төвийн оношлогоо, мэдээллийг дотоодод болон олон улсад цахимаар солилцох тогтолцоо бүрдүүлнэ.
- 1.5 “Эрүүл шүд-Эрүүл хүүхэд” хөтөлбөрийг үргэлжлүүлж, хүүхдийн хоолойн архаг /ангина/ өвчнийг эрт илрүүлэн эмчлэх, ирээдүйд учрах эрүүл мэндийн эрсдлээс бага насанд нь сэргүүлэх “Эрүүл ирээдүй” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.6 “Эрүүл чийрэг эр хүн” хөтөлбөр хэрэгжүүлж эрэгтэйчүүдийн дундаж наслалтыг уртасгахад чиглэсэн бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 1.7 Эмэгтэйчүүдийн товлोलт дархлаажуулалтыг аймгийн хэмжээнд нэвтрүүлж, умайн хүзүүний хорт хавдраас сэргийлэх, хөхний эрүүл мэндийг хамгаалах “Энх бүсгүй” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.8 Сумын ЭМТ-ийг цэвэр, бохир усны нэгдсэн сүлжээнд холбож ариун цэврийн байгууламжтай болгоно.
- 1.9 Багш нарын мэргэжлийн тасралтгүй хөгжлийг дэмжиж, мэргэжил дээшлүүлэх гадаад, дотоодын сургалт, үйл ажиллагаанд хамруулж, “Чадварлаг багш” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 1.10 Өвлийн улиралд хүүхдийг ханиад томуу, халдварт өвчнөөс сэргийлэх зорилгоор ЕБС-ийн сурагчдын өвлийн амралтын хугацааг уртасгах, хичээлийн цагийг богиносгох зохицуулалт хийнэ.
- 1.11 ЕБС-ийн үдийн цай хөтөлбөрийг үдийн хоол хөтөлбөр болгон сайжруулж сурагчдад шим тэжээл, амин дэмээр баялаг хоолоор үйлчилж, хүүхдийн эрүүл мэндэд сөрөг нөлөөтэй аливаа хүнсний бүтээгдэхүүнийг сургуулийн орчинд худалдаалахыг зогсооно.
- 1.12 Тусгай хэрэгцээ /хөгжлийн бэрхшээл/-тэй хүүхэд ердийн сургууль, цэцэрлэгт сурах, хөгжих орчныг бүрдүүлнэ.
- 1.13 Цэцэрлэг, сургууль, дотуур байрыг орчин үеийн ариун цэврийн өрөөтэй болгож, хүүхдэд ээлтэй орчин бүрдүүлнэ.
- 1.14 Хүн бүр угийн бичгээ хөтлөх, цус ойртолтоос урьдчилан сэргийлэх, удмын сангаа хамгаалах хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.15 Хүүхдийн хөгжил, авъяас, ур чадвар, техник сэтгэлгээ, нийгмийн төлөвшилийг дэмжихэд эцэг, эхчүүдийн оролцоог нэмэгдүүлэх зорилтот ажлуудыг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.
- 1.16 Хүүхдийн тоглоомын талбай, орчны стандартыг мөрдүүлж, хүүхдэд аюулгүй орчин бүрдүүлж, хяналтыг сайжруулна.
- 1.17 Залуу гэр бүлийн эрүүл мэнд, боловсрол, хөдөлмөр эрхлэлт, нийгмийн харилцаа, сэтгэл зүй, хөгжлийн хэрэгцээг дэмжсэн “Залуу гэр бүл” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.18 Тусгай хэрэгцээ /хөгжлийн бэрхшээл/-тэй иргэд хэрэгцээт үйлчилгээгээ авах нөхцлийг төрийн болон бусад байгууллагад бүрдүүлнэ.
- 1.19 Ахмадуудад чиглэсэн насны хишиг хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.20 Ахмад настны чөлөөт цагаа өнгөрөөх, мэдээлэл авах, хөгжих боломжийг бүрдүүлэх хөгжлийн төвийг бий болгож үйл ажиллагааг нь тогтмолжуулна.
- 1.21 Ахмад настны орлогыг нэмэгдүүлэх, мэдлэг туршлагаа залуучуудад өвлүүлж үлдээх зөвлөх үйлчилгээний ажил эрхлэлтийг үр дүнтэй хэлбэрээр үргэлжлүүлнэ.
- 1.22 Гадаад, дотоодын иргэдэд Баруун монголын нүүдэлчдийн соёл иргэншил, үнэт зүйлсийг танилцуулсан өв, соёл, урлаг, аялал жуулчлалыг хөгжүүлнэ.

ХОЁР : ЭДИЙН ЗАСГИЙН ХӨГЖИЛ

- 2.1 “Шинэ хөдөө” хөтөлбөр хэрэгжүүлж малчид, тариаланчдын ая тухтай амьдрах орчныг сайжруулж тогтвортой орлогын эх үүсвэртэй болгоход анхаарна.
- 2.2 Хөдөө аж ахуйн салбарт малчид, тариаланчдын залгамж халааг бэлтгэх “Илгээлтийн эзэн-III” аяныг хэрэгжүүлнэ.
- 2.3 Үндэсний боловсруулах үйлдвэрт арьс, шир, ноос, ноолуур, түүхий эд бэлтгэн тушаасан малчин, мал бүхий иргэдэд чиглэсэн тогтолцоог боловсронгуй болгож өргөжүүлнэ.
- 2.4 Сүү, махны чиглэлийн малын эрчимжсэн аж ахуйн тоог нэмэгдүүлэх бодлого баримтална.
- 2.5 Малыг ялган тэмдэглэх, бүртгэлжүүлэх ажлыг эрчимжүүлж, бүртгэл мэдээллийн нэгдсэн сан, малын гаралтай бүтээгдэхүүнийг мөшгөх цахим тогтолцоог хөгжүүлнэ.
- 2.6 “Монгол мал-2” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, мал эрүүлжүүлэх, чанар, ашиг шимийг сайжруулах ажлыг эрчимжүүлж, малын тоог чанарт шилжүүлж ашиг шим, хүртээмжийг сайжруулах, малын генийн санг хамгаалах, биотехнологийн ололтыг нэвтрүүлнэ.
- 2.7 Мал эмнэлгийн тогтолцооны шинэчлэлийг төгөлдөржүүлж, малын эмч, мал зүйчдийг тэтгэлэгт хөтөлбөрөөр бэлтгэж, багийг мал аж ахуйн мэргэжилтнээр хангана.
- 2.8 Бэлчээр ашиглагчдын холбоо, дундын хоршоо, хот айлын гэх мэт малчдын хамтын нөхөрлөлийн хэлбэрүүдийг дэмжих, малаа чанаржуулах замаар малчдын орлогыг нэмэгдүүлнэ.
- 2.9 Малын хулгайн гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх, алдагдсан малыг олох боломжийг нэмэгдүүлэх зорилгоор бод малыг нэгдсэн бүртгэлд оруулна.
- 2.10 Орон нутгийн эрэлт хэрэгцээ, онцлогт нийцүүлэн малын үржил, селекцийн ажил, үйлчилгээг чанаржуулах, нийт мал сүрэгт өндөр ашиг шимт малын эзлэх хувийг нэмэгдүүлэх цогц арга хэмжээ авч, цэвэр үүлдрийн малын тоо толгойг өсгөнө.
- 2.11 Фермерүүдийг дэмжиж, малчид, тариаланчдын өрхийн аж ахуйд шаардлагатай эрчим хүч, техник, технологийн шинэчлэлд дэмжлэг үзүүлэх замаар жилийн туршид хүн амын мах, сүүний хэрэгцээг органик хүнсээр тогтвортой хангана.
- 2.12 Тахиа, гахай, зөгий, загасны аж ахуй зэрэг дэд хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэн, хүнсний бүтээгдэхүүний нэр төрлийг олшруулж, нийлүүлэлт, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 2.13 Өрхийн бичил үйлдвэрлэл, үйлчилгээ эрхлэгчдийн өртөг шингэсэн үйлдвэрлэл эрхлэх, нэмүү өртгийн сүлжээнд хамрагдах санаачилгыг түлхүү дэмжиж, зээл, санхүүгийн хөнгөлөлттэй бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 2.14 **“АХУЙН ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ ”** төв (үсчин, зурагчин, гутал, зурагт, гар утас засвар, оёдлын гэх мэт) ажиллуулах замаар ажлын байрыг нэмэгдүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- 2.15 Аялал жуулчлалын гадаад, дотоод хамтын ажиллагаа, сурталчилгаа, маркетингийн ажлыг эрчимжүүлж, үндэсний онцлог, ялгарал бүхий, байгаль орчинд ээлтэй, нутгийн иргэдийг түшиглэсэн тогтвортой эко аялал жуулчлалыг хөгжүүлнэ.
- 2.16 Хөдөө багуудад 4G сүлжээг үе шаттай нэвтрүүлнэ.

ГУРАВ: ЗАСАГЛАЛЫН БОДЛОГО

- 3.1 Төрийн байгууллагад байгаа мэдээллийг иргэд, аж ахуйн нэгжээс шаарддаг байдлыг бүрэн халж, иргэд нэг удаа бүртгүүлээд төрийн цахим үйлчилгээг шуурхай авдаг “Нэг иргэн-нэг бүртгэл” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 3.2 Төрийн байгууллагад хандсан иргэдийн өргөдөл, хүсэлтийг шуурхай шийдэж, тушаал, шийдвэр, үүрэг даалгаврын биелэлтийг цахим хэлбэрээр хянадаг болно.
- 3.3 Төрийн албан хаагч ажил үүрэг гүйцэтгэхдээ танил талд давуу байдал олгохгүй байх, явцуу сонирхол, намын харъяаллаар иргэдэд ялгавартай хандахгүй байх зарчмыг бүрэн хэвшүүлнэ.
- 3.4 Төр, иргэний нийгэм болон бизнесийн байгууллагад авлига, ашиг сонирхолын зөрчлөөс ангид байх хандлага төлөвшүүлж, авлига, албан тушаалын гэмт хэргийн талаарх мэдээллийг урамшуулах эдийн засгийн болон бусад хөшүүргийг бий болгоно.
- 3.5 Төрийн албан хаагчдыг тасралтгүй сургаж хөгжүүлэх цахим сургалтын хөтөлбөрийг үр дүнтэй хэрэгжүүлж, төрийн албан хаагчдын мэдлэг чадвар, хандлагыг шинэчилнэ.

ДӨРӨВ: НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 4.1 Хогийг анхан шатанд нь ангилан ялгаж, цуглуулах асуудлыг зөв менежментээр шийдвэрлэж “хог” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 4.2 Бэлчээрийг усжуулах, худагжуулах ажлыг үргэлжлүүлэн малын бэлчээрийн нөөцийг нэмэгдүүлнэ.
- 4.3 Бэлчээрт хөнөөл учруулж буй царцаа, үлийн цагаан оготно гэх мэт мэрэгч амьтадтай байгаль орчинд халгүй аргаар тэмцэж холбогдох хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 4.4 Бэлчээрийг нөхөн сэргээх “Малчдын дундын сан”-г бий болгоно.
- 4.5 Уул уурхайд тавих иргэдийн хяналт, оролцоог сайжруулж хууль зөрчиж олгогдсон тусгай зөвшөөрлүүдийг хүчингүй болгоно.

ТАВ. СУМЫН ТӨВИЙН ХӨГЖИЛ:

Хүүхдэд ээлтэй, айл өрхийн амьдрах таатай орчныг бий болгоно.

- 5.2.1 Айл өрх, албан байгууллагыг төвлөрсөн цэвэр, бохир усны сүлжээнд холбож нэгдсэн цэвэрлэх байгууламжийн асуудлыг шийдвэрлэнэ.
- 5.2.2 Сумын төвийн тохижилтын ажлыг үргэлжлүүлж төв гудамжийг бетон зам, гэрэлтүүлэг, явган хүний зам, дугуйн замтай болгоно.
- 5.2.3 Сумын төвд залуу гэр бүл, төрийн албан хаагчдад зориулсан нийтийн орон сууц барих ажлыг эхлүүлнэ.
- 5.2.4 Сумын төвийн 0.4 кв-ын цахилгаан дамжуулах агаарын шугамд өргөтгөл, шинэчлэл хийнэ.
- 5.2.5 “10.000” мод хөтөлбөр хэрэгжүүлж ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлнэ.

_____о О о_____

МОНГОЛ АРДЫН НАМ

МАЛЧИН СУМЫН МАН-ЫН 2020 ОНЫ

СУМЫН ИТХ-ЫН СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

Монгол улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого болох “АЛСЫН ХАРАА – 2050”, “Монгол улын тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал – 2030”, Бүсчилсэн хөгжлийн бодлого, УИХ-ын сонгуульд оролцсон МАН-ын мөрийн хөтөлбөр, Увс аймгийн хөгжлийн хэтийн зорилт /2028/ зэрэг бодлогын баримт бичигт үндэслэн Сумын нийт ард иргэд, бизнес эрхлэгчид, мэргэжлийн байгууллагуудын саналыг тусган сумын ИТХ-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө боловсрууллаа.

УРИА:

Иргэндээ ээлтэй Хөгжлийн төлөө ХҮЧЭЭ НЭГТГЭЕ.

НЭГ : ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 1.1 Орлого багатай өрхийн ажил эрхлээгүй насанд хүрсэн гишүүдийг мэргэшил эзэмшүүлэх, ур чадварыг нь ахиулах сургалтад хамруулж, хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжинэ.
- 1.2 Хүүхэд бүрийг хадгаламжтай болгох “Хуримтлалтай хүүхэд” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.3 Иргэдийн туршлага, ур чадварт түшиглэн хувиараа хөдөлмөр эрхлэх боломжийг дэмжиж, шаардлагатай техник, тоног төхөөрөмжийн хөнгөлөлттэй зээлд хамруулах бодлого баримтална.
- 1.4 Иргэдийн эрүүл мэндийн нэгдсэн сан үүсгэж, сумын эрүүл мэндийн төвийн оношлогоо, мэдээллийг дотоодод болон олон улсад цахимаар солилцох тогтолцоо бүрдүүлнэ.
- 1.5 “Эрүүл шүд-Эрүүл хүүхэд” хөтөлбөрийг үргэлжлүүлж, хүүхдийн хоолойн архаг /ангина/ өвчнийг эрт илрүүлэн эмчлэх, ирээдүйд учрах эрүүл мэндийн эрсдлээс бага насанд нь сэргүүлэх “Эрүүл ирээдүй” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.6 “Эрүүл чийрэг эр хүн” хөтөлбөр хэрэгжүүлж эрэгтэйчүүдийн дундаж наслалтыг уртасгахад чиглэсэн бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 1.7 Эмэгтэйчүүдийн товлोलт дархлаажуулалтыг аймгийн хэмжээнд нэвтрүүлж, умайн хүзүүний хорт хавдраас сэргийлэх, хөхний эрүүл мэндийг хамгаалах “Энх бүсгүй” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.8 Сумын ЭМТ-ийг цэвэр, бохир усны нэгдсэн сүлжээнд холбож ариун цэврийн байгууламжтай болгоно.
- 1.9 Багш нарын мэргэжлийн тасралтгүй хөгжлийг дэмжиж, мэргэжил дээшлүүлэх гадаад, дотоодын сургалт, үйл ажиллагаанд хамруулж, “Чадварлаг багш” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 1.10 Өвлийн улиралд хүүхдийг ханиад томуу, халдварт өвчнөөс сэргийлэх зорилгоор ЕБС-ийн сурагчдын өвлийн амралтын хугацааг уртасгах, хичээлийн цагийг богиносгох зохицуулалт хийнэ.
- 1.11 ЕБС-ийн үдийн цай хөтөлбөрийг үдийн хоол хөтөлбөр болгон сайжруулж сурагчдад шим тэжээл, амин дэмээр баялаг хоолоор үйлчилж, хүүхдийн эрүүл мэндэд сөрөг нөлөөтэй аливаа хүнсний бүтээгдэхүүнийг сургуулийн орчинд худалдаалахыг зогсооно.
- 1.12 Тусгай хэрэгцээ /хөгжлийн бэрхшээл/-тэй хүүхэд ердийн сургууль, цэцэрлэгт сурах, хөгжих орчныг бүрдүүлнэ.
- 1.13 Цэцэрлэг, сургууль, дотуур байрыг орчин үеийн ариун цэврийн өрөөтэй болгож, хүүхдэд ээлтэй орчин бүрдүүлнэ.
- 1.14 Хүн бүр угийн бичгээ хөтлөх, цус ойртолтоос урьдчилан сэргийлэх, удмын сангаа хамгаалах хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.15 Хүүхдийн хөгжил, авъяас, ур чадвар, техник сэтгэлгээ, нийгмийн төлөвшилийг дэмжихэд эцэг, эхчүүдийн оролцоог нэмэгдүүлэх зорилтот ажлуудыг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.
- 1.16 Хүүхдийн тоглоомын талбай, орчны стандартыг мөрдүүлж, хүүхдэд аюулгүй орчин бүрдүүлж, хяналтыг сайжруулна.
- 1.17 Залуу гэр бүлийн эрүүл мэнд, боловсрол, хөдөлмөр эрхлэлт, нийгмийн харилцаа, сэтгэл зүй, хөгжлийн хэрэгцээг дэмжсэн “Залуу гэр бүл” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.18 Тусгай хэрэгцээ /хөгжлийн бэрхшээл/-тэй иргэд хэрэгцээт үйлчилгээгээ авах нөхцлийг төрийн болон бусад байгууллагад бүрдүүлнэ.
- 1.19 Ахмадуудад чиглэсэн насны хишиг хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.20 Ахмад настны чөлөөт цагаа өнгөрөөх, мэдээлэл авах, хөгжих боломжийг бүрдүүлэх хөгжлийн төвийг бий болгож үйл ажиллагааг нь тогтмолжуулна.
- 1.21 Ахмад настны орлогыг нэмэгдүүлэх, мэдлэг туршлагаа залуучуудад өвлүүлж үлдээх зөвлөх үйлчилгээний ажил эрхлэлтийг үр дүнтэй хэлбэрээр үргэлжлүүлнэ.
- 1.22 Гадаад, дотоодын иргэдэд Баруун монголын нүүдэлчдийн соёл иргэншил, үнэт зүйлсийг танилцуулсан өв, соёл, урлаг, аялал жуулчлалыг хөгжүүлнэ.

ХОЁР : ЭДИЙН ЗАСГИЙН ХӨГЖИЛ

- 2.1 “Шинэ хөдөө” хөтөлбөр хэрэгжүүлж малчид, тариаланчдын ая тухтай амьдрах орчныг сайжруулж тогтвортой орлогын эх үүсвэртэй болгоход анхаарна.
- 2.2 Хөдөө аж ахуйн салбарт малчид, тариаланчдын залгамж халааг бэлтгэх “Илгээлтийн эзэн-III” аяныг хэрэгжүүлнэ.
- 2.3 Үндэсний боловсруулах үйлдвэрт арьс, шир, ноос, ноолуур, түүхий эд бэлтгэн тушаасан малчин, мал бүхий иргэдэд чиглэсэн тогтолцоог боловсронгуй болгож өргөжүүлнэ.
- 2.4 Сүү, махны чиглэлийн малын эрчимжсэн аж ахуйн тоог нэмэгдүүлэх бодлого баримтална.
- 2.5 Малыг ялган тэмдэглэх, бүртгэлжүүлэх ажлыг эрчимжүүлж, бүртгэл мэдээллийн нэгдсэн сан, малын гаралтай бүтээгдэхүүнийг мөшгөх цахим тогтолцоог хөгжүүлнэ.
- 2.6 “Монгол мал-2” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, мал эрүүлжүүлэх, чанар, ашиг шимийг сайжруулах ажлыг эрчимжүүлж, малын тоог чанарт шилжүүлж ашиг шим, хүртээмжийг сайжруулах, малын генийн санг хамгаалах, биотехнологийн ололтыг нэвтрүүлнэ.
- 2.7 Мал эмнэлгийн тогтолцооны шинэчлэлийг төгөлдөржүүлж, малын эмч, мал зүйчдийг тэтгэлэгт хөтөлбөрөөр бэлтгэж, багийг мал аж ахуйн мэргэжилтнээр хангана.
- 2.8 Бэлчээр ашиглагчдын холбоо, дундын хоршоо, хот айлын гэх мэт малчдын хамтын нөхөрлөлийн хэлбэрүүдийг дэмжих, малаа чанаржуулах замаар малчдын орлогыг нэмэгдүүлнэ.
- 2.9 Малын хулгайн гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх, алдагдсан малыг олох боломжийг нэмэгдүүлэх зорилгоор бод малыг нэгдсэн бүртгэлд оруулна.
- 2.10 Орон нутгийн эрэлт хэрэгцээ, онцлогт нийцүүлэн малын үржил, селекцийн ажил, үйлчилгээг чанаржуулах, нийт мал сүрэгт өндөр ашиг шимт малын эзлэх хувийг нэмэгдүүлэх цогц арга хэмжээ авч, цэвэр үүлдрийн малын тоо толгойг өсгөнө.
- 2.11 Фермерүүдийг дэмжиж, малчид, тариаланчдын өрхийн аж ахуйд шаардлагатай эрчим хүч, техник, технологийн шинэчлэлд дэмжлэг үзүүлэх замаар жилийн туршид хүн амын мах, сүүний хэрэгцээг органик хүнсээр тогтвортой хангана.
- 2.12 Тахиа, гахай, зөгий, загасны аж ахуй зэрэг дэд хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэн, хүнсний бүтээгдэхүүний нэр төрлийг олшруулж, нийлүүлэлт, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 2.13 Өрхийн бичил үйлдвэрлэл, үйлчилгээ эрхлэгчдийн өртөг шингэсэн үйлдвэрлэл эрхлэх, нэмүү өртгийн сүлжээнд хамрагдах санаачилгыг түлхүү дэмжиж, зээл, санхүүгийн хөнгөлөлттэй бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 2.14 **“АХУЙН ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ ”** төв (үсчин, зурагчин, гутал, зурагт, гар утас засвар, оёдлын гэх мэт) ажиллуулах замаар ажлын байрыг нэмэгдүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- 2.15 Аялал жуулчлалын гадаад, дотоод хамтын ажиллагаа, сурталчилгаа, маркетингийн ажлыг эрчимжүүлж, үндэсний онцлог, ялгарал бүхий, байгаль орчинд ээлтэй, нутгийн иргэдийг түшиглэсэн тогтвортой эко аялал жуулчлалыг хөгжүүлнэ.
- 2.16 Хөдөө багуудад 4G сүлжээг үе шаттай нэвтрүүлнэ.

ГУРАВ: ЗАСАГЛАЛЫН БОДЛОГО

- 3.1 Төрийн байгууллагад байгаа мэдээллийг иргэд, аж ахуйн нэгжээс шаарддаг байдлыг бүрэн халж, иргэд нэг удаа бүртгүүлээд төрийн цахим үйлчилгээг шуурхай авдаг “Нэг иргэн-нэг бүртгэл” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 3.2 Төрийн байгууллагад хандсан иргэдийн өргөдөл, хүсэлтийг шуурхай шийдэж, тушаал, шийдвэр, үүрэг даалгаврын биелэлтийг цахим хэлбэрээр хянадаг болно.
- 3.3 Төрийн албан хаагч ажил үүрэг гүйцэтгэхдээ танил талд давуу байдал олгохгүй байх, явцуу сонирхол, намын харъяаллаар иргэдэд ялгавартай хандахгүй байх зарчмыг бүрэн хэвшүүлнэ.
- 3.4 Төр, иргэний нийгэм болон бизнесийн байгууллагад авлига, ашиг сонирхолын зөрчлөөс ангид байх хандлага төлөвшүүлж, авлига, албан тушаалын гэмт хэргийн талаарх мэдээллийг урамшуулах эдийн засгийн болон бусад хөшүүргийг бий болгоно.
- 3.5 Төрийн албан хаагчдыг тасралтгүй сургаж хөгжүүлэх цахим сургалтын хөтөлбөрийг үр дүнтэй хэрэгжүүлж, төрийн албан хаагчдын мэдлэг чадвар, хандлагыг шинэчилнэ.

ДӨРӨВ: НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 4.1 Хогийг анхан шатанд нь ангилан ялгаж, цуглуулах асуудлыг зөв менежментээр шийдвэрлэж “хог” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 4.2 Бэлчээрийг усжуулах, худагжуулах ажлыг үргэлжлүүлэн малын бэлчээрийн нөөцийг нэмэгдүүлнэ.
- 4.3 Бэлчээрт хөнөөл учруулж буй царцаа, үлийн цагаан оготно гэх мэт мэрэгч амьтадтай байгаль орчинд халгүй аргаар тэмцэж холбогдох хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 4.4 Бэлчээрийг нөхөн сэргээх “Малчдын дундын сан”-г бий болгоно.
- 4.5 Уул уурхайд тавих иргэдийн хяналт, оролцоог сайжруулж хууль зөрчиж олгогдсон тусгай зөвшөөрлүүдийг хүчингүй болгоно.

ТАВ. СУМЫН ТӨВИЙН ХӨГЖИЛ:

Хүүхдэд ээлтэй, айл өрхийн амьдрах таатай орчныг бий болгоно.

- 5.2.1 Айл өрх, албан байгууллагыг төвлөрсөн цэвэр, бохир усны сүлжээнд холбож нэгдсэн цэвэрлэх байгууламжийн асуудлыг шийдвэрлэнэ.
- 5.2.2 Сумын төвийн тохижилтын ажлыг үргэлжлүүлж төв гудамжийг бетон зам, гэрэлтүүлэг, явган хүний зам, дугуйн замтай болгоно.
- 5.2.3 Сумын төвд залуу гэр бүл, төрийн албан хаагчдад зориулсан нийтийн орон сууц барих ажлыг эхлүүлнэ.
- 5.2.4 Сумын төвийн 0.4 кв-ын цахилгаан дамжуулах агаарын шугамд өргөтгөл, шинэчлэл хийнэ.
- 5.2.5 “10.000” мод хөтөлбөр хэрэгжүүлж ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлнэ.

МОНГОЛ АРДЫН НАМ

НАРАНБУЛАГ СУМЫН МАН-ЫН 2020 ОНЫ

СУМЫН ИТХ-ЫН СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

Монгол улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого болох “АЛСЫН ХАРАА – 2050”, “Монгол улын тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал – 2030”, Бүсчилсэн хөгжлийн бодлого, УИХ-ын сонгуульд оролцсон МАН-ын мөрийн хөтөлбөр, Увс аймгийн хөгжлийн хэтийн зорилт /2028/ зэрэг бодлогын баримт бичигт үндэслэн Сумын нийт ард иргэд, бизнес эрхлэгчид, мэргэжлийн байгууллагуудын саналыг тусган сумын ИТХ-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө боловсрууллаа.

УРИА:

Иргэндээ ээлтэй Хөгжлийн төлөө ХҮЧЭЭ НЭГТГЭЕ.

НЭГ : ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 1.1 Орлого багатай өрхийн ажил эрхлээгүй насанд хүрсэн гишүүдийг мэргэшил эзэмшүүлэх, ур чадварыг нь ахиулах сургалтад хамруулж, хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжинэ.
- 1.2 Хүүхэд бүрийг хадгаламжтай болгох “Хуримтлалтай хүүхэд” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.3 Иргэдийн туршлага, ур чадварт түшиглэн хувиараа хөдөлмөр эрхлэх боломжийг дэмжиж, шаардлагатай техник, тоног төхөөрөмжийн хөнгөлөлттэй зээлд хамруулах бодлого баримтална.
- 1.4 Иргэдийн эрүүл мэндийн нэгдсэн сан үүсгэж, сумын эрүүл мэндийн төвийн оношлогоо, мэдээллийг дотоодод болон олон улсад цахимаар солилцох тогтолцоо бүрдүүлнэ.
- 1.5 “Эрүүл шүд-Эрүүл хүүхэд” хөтөлбөрийг үргэлжлүүлж, хүүхдийн хоолойн архаг /ангина/ өвчнийг эрт илрүүлэн эмчлэх, ирээдүйд учрах эрүүл мэндийн эрсдлээс бага насанд нь сэргүүлэх “Эрүүл ирээдүй” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.6 “Эрүүл чийрэг эр хүн” хөтөлбөр хэрэгжүүлж эрэгтэйчүүдийн дундаж наслалтыг уртасгахад чиглэсэн бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 1.7 Эмэгтэйчүүдийн товлोलт дархлаажуулалтыг аймгийн хэмжээнд нэвтрүүлж, умайн хүзүүний хорт хавдраас сэргийлэх, хөхний эрүүл мэндийг хамгаалах “Энх бүсгүй” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.8 Сумын ЭМТ-ийг цэвэр, бохир усны нэгдсэн сүлжээнд холбож ариун цэврийн байгууламжтай болгоно.
- 1.9 Багш нарын мэргэжлийн тасралтгүй хөгжлийг дэмжиж, мэргэжил дээшлүүлэх гадаад, дотоодын сургалт, үйл ажиллагаанд хамруулж, “Чадварлаг багш” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 1.10 Өвлийн улиралд хүүхдийг ханиад томуу, халдварт өвчнөөс сэргийлэх зорилгоор ЕБС-ийн сурагчдын өвлийн амралтын хугацааг уртасгах, хичээлийн цагийг богиносгох зохицуулалт хийнэ.
- 1.11 ЕБС-ийн үдийн цай хөтөлбөрийг үдийн хоол хөтөлбөр болгон сайжруулж сурагчдад шим тэжээл, амин дэмээр баялаг хоолоор үйлчилж, хүүхдийн эрүүл мэндэд сөрөг нөлөөтэй аливаа хүнсний бүтээгдэхүүнийг сургуулийн орчинд худалдаалахыг зогсооно.
- 1.12 Тусгай хэрэгцээ /хөгжлийн бэрхшээл/-тэй хүүхэд ердийн сургууль, цэцэрлэгт сурах, хөгжих орчныг бүрдүүлнэ.
- 1.13 Цэцэрлэг, сургууль, дотуур байрыг орчин үеийн ариун цэврийн өрөөтэй болгож, хүүхдэд ээлтэй орчин бүрдүүлнэ.
- 1.14 Хүн бүр угийн бичгээ хөтлөх, цус ойртолтоос урьдчилан сэргийлэх, удмын сангаа хамгаалах хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.15 Хүүхдийн хөгжил, авъяас, ур чадвар, техник сэтгэлгээ, нийгмийн төлөвшилийг дэмжихэд эцэг, эхчүүдийн оролцоог нэмэгдүүлэх зорилтот ажлуудыг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.
- 1.16 Хүүхдийн тоглоомын талбай, орчны стандартыг мөрдүүлж, хүүхдэд аюулгүй орчин бүрдүүлж, хяналтыг сайжруулна.
- 1.17 Залуу гэр бүлийн эрүүл мэнд, боловсрол, хөдөлмөр эрхлэлт, нийгмийн харилцаа, сэтгэл зүй, хөгжлийн хэрэгцээг дэмжсэн “Залуу гэр бүл” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.18 Тусгай хэрэгцээ /хөгжлийн бэрхшээл/-тэй иргэд хэрэгцээт үйлчилгээгээ авах нөхцлийг төрийн болон бусад байгууллагад бүрдүүлнэ.
- 1.19 Ахмадуудад чиглэсэн насны хишиг хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.20 Ахмад настны чөлөөт цагаа өнгөрөөх, мэдээлэл авах, хөгжих боломжийг бүрдүүлэх хөгжлийн төвийг бий болгож үйл ажиллагааг нь тогтмолжуулна.
- 1.21 Ахмад настны орлогыг нэмэгдүүлэх, мэдлэг туршлагаа залуучуудад өвлүүлж үлдээх зөвлөх үйлчилгээний ажил эрхлэлтийг үр дүнтэй хэлбэрээр үргэлжлүүлнэ.
- 1.22 Гадаад, дотоодын иргэдэд Баруун монголын нүүдэлчдийн соёл иргэншил, үнэт зүйлсийг танилцуулсан өв, соёл, урлаг, аялал жуулчлалыг хөгжүүлнэ.

ХОЁР : ЭДИЙН ЗАСГИЙН ХӨГЖИЛ

- 2.1 “Шинэ хөдөө” хөтөлбөр хэрэгжүүлж малчид, тариаланчдын ая тухтай амьдрах орчныг сайжруулж тогтвортой орлогын эх үүсвэртэй болгоход анхаарна.
- 2.2 Хөдөө аж ахуйн салбарт малчид, тариаланчдын залгамж халааг бэлтгэх “Илгээлтийн эзэн-III” аяныг хэрэгжүүлнэ.
- 2.3 Үндэсний боловсруулах үйлдвэрт арьс, шир, ноос, ноолуур, түүхий эд бэлтгэн тушаасан малчин, мал бүхий иргэдэд чиглэсэн тогтолцоог боловсронгуй болгож өргөжүүлнэ.
- 2.4 Сүү, махны чиглэлийн малын эрчимжсэн аж ахуйн тоог нэмэгдүүлэх бодлого баримтална.
- 2.5 Малыг ялган тэмдэглэх, бүртгэлжүүлэх ажлыг эрчимжүүлж, бүртгэл мэдээллийн нэгдсэн сан, малын гаралтай бүтээгдэхүүнийг мөшгөх цахим тогтолцоог хөгжүүлнэ.
- 2.6 “Монгол мал-2” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, мал эрүүлжүүлэх, чанар, ашиг шимийг сайжруулах ажлыг эрчимжүүлж, малын тоог чанарт шилжүүлж ашиг шим, хүртээмжийг сайжруулах, малын генийн санг хамгаалах, биотехнологийн ололтыг нэвтрүүлнэ.
- 2.7 Мал эмнэлгийн тогтолцооны шинэчлэлийг төгөлдөржүүлж, малын эмч, мал зүйчдийг тэтгэлэгт хөтөлбөрөөр бэлтгэж, багийг мал аж ахуйн мэргэжилтнээр хангана.
- 2.8 Бэлчээр ашиглагчдын холбоо, дундын хоршоо, хот айлын гэх мэт малчдын хамтын нөхөрлөлийн хэлбэрүүдийг дэмжих, малаа чанаржуулах замаар малчдын орлогыг нэмэгдүүлнэ.
- 2.9 Малын хулгайн гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх, алдагдсан малыг олох боломжийг нэмэгдүүлэх зорилгоор бод малыг нэгдсэн бүртгэлд оруулна.
- 2.10 Орон нутгийн эрэлт хэрэгцээ, онцлогт нийцүүлэн малын үржил, селекцийн ажил, үйлчилгээг чанаржуулах, нийт мал сүрэгт өндөр ашиг шимт малын эзлэх хувийг нэмэгдүүлэх цогц арга хэмжээ авч, цэвэр үүлдрийн малын тоо толгойг өсгөнө.
- 2.11 Фермерүүдийг дэмжиж, малчид, тариаланчдын өрхийн аж ахуйд шаардлагатай эрчим хүч, техник, технологийн шинэчлэлд дэмжлэг үзүүлэх замаар жилийн туршид хүн амын мах, сүүний хэрэгцээг органик хүнсээр тогтвортой хангана.
- 2.12 Тахиа, гахай, зөгий, загасны аж ахуй зэрэг дэд хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэн, хүнсний бүтээгдэхүүний нэр төрлийг олшруулж, нийлүүлэлт, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 2.13 Өрхийн бичил үйлдвэрлэл, үйлчилгээ эрхлэгчдийн өртөг шингэсэн үйлдвэрлэл эрхлэх, нэмүү өртгийн сүлжээнд хамрагдах санаачилгыг түлхүү дэмжиж, зээл, санхүүгийн хөнгөлөлттэй бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 2.14 **“АХУЙН ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ”** төв (үсчин, зурагчин, гутал, зурагт, гар утас засвар, оёдлын гэх мэт) ажиллуулах замаар ажлын байрыг нэмэгдүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- 2.15 Аялал жуулчлалын гадаад, дотоод хамтын ажиллагаа, сурталчилгаа, маркетингийн ажлыг эрчимжүүлж, үндэсний онцлог, ялгарал бүхий, байгаль орчинд ээлтэй, нутгийн иргэдийг түшиглэсэн тогтвортой эко аялал жуулчлалыг хөгжүүлнэ.
- 2.16 Хөдөө багуудад 4G сүлжээг үе шаттай нэвтрүүлнэ.

ГУРАВ: ЗАСАГЛАЛЫН БОДЛОГО

- 3.1 Төрийн байгууллагад байгаа мэдээллийг иргэд, аж ахуйн нэгжээс шаарддаг байдлыг бүрэн халж, иргэд нэг удаа бүртгүүлээд төрийн цахим үйлчилгээг шуурхай авдаг “Нэг иргэн-нэг бүртгэл” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 3.2 Төрийн байгууллагад хандсан иргэдийн өргөдөл, хүсэлтийг шуурхай шийдэж, тушаал, шийдвэр, үүрэг даалгаврын биелэлтийг цахим хэлбэрээр хянадаг болно.
- 3.3 Төрийн албан хаагч ажил үүрэг гүйцэтгэхдээ танил талд давуу байдал олгохгүй байх, явцуу сонирхол, намын харъяаллаар иргэдэд ялгавартай хандахгүй байх зарчмыг бүрэн хэвшүүлнэ.
- 3.4 Төр, иргэний нийгэм болон бизнесийн байгууллагад авлига, ашиг сонирхолын зөрчлөөс ангид байх хандлага төлөвшүүлж, авлига, албан тушаалын гэмт хэргийн талаарх мэдээллийг урамшуулах эдийн засгийн болон бусад хөшүүргийг бий болгоно.
- 3.5 Төрийн албан хаагчдыг тасралтгүй сургаж хөгжүүлэх цахим сургалтын хөтөлбөрийг үр дүнтэй хэрэгжүүлж, төрийн албан хаагчдын мэдлэг чадвар, хандлагыг шинэчилнэ.

ДӨРӨВ: НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 4.1 Хогийг анхан шатанд нь ангилан ялгаж, цуглуулах асуудлыг зөв менежментээр шийдвэрлэж “хог” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 4.2 Бэлчээрийг усжуулах, худагжуулах ажлыг үргэлжлүүлэн малын бэлчээрийн нөөцийг нэмэгдүүлнэ.
- 4.3 Бэлчээрт хөнөөл учруулж буй царцаа, үлийн цагаан оготно гэх мэт мэрэгч амьтадтай байгаль орчинд халгүй аргаар тэмцэж холбогдох хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 4.4 Бэлчээрийг нөхөн сэргээх “Малчдын дундын сан”-г бий болгоно.
- 4.5 Уул уурхайд тавих иргэдийн хяналт, оролцоог сайжруулж хууль зөрчиж олгогдсон тусгай зөвшөөрлүүдийг хүчингүй болгоно.

ТАВ. СУМЫН ТӨВИЙН ХӨГЖИЛ:

Хүүхдэд ээлтэй, айл өрхийн амьдрах таатай орчныг бий болгоно.

- 5.2.1 Айл өрх, албан байгууллагыг төвлөрсөн цэвэр, бохир усны сүлжээнд холбож нэгдсэн цэвэрлэх байгууламжийн асуудлыг шийдвэрлэнэ.
- 5.2.2 Сумын төвийн тохижилтын ажлыг үргэлжлүүлж төв гудамжийг бетон зам, гэрэлтүүлэг, явган хүний зам, дугуйн замтай болгоно.
- 5.2.3 Сумын төвд залуу гэр бүл, төрийн албан хаагчдад зориулсан нийтийн орон сууц барих ажлыг эхлүүлнэ.
- 5.2.4 Сумын төвийн 0.4 кв-ын цахилгаан дамжуулах агаарын шугамд өргөтгөл, шинэчлэл хийнэ.
- 5.2.5 “10.000” мод хөтөлбөр хэрэгжүүлж ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлнэ.

МОНГОЛ АРДЫН НАМ

ӨЛГИЙ СУМЫН МАН-ЫН 2020 ОНЫ

СУМЫН ИТХ-ЫН СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

Монгол улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого болох “АЛСЫН ХАРАА – 2050”, “Монгол улсын тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал – 2030”, Бүсчилсэн хөгжлийн бодлого, УИХ-ын сонгуульд оролцсон МАН-ын мөрийн хөтөлбөр, Увс аймгийн хөгжлийн хэтийн зорилт /2028/ зэрэг бодлогын баримт бичигт үндэслэн Сумын нийт ард иргэд, бизнес эрхлэгчид, мэргэжлийн байгууллагуудын саналыг тусган сумын ИТХ-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө боловсрууллаа.

УРИА:

Иргэндээ ээлтэй Хөгжлийн төлөө ХҮЧЭЭ НЭГТГЭЕ.

НЭГ : ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 1.1 Орлого багатай өрхийн ажил эрхлээгүй насанд хүрсэн гишүүдийг мэргэшил эзэмшүүлэх, ур чадварыг нь ахиулах сургалтад хамруулж, хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжинэ.
- 1.2 Хүүхэд бүрийг хадгаламжтай болгох “Хуримтлалтай хүүхэд” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.3 Иргэдийн туршлага, ур чадварт түшиглэн хувиараа хөдөлмөр эрхлэх боломжийг дэмжиж, шаардлагатай техник, тоног төхөөрөмжийн хөнгөлөлттэй зээлд хамруулах бодлого баримтална.
- 1.4 Иргэдийн эрүүл мэндийн нэгдсэн сан үүсгэж, сумын эрүүл мэндийн төвийн оношлогоо, мэдээллийг дотоодод болон олон улсад цахимаар солилцох тогтолцоо бүрдүүлнэ.
- 1.5 “Эрүүл шүд-Эрүүл хүүхэд” хөтөлбөрийг үргэлжлүүлж, хүүхдийн хоолойн архаг /ангина/ өвчнийг эрт илрүүлэн эмчлэх, ирээдүйд учрах эрүүл мэндийн эрсдлээс бага насанд нь сэргүүлэх “Эрүүл ирээдүй” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.6 “Эрүүл чийрэг эр хүн” хөтөлбөр хэрэгжүүлж эрэгтэйчүүдийн дундаж наслалтыг уртасгахад чиглэсэн бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 1.7 Эмэгтэйчүүдийн товлот дархлаажуулалтыг аймгийн хэмжээнд нэвтрүүлж, умайн хүзүүний хорт хавдраас сэргийлэх, хөхний эрүүл мэндийг хамгаалах “Энх бүсгүй” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.8 Сумын ЭМТ-ийг цэвэр, бохир усны нэгдсэн сүлжээнд холбож ариун цэврийн байгууламжтай болгоно.
- 1.9 Багш нарын мэргэжлийн тасралтгүй хөгжлийг дэмжиж, мэргэжил дээшлүүлэх гадаад, дотоодын сургалт, үйл ажиллагаанд хамруулж, “Чадварлаг багш” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 1.10 Өвлийн улиралд хүүхдийг ханиад томуу, халдварт өвчнөөс сэргийлэх зорилгоор ЕБС-ийн сурагчдын өвлийн амралтын хугацааг уртасгах, хичээлийн цагийг богиносгох зохицуулалт хийнэ.
- 1.11 ЕБС-ийн үдийн цай хөтөлбөрийг үдийн хоол хөтөлбөр болгон сайжруулж сурагчдад шим тэжээл, амин дэмээр баялаг хоолоор үйлчилж, хүүхдийн эрүүл мэндэд сөрөг нөлөөтэй аливаа хүнсний бүтээгдэхүүнийг сургуулийн орчинд худалдаалахыг зогсооно.
- 1.12 Тусгай хэрэгцээ /хөгжлийн бэрхшээл/-тэй хүүхэд ердийн сургууль, цэцэрлэгт сурах, хөгжих орчныг бүрдүүлнэ.
- 1.13 Цэцэрлэг, сургууль, дотуур байрыг орчин үеийн ариун цэврийн өрөөтэй болгож, хүүхдэд ээлтэй орчин бүрдүүлнэ.
- 1.14 Хүн бүр угийн бичгээ хөглөх, цус ойртолтоос урьдчилан сэргийлэх, удмын сангаа хамгаалах хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.15 Хүүхдийн хөгжил, авъяас, ур чадвар, техник сэтгэлгээ, нийгмийн төлөвшилийг дэмжихэд эцэг, эхчүүдийн оролцоог нэмэгдүүлэх зорилтот ажлуудыг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.
- 1.16 Хүүхдийн тоглоомын талбай, орчны стандартыг мөрдүүлж, хүүхдэд аюулгүй орчин бүрдүүлж, хяналтыг сайжруулна.
- 1.17 Залуу гэр бүлийн эрүүл мэнд, боловсрол, хөдөлмөр эрхлэлт, нийгмийн харилцаа, сэтгэл зүй, хөгжлийн хэрэгцээг дэмжсэн “Залуу гэр бүл” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.18 Тусгай хэрэгцээ /хөгжлийн бэрхшээл/-тэй иргэд хэрэгцээт үйлчилгээгээ авах нөхцлийг төрийн болон бусад байгууллагад бүрдүүлнэ.
- 1.19 Ахмадуудад чиглэсэн насны хишиг хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.20 Ахмад настны чөлөөт цагаа өнгөрөөх, мэдээлэл авах, хөгжих боломжийг бүрдүүлэх хөгжлийн төвийг бий болгож үйл ажиллагааг нь тогтмолжуулна.
- 1.21 Ахмад настны орлогыг нэмэгдүүлэх, мэдлэг туршлагаа залуучуудад өвлүүлж үлдээх зөвлөх үйлчилгээний ажил эрхлэлтийг үр дүнтэй хэлбэрээр үргэлжлүүлнэ.
- 1.22 Гадаад, дотоодын иргэдэд Баруун монголын нүүдэлчдийн соёл иргэншил, үнэт зүйлсийг танилцуулсан өв, соёл, урлаг, аялал жуулчлалыг хөгжүүлнэ.

ХОЁР : ЭДИЙН ЗАСГИЙН ХӨГЖИЛ

- 2.1 “Шинэ хөдөө” хөтөлбөр хэрэгжүүлж малчид, тариаланчдын ая тухтай амьдрах орчныг сайжруулж тогтвортой орлогын эх үүсвэртэй болгоход анхаарна.
- 2.2 Хөдөө аж ахуйн салбарт малчид, тариаланчдын залгамж халааг бэлтгэх “Илгээлтийн эзэн-III” аяныг хэрэгжүүлнэ.
- 2.3 Үндэсний боловсруулах үйлдвэрт арьс, шир, ноос, ноолуур, түүхий эд бэлтгэн тушаасан малчин, мал бүхий иргэдэд чиглэсэн тогтолцоог боловсронгуй болгож өргөжүүлнэ.
- 2.4 Сүү, махны чиглэлийн малын эрчимжсэн аж ахуйн тоог нэмэгдүүлэх бодлого баримтална.
- 2.5 Малыг ялган тэмдэглэх, бүртгэлжүүлэх ажлыг эрчимжүүлж, бүртгэл мэдээллийн нэгдсэн сан, малын гаралтай бүтээгдэхүүнийг мөшгөх цахим тогтолцоог хөгжүүлнэ.
- 2.6 “Монгол мал-2” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, мал эрүүлжүүлэх, чанар, ашиг шимийг сайжруулах ажлыг эрчимжүүлж, малын тоог чанарт шилжүүлж ашиг шим, хүртээмжийг сайжруулах, малын генийн санг хамгаалах, биотехнологийн ололтыг нэвтрүүлнэ.
- 2.7 Мал эмнэлгийн тогтолцооны шинэчлэлийг төгөлдөржүүлж, малын эмч, мал зүйчдийг тэтгэлэгт хөтөлбөрөөр бэлтгэж, багийг мал аж ахуйн мэргэжилтнээр хангана.
- 2.8 Бэлчээр ашиглагчдын холбоо, дундын хоршоо, хот айлын гэх мэт малчдын хамтын нөхөрлөлийн хэлбэрүүдийг дэмжих, малаа чанаржуулах замаар малчдын орлогыг нэмэгдүүлнэ.
- 2.9 Малын хулгайн гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх, алдагдсан малыг олох боломжийг нэмэгдүүлэх зорилгоор бод малыг нэгдсэн бүртгэлд оруулна.
- 2.10 Орон нутгийн эрэлт хэрэгцээ, онцлогт нийцүүлэн малын үржил, селекцийн ажил, үйлчилгээг чанаржуулах, нийт мал сүрэгт өндөр ашиг шимт малын эзлэх хувийг нэмэгдүүлэх цогц арга хэмжээ авч, цэвэр үүлдрийн малын тоо толгойг өсгөнө.
- 2.11 Фермерүүдийг дэмжиж, малчид, тариаланчдын өрхийн аж ахуйд шаардлагатай эрчим хүч, техник, технологийн шинэчлэлд дэмжлэг үзүүлэх замаар жилийн туршид хүн амын мах, сүүний хэрэгцээг органик хүнсээр тогтвортой хангана.
- 2.12 Тахиа, гахай, зөгий, загасны аж ахуй зэрэг дэд хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэн, хүнсний бүтээгдэхүүний нэр төрлийг олшруулж, нийлүүлэлт, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 2.13 Өрхийн бичил үйлдвэрлэл, үйлчилгээ эрхлэгчдийн өртөг шингэсэн үйлдвэрлэл эрхлэх, нэмүү өртгийн сүлжээнд хамрагдах санаачилгыг түлхүү дэмжиж, зээл, санхүүгийн хөнгөлөлттэй бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 2.14 **“АХУЙН ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ”** төв (үсчин, зурагчин, гутал, зурагт, гар утас засвар, оёдлын гэх мэт) ажиллуулах замаар ажлын байрыг нэмэгдүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- 2.15 Аялал жуулчлалын гадаад, дотоод хамтын ажиллагаа, сурталчилгаа, маркетингийн ажлыг эрчимжүүлж, үндэсний онцлог, ялгарал бүхий, байгаль орчинд ээлтэй, нутгийн иргэдийг түшиглэсэн тогтвортой эко аялал жуулчлалыг хөгжүүлнэ.
- 2.16 Хөдөө багуудад 4G сүлжээг үе шаттай нэвтрүүлнэ.

ГУРАВ: ЗАСАГЛАЛЫН БОДЛОГО

- 3.1 Төрийн байгууллагад байгаа мэдээллийг иргэд, аж ахуйн нэгжээс шаарддаг байдлыг бүрэн халж, иргэд нэг удаа бүртгүүлээд төрийн цахим үйлчилгээг шуурхай авдаг “Нэг иргэн-нэг бүртгэл” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 3.2 Төрийн байгууллагад хандсан иргэдийн өргөдөл, хүсэлтийг шуурхай шийдэж, тушаал, шийдвэр, үүрэг даалгаврын биелэлтийг цахим хэлбэрээр хянадаг болно.
- 3.3 Төрийн албан хаагч ажил үүрэг гүйцэтгэхдээ танил талд давуу байдал олгохгүй байх, явцуу сонирхол, намын харъяалаар иргэдэд ялгавартай хандахгүй байх зарчмыг бүрэн хэвшүүлнэ.
- 3.4 Төр, иргэний нийгэм болон бизнесийн байгууллагад авлига, ашиг сонирхолын зөрчлөөс ангид байх хандлага төлөвшүүлж, авлига, албан тушаалын гэмт хэргийн талаарх мэдээллийг урамшуулах эдийн засгийн болон бусад хөшүүргийг бий болгоно.
- 3.5 Төрийн албан хаагчдыг тасралтгүй сургаж хөгжүүлэх цахим сургалтын хөтөлбөрийг үр дүнтэй хэрэгжүүлж, төрийн албан хаагчдын мэдлэг чадвар, хандлагыг шинэчилнэ.

ДӨРӨВ: НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 4.1 Хогийг анхан шатанд нь ангилан ялгаж, цуглуулах асуудлыг зөв менежментээр шийдвэрлэж “хог” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 4.2 Бэлчээрийг усжуулах, худагжуулах ажлыг үргэлжлүүлэн малын бэлчээрийн нөөцийг нэмэгдүүлнэ.
- 4.3 Бэлчээрт хөнөөл учруулж буй царцаа, үлийн цагаан оготно гэх мэт мэрэгч амьтадтай байгаль орчинд халгүй аргаар тэмцэж холбогдох хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 4.4 Бэлчээрийг нөхөн сэргээх “Малчдын дундын сан”-г бий болгоно.
- 4.5 Уул уурхайд тавих иргэдийн хяналт, оролцоог сайжруулж хууль зөрчиж олгогдсон тусгай зөвшөөрлүүдийг хүчингүй болгоно.

ТАВ. СУМЫН ТӨВИЙН ХӨГЖИЛ:

Хүүхдэд ээлтэй, айл өрхийн амьдрах таатай орчныг бий болгоно.

- 5.2.1 Айл өрх, албан байгууллагыг төвлөрсөн цэвэр, бохир усны сүлжээнд холбож нэгдсэн цэвэрлэх байгууламжийн асуудлыг шийдвэрлэнэ.
- 5.2.2 Сумын төвийн тохижилтын ажлыг үргэлжлүүлж төв гудамжийг бетон зам, гэрэлтүүлэг, явган хүний зам, дугуйн замтай болгоно.
- 5.2.3 Сумын төвд залуу гэр бүл, төрийн албан хаагчдад зориулсан нийтийн орон сууц барих ажлыг эхлүүлнэ.
- 5.2.4 Сумын төвийн 0.4 кв-ын цахилгаан дамжуулах агаарын шугамд өргөтгөл, шинэчлэл хийнэ.
- 5.2.5 “10.000” мод хөтөлбөр хэрэгжүүлж ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлнэ.

_____ о О о _____

МОНГОЛ АРДЫН НАМ

ӨМНӨГОВЬ СУМЫН МАН-ЫН 2020 ОНЫ

СУМЫН ИТХ-ЫН СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

Монгол улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого болох “АЛСЫН ХАРАА – 2050”, “Монгол улсын тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал – 2030”, Бүсчилсэн хөгжлийн бодлого, УИХ-ын сонгуульд оролцсон МАН-ын мөрийн хөтөлбөр, Увс аймгийн хөгжлийн хэтийн зорилт /2028/ зэрэг бодлогын баримт бичигт үндэслэн Сумын нийт ард иргэд, бизнес эрхлэгчид, мэргэжлийн байгууллагуудын саналыг тусган сумын ИТХ-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө боловсрууллаа.

УРИА:

Иргэндээ ээлтэй Хөгжлийн төлөө ХҮЧЭЭ НЭГТГЭЕ.

НЭГ : ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 1.1 Орлого багатай өрхийн ажил эрхлээгүй насанд хүрсэн гишүүдийг мэргэшил эзэмшүүлэх, ур чадварыг нь ахиулах сургалтад хамруулж, хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжинэ.
- 1.2 Хүүхэд бүрийг хадгаламжтай болгох “Хуримтлалтай хүүхэд” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.3 Иргэдийн туршлага, ур чадварт түшиглэн хувиараа хөдөлмөр эрхлэх боломжийг дэмжиж, шаардлагатай техник, тоног төхөөрөмжийн хөнгөлөлттэй зээлд хамруулах бодлого баримтална.
- 1.4 Иргэдийн эрүүл мэндийн нэгдсэн сан үүсгэж, сумын эрүүл мэндийн төвийн оношлогоо, мэдээллийг дотоодод болон олон улсад цахимаар солилцох тогтолцоо бүрдүүлнэ.
- 1.5 “Эрүүл шүд-Эрүүл хүүхэд” хөтөлбөрийг үргэлжлүүлж, хүүхдийн хоолойн архаг /ангина/ өвчнийг эрт илрүүлэн эмчлэх, ирээдүйд учрах эрүүл мэндийн эрсдлээс бага насанд нь сэргүүлэх “Эрүүл ирээдүй” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.6 “Эрүүл чийрэг эр хүн” хөтөлбөр хэрэгжүүлж эрэгтэйчүүдийн дундаж наслалтыг уртасгахад чиглэсэн бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 1.7 Эмэгтэйчүүдийн товлोलт дархлаажуулалтыг аймгийн хэмжээнд нэвтрүүлж, умайн хүзүүний хорт хавдраас сэргийлэх, хөхний эрүүл мэндийг хамгаалах “Энх бүсгүй” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.8 Сумын ЭМТ-ийг цэвэр, бохир усны нэгдсэн сүлжээнд холбож ариун цэврийн байгууламжтай болгоно.
- 1.9 Багш нарын мэргэжлийн тасралтгүй хөгжлийг дэмжиж, мэргэжил дээшлүүлэх гадаад, дотоодын сургалт, үйл ажиллагаанд хамруулж, “Чадварлаг багш” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 1.10 Өвлийн улиралд хүүхдийг ханиад томуу, халдварт өвчнөөс сэргийлэх зорилгоор ЕБС-ийн сурагчдын өвлийн амралтын хугацааг уртасгах, хичээлийн цагийг богиносгох зохицуулалт хийнэ.
- 1.11 ЕБС-ийн үдийн цай хөтөлбөрийг үдийн хоол хөтөлбөр болгон сайжруулж сурагчдад шим тэжээл, амин дэмээр баялаг хоолоор үйлчилж, хүүхдийн эрүүл мэндэд сөрөг нөлөөтэй аливаа хүнсний бүтээгдэхүүнийг сургуулийн орчинд худалдаалахыг зогсооно.
- 1.12 Тусгай хэрэгцээ /хөгжлийн бэрхшээл/-тэй хүүхэд ердийн сургууль, цэцэрлэгт сурах, хөгжих орчныг бүрдүүлнэ.
- 1.13 Цэцэрлэг, сургууль, дотуур байрыг орчин үеийн ариун цэврийн өрөөтэй болгож, хүүхдэд ээлтэй орчин бүрдүүлнэ.
- 1.14 Хүн бүр угийн бичгээ хөтлөх, цус ойртолтоос урьдчилан сэргийлэх, удмын сангаа хамгаалах хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.15 Хүүхдийн хөгжил, авъяас, ур чадвар, техник сэтгэлгээ, нийгмийн төлөвшилийг дэмжихэд эцэг, эхчүүдийн оролцоог нэмэгдүүлэх зорилтот ажлуудыг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.
- 1.16 Хүүхдийн тоглоомын талбай, орчны стандартыг мөрдүүлж, хүүхдэд аюулгүй орчин бүрдүүлж, хяналтыг сайжруулна.
- 1.17 Залуу гэр бүлийн эрүүл мэнд, боловсрол, хөдөлмөр эрхлэлт, нийгмийн харилцаа, сэтгэл зүй, хөгжлийн хэрэгцээг дэмжсэн “Залуу гэр бүл” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.18 Тусгай хэрэгцээ /хөгжлийн бэрхшээл/-тэй иргэд хэрэгцээт үйлчилгээгээ авах нөхцлийг төрийн болон бусад байгууллагад бүрдүүлнэ.
- 1.19 Ахмадуудад чиглэсэн насны хишиг хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.20 Ахмад настны чөлөөт цагаа өнгөрөөх, мэдээлэл авах, хөгжих боломжийг бүрдүүлэх хөгжлийн төвийг бий болгож үйл ажиллагааг нь тогтмолжуулна.
- 1.21 Ахмад настны орлогыг нэмэгдүүлэх, мэдлэг туршлагаа залуучуудад өвлүүлж үлдээх зөвлөх үйлчилгээний ажил эрхлэлтийг үр дүнтэй хэлбэрээр үргэлжлүүлнэ.
- 1.22 Гадаад, дотоодын иргэдэд Баруун монголын нүүдэлчдийн соёл иргэншил, үнэт зүйлсийг танилцуулсан өв, соёл, урлаг, аялал жуулчлалыг хөгжүүлнэ.

ХОЁР : ЭДИЙН ЗАСГИЙН ХӨГЖИЛ

- 2.1 “Шинэ хөдөө” хөтөлбөр хэрэгжүүлж малчид, тариаланчдын ая тухтай амьдрах орчныг сайжруулж тогтвортой орлогын эх үүсвэртэй болгоход анхаарна.
- 2.2 Хөдөө аж ахуйн салбарт малчид, тариаланчдын залгамж халааг бэлтгэх “Илгээлтийн эзэн-III” аяныг хэрэгжүүлнэ.
- 2.3 Үндэсний боловсруулах үйлдвэрт арьс, шир, ноос, ноолуур, түүхий эд бэлтгэн тушаасан малчин, мал бүхий иргэдэд чиглэсэн тогтолцоог боловсронгуй болгож өргөжүүлнэ.
- 2.4 Сүү, махны чиглэлийн малын эрчимжсэн аж ахуйн тоог нэмэгдүүлэх бодлого баримтална.
- 2.5 Малыг ялган тэмдэглэх, бүртгэлжүүлэх ажлыг эрчимжүүлж, бүртгэл мэдээллийн нэгдсэн сан, малын гаралтай бүтээгдэхүүнийг мөшгөх цахим тогтолцоог хөгжүүлнэ.
- 2.6 “Монгол мал-2” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, мал эрүүлжүүлэх, чанар, ашиг шимийг сайжруулах ажлыг эрчимжүүлж, малын тоог чанарт шилжүүлж ашиг шим, хүртээмжийг сайжруулах, малын генийн санг хамгаалах, биотехнологийн ололтыг нэвтрүүлнэ.
- 2.7 Мал эмнэлгийн тогтолцооны шинэчлэлийг төгөлдөржүүлж, малын эмч, мал зүйчдийг тэтгэлэгт хөтөлбөрөөр бэлтгэж, багийг мал аж ахуйн мэргэжилтнээр хангана.
- 2.8 Бэлчээр ашиглагчдын холбоо, дундын хоршоо, хот айлын гэх мэт малчдын хамтын нөхөрлөлийн хэлбэрүүдийг дэмжих, малаа чанаржуулах замаар малчдын орлогыг нэмэгдүүлнэ.
- 2.9 Малын хулгайн гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх, алдагдсан малыг олох боломжийг нэмэгдүүлэх зорилгоор бод малыг нэгдсэн бүртгэлд оруулна.
- 2.10 Орон нутгийн эрэлт хэрэгцээ, онцлогт нийцүүлэн малын үржил, селекцийн ажил, үйлчилгээг чанаржуулах, нийт мал сүрэгт өндөр ашиг шимт малын эзлэх хувийг нэмэгдүүлэх цогц арга хэмжээ авч, цэвэр үүлдрийн малын тоо толгойг өсгөнө.
- 2.11 Фермерүүдийг дэмжиж, малчид, тариаланчдын өрхийн аж ахуйд шаардлагатай эрчим хүч, техник, технологийн шинэчлэлд дэмжлэг үзүүлэх замаар жилийн туршид хүн амын мах, сүүний хэрэгцээг органик хүнсээр тогтвортой хангана.
- 2.12 Тахиа, гахай, зөгий, загасны аж ахуй зэрэг дэд хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэн, хүнсний бүтээгдэхүүний нэр төрлийг олшруулж, нийлүүлэлт, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 2.13 Өрхийн бичил үйлдвэрлэл, үйлчилгээ эрхлэгчдийн өртөг шингэсэн үйлдвэрлэл эрхлэх, нэмүү өртгийн сүлжээнд хамрагдах санаачилгыг түлхүү дэмжиж, зээл, санхүүгийн хөнгөлөлттэй бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 2.14 “АХУЙН ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ ” төв (үсчин, зурагчин, гутал, зурагт, гар утас засвар, оёдлын гэх мэт) ажиллуулах замаар ажлын байрыг нэмэгдүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- 2.15 Аялал жуулчлалын гадаад, дотоод хамтын ажиллагаа, сурталчилгаа, маркетингийн ажлыг эрчимжүүлж, үндэсний онцлог, ялгарал бүхий, байгаль орчинд ээлтэй, нутгийн иргэдийг түшиглэсэн тогтвортой эко аялал жуулчлалыг хөгжүүлнэ.
- 2.16 Хөдөө багуудад 4G сүлжээг үе шаттай нэвтрүүлнэ.

ГУРАВ: ЗАСАГЛАЛЫН БОДЛОГО

- 3.1 Төрийн байгууллагад байгаа мэдээллийг иргэд, аж ахуйн нэгжээс шаарддаг байдлыг бүрэн халж, иргэд нэг удаа бүртгүүлээд төрийн цахим үйлчилгээг шуурхай авдаг “Нэг иргэн-нэг бүртгэл” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 3.2 Төрийн байгууллагад хандсан иргэдийн өргөдөл, хүсэлтийг шуурхай шийдэж, тушаал, шийдвэр, үүрэг даалгаврын биелэлтийг цахим хэлбэрээр хянадаг болно.
- 3.3 Төрийн албан хаагч ажил үүрэг гүйцэтгэхдээ танил талд давуу байдал олгохгүй байх, явцуу сонирхол, намын харъяаллаар иргэдэд ялгавартай хандахгүй байх зарчмыг бүрэн хэвшүүлнэ.
- 3.4 Төр, иргэний нийгэм болон бизнесийн байгууллагад авлига, ашиг сонирхолын зөрчлөөс ангид байх хандлага төлөвшүүлж, авлига, албан тушаалын гэмт хэргийн талаарх мэдээллийг урамшуулах эдийн засгийн болон бусад хөшүүргийг бий болгоно.
- 3.5 Төрийн албан хаагчдыг тасралтгүй сургаж хөгжүүлэх цахим сургалтын хөтөлбөрийг үр дүнтэй хэрэгжүүлж, төрийн албан хаагчдын мэдлэг чадвар, хандлагыг шинэчилнэ.

ДӨРӨВ: НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 4.1 Хогийг анхан шатанд нь ангилан ялгаж, цуглуулах асуудлыг зөв менежментээр шийдвэрлэж “хог” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 4.2 Бэлчээрийг усжуулах, худагжуулах ажлыг үргэлжлүүлэн малын бэлчээрийн нөөцийг нэмэгдүүлнэ.
- 4.3 Бэлчээрт хөнөөл учруулж буй царцаа, үлийн цагаан оготно гэх мэт мэрэгч амьтадтай байгаль орчинд халгүй аргаар тэмцэж холбогдох хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 4.4 Бэлчээрийг нөхөн сэргээх “Малчдын дундын сан”-г бий болгоно.
- 4.5 Уул уурхайд тавих иргэдийн хяналт, оролцоог сайжруулж хууль зөрчиж олгогдсон тусгай зөвшөөрлүүдийг хүчингүй болгоно.

ТАВ. СУМЫН ТӨВИЙН ХӨГЖИЛ:

Хүүхдэд ээлтэй, айл өрхийн амьдрах таатай орчныг бий болгоно.

- 5.2.1 Айл өрх, албан байгууллагыг төвлөрсөн цэвэр, бохир усны сүлжээнд холбож нэгдсэн цэвэрлэх байгууламжийн асуудлыг шийдвэрлэнэ.
- 5.2.2 Сумын төвийн тохижилтын ажлыг үргэлжлүүлж төв гудамжийг бетон зам, гэрэлтүүлэг, явган хүний зам, дугуйн замтай болгоно.
- 5.2.3 Сумын төвд залуу гэр бүл, төрийн албан хаагчдад зориулсан нийтийн орон сууц барих ажлыг эхлүүлнэ.
- 5.2.4 Сумын төвийн 0.4 кв-ын цахилгаан дамжуулах агаарын шугамд өргөтгөл, шинэчлэл хийнэ.
- 5.2.5 “10.000” мод хөтөлбөр хэрэгжүүлж ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлнэ.

МОНГОЛ АРДЫН НАМ

ӨНДӨРХАНГАЙ СУМЫН МАН-ЫН 2020 ОНЫ СУМЫН ИТХ-ЫН СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

Монгол улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого болох “АЛСЫН ХАРАА – 2050”, “Монгол улсын тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал – 2030”, Бүсчилсэн хөгжлийн бодлого, УИХ-ын сонгуульд оролцсон МАН-ын мөрийн хөтөлбөр, Увс аймгийн хөгжлийн хэтийн зорилт /2028/ зэрэг бодлогын баримт бичигт үндэслэн Сумын нийт ард иргэд, бизнес эрхлэгчид, мэргэжлийн байгууллагуудын саналыг тусган сумын ИТХ-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө боловсрууллаа.

УРИА:

Иргэндээ ээлтэй Хөгжлийн төлөө ХҮЧЭЭ НЭГТГЭЕ.

НЭГ : ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 1.1 Орлого багатай өрхийн ажил эрхлээгүй насанд хүрсэн гишүүдийг мэргэшил эзэмшүүлэх, ур чадварыг нь ахиулах сургалтад хамруулж, хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжинэ.
- 1.2 Хүүхэд бүрийг хадгаламжтай болгох “Хуримтлалтай хүүхэд” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.3 Иргэдийн туршлага, ур чадварт түшиглэн хувиараа хөдөлмөр эрхлэх боломжийг дэмжиж, шаардлагатай техник, тоног төхөөрөмжийн хөнгөлөлттэй зээлд хамруулах бодлого баримтална.
- 1.4 Иргэдийн эрүүл мэндийн нэгдсэн сан үүсгэж, сумын эрүүл мэндийн төвийн оношлогоо, мэдээллийг дотоодод болон олон улсад цахимаар солилцох тогтолцоо бүрдүүлнэ.
- 1.5 “Эрүүл шүд-Эрүүл хүүхэд” хөтөлбөрийг үргэлжлүүлж, хүүхдийн хоолойн архаг /ангина/ өвчнийг эрт илрүүлэн эмчлэх, ирээдүйд учрах эрүүл мэндийн эрсдлээс бага насанд нь сэргүүлэх “Эрүүл ирээдүй” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.6 “Эрүүл чийрэг эр хүн” хөтөлбөр хэрэгжүүлж эрэгтэйчүүдийн дундаж наслалтыг уртасгахад чиглэсэн бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 1.7 Эмэгтэйчүүдийн товлोलт дархлаажуулалтыг аймгийн хэмжээнд нэвтрүүлж, умайн хүзүүний хорт хавдраас сэргийлэх, хөхний эрүүл мэндийг хамгаалах “Энх бүсгүй” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.8 Сумын ЭМТ-ийг цэвэр, бохир усны нэгдсэн сүлжээнд холбож ариун цэврийн байгууламжтай болгоно.
- 1.9 Багш нарын мэргэжлийн тасралтгүй хөгжлийг дэмжиж, мэргэжил дээшлүүлэх гадаад, дотоодын сургалт, үйл ажиллагаанд хамруулж, “Чадварлаг багш” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 1.10 Өвлийн улиралд хүүхдийг ханиад томуу, халдварт өвчнөөс сэргийлэх зорилгоор ЕБС-ийн сурагчдын өвлийн амралтын хугацааг уртасгах, хичээлийн цагийг богиносгох зохицуулалт хийнэ.
- 1.11 ЕБС-ийн үдийн цай хөтөлбөрийг үдийн хоол хөтөлбөр болгон сайжруулж сурагчдад шим тэжээл, амин дэмээр баялаг хоолоор үйлчилж, хүүхдийн эрүүл мэндэд сөрөг нөлөөтэй аливаа хүнсний бүтээгдэхүүнийг сургуулийн орчинд худалдаалахыг зогсооно.
- 1.12 Тусгай хэрэгцээ /хөгжлийн бэрхшээл/-тэй хүүхэд ердийн сургууль, цэцэрлэгт сурах, хөгжих орчныг бүрдүүлнэ.
- 1.13 Цэцэрлэг, сургууль, дотуур байрыг орчин үеийн ариун цэврийн өрөөтэй болгож, хүүхдэд ээлтэй орчин бүрдүүлнэ.
- 1.14 Хүн бүр угийн бичгээ хөтлөх, цус ойртолтоос урьдчилан сэргийлэх, удмын сангаа хамгаалах хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.15 Хүүхдийн хөгжил, авъяас, ур чадвар, техник сэтгэлгээ, нийгмийн төлөвшлийг дэмжихэд эцэг, эхчүүдийн оролцоог нэмэгдүүлэх зорилтот ажлуудыг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.
- 1.16 Хүүхдийн тоглоомын талбай, орчны стандартыг мөрдүүлж, хүүхдэд аюулгүй орчин бүрдүүлж, хяналтыг сайжруулна.
- 1.17 Залуу гэр бүлийн эрүүл мэнд, боловсрол, хөдөлмөр эрхлэлт, нийгмийн харилцаа, сэтгэл зүй, хөгжлийн хэрэгцээг дэмжсэн “Залуу гэр бүл” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.18 Тусгай хэрэгцээ /хөгжлийн бэрхшээл/-тэй иргэд хэрэгцээт үйлчилгээгээ авах нөхцлийг төрийн болон бусад байгууллагад бүрдүүлнэ.
- 1.19 Ахмадуудад чиглэсэн насны хишиг хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.20 Ахмад настны чөлөөт цагаа өнгөрөөх, мэдээлэл авах, хөгжих боломжийг бүрдүүлэх хөгжлийн төвийг бий болгож үйл ажиллагааг нь тогтмолжуулна.
- 1.21 Ахмад настны орлогыг нэмэгдүүлэх, мэдлэг туршлагаа залуучуудад өвлүүлж үлдээх зөвлөх үйлчилгээний ажил эрхлэлтийг үр дүнтэй хэлбэрээр үргэлжлүүлнэ.
- 1.22 Гадаад, дотоодын иргэдэд Баруун монголын нүүдэлчдийн соёл иргэншил, үнэт зүйлсийг танилцуулсан өв, соёл, урлаг, аялал жуулчлалыг хөгжүүлнэ.

ХОЁР : ЭДИЙН ЗАСГИЙН ХӨГЖИЛ

- 2.1 “Шинэ хөдөө” хөтөлбөр хэрэгжүүлж малчид, тариаланчдын ая тухтай амьдрах орчныг сайжруулж тогтвортой орлогын эх үүсвэртэй болгоход анхаарна.
- 2.2 Хөдөө аж ахуйн салбарт малчид, тариаланчдын залгамж халааг бэлтгэх “Илгээлтийн эзэн-III” аяныг хэрэгжүүлнэ.
- 2.3 Үндэсний боловсруулах үйлдвэрт арьс, шир, ноос, ноолуур, түүхий эд бэлтгэн тушаасан малчин, мал бүхий иргэдэд чиглэсэн тогтолцоог боловсронгуй болгож өргөжүүлнэ.
- 2.4 Сүү, махны чиглэлийн малын эрчимжсэн аж ахуйн тоог нэмэгдүүлэх бодлого баримтална.
- 2.5 Малыг ялган тэмдэглэх, бүртгэлжүүлэх ажлыг эрчимжүүлж, бүртгэл мэдээллийн нэгдсэн сан, малын гаралтай бүтээгдэхүүнийг мөшгөх цахим тогтолцоог хөгжүүлнэ.
- 2.6 “Монгол мал-2” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, мал эрүүлжүүлэх, чанар, ашиг шимийг сайжруулах ажлыг эрчимжүүлж, малын тоог чанарт шилжүүлж ашиг шим, хүртээмжийг сайжруулах, малын генийн санг хамгаалах, биотехнологийн ололтыг нэвтрүүлнэ.
- 2.7 Мал эмнэлгийн тогтолцооны шинэчлэлийг төгөлдөржүүлж, малын эмч, мал зүйчдийг тэтгэлэгт хөтөлбөрөөр бэлтгэж, багийг мал аж ахуйн мэргэжилтнээр хангана.
- 2.8 Бэлчээр ашиглагчдын холбоо, дундын хоршоо, хот айлын гэх мэт малчдын хамтын нөхөрлөлийн хэлбэрүүдийг дэмжих, малаа чанаржуулах замаар малчдын орлогыг нэмэгдүүлнэ.
- 2.9 Малыг хулгайн гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх, алдагдсан малыг олох боломжийг нэмэгдүүлэх зорилгоор бод малыг нэгдсэн бүртгэлд оруулна.
- 2.10 Орон нутгийн эрэлт хэрэгцээ, онцлогт нийцүүлэн малын үржил, селекцийн ажил, үйлчилгээг чанаржуулах, нийт мал сүрэгт өндөр ашиг шимт малын эзлэх хувийг нэмэгдүүлэх цогц арга хэмжээ авч, цэвэр үүлдрийн малын тоо толгойг өсгөнө.
- 2.11 Фермерүүдийг дэмжиж, малчид, тариаланчдын өрхийн аж ахуйд шаардлагатай эрчим хүч, техник, технологийн шинэчлэлд дэмжлэг үзүүлэх замаар жилийн туршид хүн амын мах, сүүний хэрэгцээг органик хүнсээр тогтвортой хангана.
- 2.12 Тахиа, гахай, зөгий, загасны аж ахуй зэрэг дэд хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэн, хүнсний бүтээгдэхүүний нэр төрлийг олшруулж, нийлүүлэлт, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 2.13 Өрхийн бичил үйлдвэрлэл, үйлчилгээ эрхлэгчдийн өртөг шингэсэн үйлдвэрлэл эрхлэх, нэмүү өртгийн сүлжээнд хамрагдах санаачилгыг түлхүү дэмжиж, зээл, санхүүгийн хөнгөлөлттэй бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 2.14 **“АХУЙН ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ”** төв (үсчин, зурагчин, гутал, зурагт, гар утас засвар, оёдлын гэх мэт) ажиллуулах замаар ажлын байрыг нэмэгдүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- 2.15 Аялал жуулчлалын гадаад, дотоод хамтын ажиллагаа, сурталчилгаа, маркетингийн ажлыг эрчимжүүлж, үндэсний онцлог, ялгарал бүхий, байгаль орчинд ээлтэй, нутгийн иргэдийг түшиглэсэн тогтвортой эко аялал жуулчлалыг хөгжүүлнэ.
- 2.16 Хөдөө багуудад 4G сүлжээг үе шаттай нэвтрүүлнэ.

ГУРАВ: ЗАСАГЛАЛЫН БОДЛОГО

- 3.1 Төрийн байгууллагад байгаа мэдээллийг иргэд, аж ахуйн нэгжээс шаарддаг байдлыг бүрэн халж, иргэд нэг удаа бүртгүүлээд төрийн цахим үйлчилгээг шуурхай авдаг “Нэг иргэн-нэг бүртгэл” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 3.2 Төрийн байгууллагад хандсан иргэдийн өргөдөл, хүсэлтийг шуурхай шийдэж, тушаал, шийдвэр, үүрэг даалгаврын биелэлтийг цахим хэлбэрээр хянадаг болно.
- 3.3 Төрийн албан хаагч ажил үүрэг гүйцэтгэхдээ танил талд давуу байдал олгохгүй байх, явцуу сонирхол, намын харъяаллаар иргэдэд ялгавартай хандахгүй байх зарчмыг бүрэн хэвшүүлнэ.
- 3.4 Төр, иргэний нийгэм болон бизнесийн байгууллагад авлига, ашиг сонирхолын зөрчлөөс ангид байх хандлага төлөвшүүлж, авлига, албан тушаалын гэмт хэргийн талаарх мэдээллийг урамшуулах эдийн засгийн болон бусад хөшүүргийг бий болгоно.
- 3.5 Төрийн албан хаагчдыг тасралтгүй сургаж хөгжүүлэх цахим сургалтын хөтөлбөрийг үр дүнтэй хэрэгжүүлж, төрийн албан хаагчдын мэдлэг чадвар, хандлагыг шинэчилнэ.

ДӨРӨВ: НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 4.1 Хогийг анхан шатанд нь ангилан ялгаж, цуглуулах асуудлыг зөв менежментээр шийдвэрлэж “хог” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 4.2 Бэлчээрийг усжуулах, худагжуулах ажлыг үргэлжлүүлэн малын бэлчээрийн нөөцийг нэмэгдүүлнэ.
- 4.3 Бэлчээрт хөнөөл учруулж буй царцаа, үлийн цагаан оготно гэх мэт мэрэгч амьтадтай байгаль орчинд халгүй аргаар тэмцэж холбогдох хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 4.4 Бэлчээрийг нөхөн сэргээх “Малчдын дундын сан”-г бий болгоно.
- 4.5 Уул уурхайд тавих иргэдийн хяналт, оролцоог сайжруулж хууль зөрчиж олгогдсон тусгай зөвшөөрлүүдийг хүчингүй болгоно.

ТАВ. СУМЫН ТӨВИЙН ХӨГЖИЛ:

Хүүхдэд ээлтэй, айл өрхийн амьдрах таатай орчныг бий болгоно.

- 5.2.1 Айл өрх, албан байгууллагыг төвлөрсөн цэвэр, бохир усны сүлжээнд холбож нэгдсэн цэвэрлэх байгууламжийн асуудлыг шийдвэрлэнэ.
- 5.2.2 Сумын төвийн тохижилтын ажлыг үргэлжлүүлж төв гудамжийг бетон зам, гэрэлтүүлэг, явган хүний зам, дугуйн замтай болгоно.
- 5.2.3 Сумын төвд залуу гэр бүл, төрийн албан хаагчдад зориулсан нийтийн орон сууц барих ажлыг эхлүүлнэ.
- 5.2.4 Сумын төвийн 0.4 кв-ын цахилгаан дамжуулах агаарын шугамд өргөтгөл, шинэчлэл хийнэ.
- 5.2.5 “10.000” мод хөтөлбөр хэрэгжүүлж ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлнэ.

МОНГОЛ АРДЫН НАМ

САГИЛ СУМЫН МАН-ЫН 2020 ОНЫ

СУМЫН ИТХ-ЫН СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

Монгол улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого болох “АЛСЫН ХАРАА – 2050”, “Монгол улсын тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал – 2030”, Бүсчилсэн хөгжлийн бодлого, УИХ-ын сонгуульд оролцсон МАН-ын мөрийн хөтөлбөр, Увс аймгийн хөгжлийн хэтийн зорилт /2028/ зэрэг бодлогын баримт бичигт үндэслэн Сумын нийт ард иргэд, бизнес эрхлэгчид, мэргэжлийн байгууллагуудын саналыг тусган сумын ИТХ-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө боловсрууллаа.

УРИА:

Иргэндээ ээлтэй Хөгжлийн төлөө ХҮЧЭЭ НЭГТГЭЕ.

НЭГ : ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 1.1 Орлого багатай өрхийн ажил эрхлээгүй насанд хүрсэн гишүүдийг мэргэшил эзэмшүүлэх, ур чадварыг нь ахиулах сургалтад хамруулж, хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжинэ.
- 1.2 Хүүхэд бүрийг хадгаламжтай болгох “Хуримтлалтай хүүхэд” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.3 Иргэдийн туршлага, ур чадварт түшиглэн хувиараа хөдөлмөр эрхлэх боломжийг дэмжиж, шаардлагатай техник, тоног төхөөрөмжийн хөнгөлөлттэй зээлд хамруулах бодлого баримтална.
- 1.4 Иргэдийн эрүүл мэндийн нэгдсэн сан үүсгэж, сумын эрүүл мэндийн төвийн оношлогоо, мэдээллийг дотоодод болон олон улсад цахимаар солилцох тогтолцоо бүрдүүлнэ.
- 1.5 “Эрүүл шүд-Эрүүл хүүхэд” хөтөлбөрийг үргэлжлүүлж, хүүхдийн хоолойн архаг /ангина/ өвчнийг эрт илрүүлэн эмчлэх, ирээдүйд учрах эрүүл мэндийн эрсдлээс бага насанд нь сэргүйлэх “Эрүүл ирээдүй” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.6 “Эрүүл чийрэг эр хүн” хөтөлбөр хэрэгжүүлж эрэгтэйчүүдийн дундаж наслалтыг уртасгахад чиглэсэн бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 1.7 Эмэгтэйчүүдийн товлोलт дархлаажуулалтыг аймгийн хэмжээнд нэвтрүүлж, умайн хүзүүний хорт хавдраас сэргийлэх, хөхний эрүүл мэндийг хамгаалах “Энх бүсгүй” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.8 Сумын ЭМТ-ийг цэвэр, бохир усны нэгдсэн сүлжээнд холбож ариун цэврийн байгууламжтай болгоно.
- 1.9 Багш нарын мэргэжлийн тасралтгүй хөгжлийг дэмжиж, мэргэжил дээшлүүлэх гадаад, дотоодын сургалт, үйл ажиллагаанд хамруулж, “Чадварлаг багш” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 1.10 Өвлийн улиралд хүүхдийг ханиад томуу, халдварт өвчнөөс сэргийлэх зорилгоор ЕБС-ийн сурагчдын өвлийн амралтын хугацааг уртасгах, хичээлийн цагийг богиносгох зохицуулалт хийнэ.
- 1.11 ЕБС-ийн үдийн цай хөтөлбөрийг үдийн хоол хөтөлбөр болгон сайжруулж сурагчдад шим тэжээл, амин дэмээр баялаг хоолоор үйлчилж, хүүхдийн эрүүл мэндэд сөрөг нөлөөтэй аливаа хүнсний бүтээгдэхүүнийг сургуулийн орчинд худалдаалахыг зогсооно.
- 1.12 Тусгай хэрэгцээ /хөгжлийн бэрхшээл/-тэй хүүхэд ердийн сургууль, цэцэрлэгт сурах, хөгжих орчныг бүрдүүлнэ.
- 1.13 Цэцэрлэг, сургууль, дотуур байрыг орчин үеийн ариун цэврийн өрөөтэй болгож, хүүхдэд ээлтэй орчин бүрдүүлнэ.
- 1.14 Хүн бүр угийн бичгээ хөтлөх, цус ойртолтоос урьдчилан сэргийлэх, удмын сангаа хамгаалах хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.15 Хүүхдийн хөгжил, авъяас, ур чадвар, техник сэтгэлгээ, нийгмийн төлөвшлийг дэмжихэд эцэг, эхчүүдийн оролцоог нэмэгдүүлэх зорилтот ажлуудыг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.
- 1.16 Хүүхдийн тоглоомын талбай, орчны стандартыг мөрдүүлж, хүүхдэд аюулгүй орчин бүрдүүлж, хяналтыг сайжруулна.
- 1.17 Залуу гэр бүлийн эрүүл мэнд, боловсрол, хөдөлмөр эрхлэлт, нийгмийн харилцаа, сэтгэл зүй, хөгжлийн хэрэгцээг дэмжсэн “Залуу гэр бүл” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.18 Тусгай хэрэгцээ /хөгжлийн бэрхшээл/-тэй иргэд хэрэгцээт үйлчилгээгээ авах нөхцлийг төрийн болон бусад байгууллагад бүрдүүлнэ.
- 1.19 Ахмадуудад чиглэсэн насны хишиг хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.20 Ахмад настны чөлөөт цагаа өнгөрөөх, мэдээлэл авах, хөгжих боломжийг бүрдүүлэх хөгжлийн төвийг бий болгож үйл ажиллагааг нь тогтмолжуулна.
- 1.21 Ахмад настны орлогыг нэмэгдүүлэх, мэдлэг туршлагаа залуучуудад өвлүүлж үлдээх зөвлөх үйлчилгээний ажил эрхлэлтийг үр дүнтэй хэлбэрээр үргэлжлүүлнэ.
- 1.22 Гадаад, дотоодын иргэдэд Баруун монголын нүүдэлчдийн соёл иргэншил, үнэт зүйлсийг танилцуулсан өв, соёл, урлаг, аялал жуулчлалыг хөгжүүлнэ.

ХОЁР : ЭДИЙН ЗАСГИЙН ХӨГЖИЛ

- 2.1 “Шинэ хөдөө” хөтөлбөр хэрэгжүүлж малчид, тариаланчдын ая тухтай амьдрах орчныг сайжруулж тогтвортой орлогын эх үүсвэртэй болгоход анхаарна.
- 2.2 Хөдөө аж ахуйн салбарт малчид, тариаланчдын залгамж халааг бэлтгэх “Илгээлтийн эзэн-III” аяныг хэрэгжүүлнэ.
- 2.3 Үндэсний боловсруулах үйлдвэрт арьс, шир, ноос, ноолуур, түүхий эд бэлтгэн тушаасан малчин, мал бүхий иргэдэд чиглэсэн тогтолцоог боловсронгуй болгож өргөжүүлнэ.
- 2.4 Сүү, махны чиглэлийн малын эрчимжсэн аж ахуйн тоог нэмэгдүүлэх бодлого баримтална.
- 2.5 Малыг ялган тэмдэглэх, бүртгэлжүүлэх ажлыг эрчимжүүлж, бүртгэл мэдээллийн нэгдсэн сан, малын гаралтай бүтээгдэхүүнийг мөшгөх цахим тогтолцоог хөгжүүлнэ.
- 2.6 “Монгол мал-2” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, мал эрүүлжүүлэх, чанар, ашиг шимийг сайжруулах ажлыг эрчимжүүлж, малын тоог чанарт шилжүүлж ашиг шим, хүртээмжийг сайжруулах, малын генийн санг хамгаалах, биотехнологийн ололтыг нэвтрүүлнэ.
- 2.7 Мал эмнэлгийн тогтолцооны шинэчлэлийг төгөлдөржүүлж, малын эмч, мал зүйчдийг тэтгэлэгт хөтөлбөрөөр бэлтгэж, багийг мал аж ахуйн мэргэжилтнээр хангана.
- 2.8 Бэлчээр ашиглагчдын холбоо, дундын хоршоо, хот айлын гэх мэт малчдын хамтын нөхөрлөлийн хэлбэрүүдийг дэмжих, малаа чанаржуулах замаар малчдын орлогыг нэмэгдүүлнэ.
- 2.9 Малыг хулгайн гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх, алдагдсан малыг олох боломжийг нэмэгдүүлэх зорилгоор бод малыг нэгдсэн бүртгэлд оруулна.
- 2.10 Орон нутгийн эрэлт хэрэгцээ, онцлогт нийцүүлэн малын үржил, селекцийн ажил, үйлчилгээг чанаржуулах, нийт мал сүрэгт өндөр ашиг шимт малын эзлэх хувийг нэмэгдүүлэх цогц арга хэмжээ авч, цэвэр үүлдрийн малын тоо толгойг өсгөнө.
- 2.11 Фермерүүдийг дэмжиж, малчид, тариаланчдын өрхийн аж ахуйд шаардлагатай эрчим хүч, техник, технологийн шинэчлэлд дэмжлэг үзүүлэх замаар жилийн туршид хүн амын мах, сүүний хэрэгцээг органик хүнсээр тогтвортой хангана.
- 2.12 Тахиа, гахай, зөгий, загасны аж ахуй зэрэг дэд хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэн, хүнсний бүтээгдэхүүний нэр төрлийг олшруулж, нийлүүлэлт, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 2.13 Өрхийн бичил үйлдвэрлэл, үйлчилгээ эрхлэгчдийн өртөг шингэсэн үйлдвэрлэл эрхлэх, нэмүү өртгийн сүлжээнд хамрагдах санаачилгыг түлхүү дэмжиж, зээл, санхүүгийн хөнгөлөлттэй бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 2.14 “АХУЙН ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ ” төв (үсчин, зурагчин, гутал, зурагт, гар утас засвар, оёдлын гэх мэт) ажиллуулах замаар ажлын байрыг нэмэгдүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- 2.15 Аялал жуулчлалын гадаад, дотоод хамтын ажиллагаа, сурталчилгаа, маркетингийн ажлыг эрчимжүүлж, үндэсний онцлог, ялгарал бүхий, байгаль орчинд ээлтэй, нутгийн иргэдийг түшиглэсэн тогтвортой эко аялал жуулчлалыг хөгжүүлнэ.
- 2.16 Хөдөө багуудад 4G сүлжээг үе шаттай нэвтрүүлнэ.

ГУРАВ: ЗАСАГЛАЛЫН БОДЛОГО

- 3.1 Төрийн байгууллагад байгаа мэдээллийг иргэд, аж ахуйн нэгжээс шаарддаг байдлыг бүрэн халж, иргэд нэг удаа бүртгүүлээд төрийн цахим үйлчилгээг шуурхай авдаг “Нэг иргэн-нэг бүртгэл” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 3.2 Төрийн байгууллагад хандсан иргэдийн өргөдөл, хүсэлтийг шуурхай шийдэж, тушаал, шийдвэр, үүрэг даалгаврын биелэлтийг цахим хэлбэрээр хянадаг болно.
- 3.3 Төрийн албан хаагч ажил үүрэг гүйцэтгэхдээ танил талд давуу байдал олгохгүй байх, явцуу сонирхол, намын харъяалаар иргэдэд ялгавартай хандахгүй байх зарчмыг бүрэн хэвшүүлнэ.
- 3.4 Төр, иргэний нийгэм болон бизнесийн байгууллагад авлига, ашиг сонирхолын зөрчлөөс ангид байх хандлага төлөвшүүлж, авлига, албан тушаалын гэмт хэргийн талаарх мэдээллийг урамшуулах эдийн засгийн болон бусад хөшүүргийг бий болгоно.
- 3.5 Төрийн албан хаагчдыг тасралтгүй сургаж хөгжүүлэх цахим сургалтын хөтөлбөрийг үр дүнтэй хэрэгжүүлж, төрийн албан хаагчдын мэдлэг чадвар, хандлагыг шинэчилнэ.

ДӨРӨВ: НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 4.1 Хогийг анхан шатанд нь ангилан ялгаж, цуглуулах асуудлыг зөв менежментээр шийдвэрлэж “хог” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 4.2 Бэлчээрийг усжуулах, худагжуулах ажлыг үргэлжлүүлэн малын бэлчээрийн нөөцийг нэмэгдүүлнэ.
- 4.3 Бэлчээрт хөнөөл учруулж буй царцаа, үдийн цагаан оготно гэх мэт мэрэгч амьтадтай байгаль орчинд халгүй аргаар тэмцэж холбогдох хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 4.4 Бэлчээрийг нөхөн сэргээх “Малчдын дундын сан”-г бий болгоно.
- 4.5 Уул уурхайд тавих иргэдийн хяналт, оролцоог сайжруулж хууль зөрчиж олгогдсон тусгай зөвшөөрлүүдийг хүчингүй болгоно.

ТАВ. СУМЫН ТӨВИЙН ХӨГЖИЛ:

Хүүхдэд ээлтэй, айл өрхийн амьдрах таатай орчныг бий болгоно.

- 5.2.1 Айл өрх, албан байгууллагыг төвлөрсөн цэвэр, бохир усны сүлжээнд холбож нэгдсэн цэвэрлэх байгууламжийн асуудлыг шийдвэрлэнэ.
- 5.2.2 Сумын төвийн тохижилтын ажлыг үргэлжлүүлж төв гудамжийг бетон зам, гэрэлтүүлэг, явган хүний зам, дугуйн замтай болгоно.
- 5.2.3 Сумын төвд залуу гэр бүл, төрийн албан хаагчдад зориулсан нийтийн орон сууц барих ажлыг эхлүүлнэ.
- 5.2.4 Сумын төвийн 0.4 кв-ын цахилгаан дамжуулах агаарын шугамд өргөтгөл, шинэчлэл хийнэ.
- 5.2.5 “10.000” мод хөтөлбөр хэрэгжүүлж ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлнэ.

МОНГОЛ АРДЫН НАМ

ТАРИАЛАН СУМЫН МАН-ЫН 2020 ОНЫ

СУМЫН ИТХ-ЫН СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

Монгол улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого болох “АЛСЫН ХАРАА – 2050”, “Монгол улын тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал – 2030”, Бүсчилсэн хөгжлийн бодлого, УИХ-ын сонгуульд оролцсон МАН-ын мөрийн хөтөлбөр, Увс аймгийн хөгжлийн хэтийн зорилт /2028/ зэрэг бодлогын баримт бичигт үндэслэн Сумын нийт ард иргэд, бизнес эрхлэгчид, мэргэжлийн байгууллагуудын саналыг тусган сумын ИТХ-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө боловсрууллаа.

УРИА:

Иргэндээ ээлтэй Хөгжлийн төлөө ХҮЧЭЭ НЭГТГЭЕ.

НЭГ : ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 1.1 Орлого багатай өрхийн ажил эрхлээгүй насанд хүрсэн гишүүдийг мэргэшил эзэмшүүлэх, ур чадварыг нь ахиулах сургалтад хамруулж, хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжинэ.
- 1.2 Хүүхэд бүрийг хадгаламжтай болгох “Хуримтлалтай хүүхэд” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.3 Иргэдийн туршлага, ур чадварт түшиглэн хувиараа хөдөлмөр эрхлэх боломжийг дэмжиж, шаардлагатай техник, тоног төхөөрөмжийн хөнгөлөлттэй зээлд хамруулах бодлого баримтална.
- 1.4 Иргэдийн эрүүл мэндийн нэгдсэн сан үүсгэж, сумын эрүүл мэндийн төвийн оношлогоо, мэдээллийг дотоодод болон олон улсад цахимаар солилцох тогтолцоо бүрдүүлнэ.
- 1.5 “Эрүүл шүд-Эрүүл хүүхэд” хөтөлбөрийг үргэлжлүүлж, хүүхдийн хоолойн архаг /ангина/ өвчнийг эрт илрүүлэн эмчлэх, ирээдүйд учрах эрүүл мэндийн эрсдлээс бага насанд нь сэргүүлэх “Эрүүл ирээдүй” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.6 “Эрүүл чийрэг эр хүн” хөтөлбөр хэрэгжүүлж эрэгтэйчүүдийн дундаж наслалтыг уртасгахад чиглэсэн бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 1.7 Эмэгтэйчүүдийн товлолт дархлаажуулалтыг аймгийн хэмжээнд нэвтрүүлж, умайн хүзүүний хорт хавдраас сэргийлэх, хөхний эрүүл мэндийг хамгаалах “Энх бүсгүй” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.8 Сумын ЭМТ-ийг цэвэр, бохир усны нэгдсэн сүлжээнд холбож ариун цэврийн байгууламжтай болгоно.
- 1.9 Багш нарын мэргэжлийн тасралтгүй хөгжлийг дэмжиж, мэргэжил дээшлүүлэх гадаад, дотоодын сургалт, үйл ажиллагаанд хамруулж, “Чадварлаг багш” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 1.10 Өвлийн улиралд хүүхдийг ханиад томуу, халдварт өвчнөөс сэргийлэх зорилгоор ЕБС-ийн сурагчдын өвлийн амралтын хугацааг уртасгах, хичээлийн цагийг богиносгох зохицуулалт хийнэ.
- 1.11 ЕБС-ийн үдийн цай хөтөлбөрийг үдийн хоол хөтөлбөр болгон сайжруулж сурагчдад шим тэжээл, амин дэмээр баялаг хоолоор үйлчилж, хүүхдийн эрүүл мэндэд сөрөг нөлөөтэй аливаа хүнсний бүтээгдэхүүнийг сургуулийн орчинд худалдаалахыг зогсооно.
- 1.12 Тусгай хэрэгцээ /хөгжлийн бэрхшээл/-тэй хүүхэд ердийн сургууль, цэцэрлэгт сурах, хөгжих орчныг бүрдүүлнэ.
- 1.13 Цэцэрлэг, сургууль, дотуур байрыг орчин үеийн ариун цэврийн өрөөтэй болгож, хүүхдэд ээлтэй орчин бүрдүүлнэ.
- 1.14 Хүн бүр угийн бичгээ хөтлөх, цус ойртолтоос урьдчилан сэргийлэх, удмын сангаа хамгаалах хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.15 Хүүхдийн хөгжил, авъяас, ур чадвар, техник сэтгэлгээ, нийгмийн төлөвшлийг дэмжихэд эцэг, эхчүүдийн оролцоог нэмэгдүүлэх зорилтот ажлуудыг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.
- 1.16 Хүүхдийн тоглоомын талбай, орчны стандартыг мөрдүүлж, хүүхдэд аюулгүй орчин бүрдүүлж, хяналтыг сайжруулна.
- 1.17 Залуу гэр бүлийн эрүүл мэнд, боловсрол, хөдөлмөр эрхлэлт, нийгмийн харилцаа, сэтгэл зүй, хөгжлийн хэрэгцээг дэмжсэн “Залуу гэр бүл” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.18 Тусгай хэрэгцээ /хөгжлийн бэрхшээл/-тэй иргэд хэрэгцээт үйлчилгээгээ авах нөхцлийг төрийн болон бусад байгууллагад бүрдүүлнэ.
- 1.19 Ахмадуудад чиглэсэн насны хишиг хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.20 Ахмад настны чөлөөт цагаа өнгөрөөх, мэдээлэл авах, хөгжих боломжийг бүрдүүлэх хөгжлийн төвийг бий болгож үйл ажиллагааг нь тогтмолжуулна.
- 1.21 Ахмад настны орлогыг нэмэгдүүлэх, мэдлэг туршлагаа залуучуудад өвлүүлж үлдээх зөвлөх үйлчилгээний ажил эрхлэлтийг үр дүнтэй хэлбэрээр үргэлжлүүлнэ.
- 1.22 Гадаад, дотоодын иргэдэд Баруун монголын нүүдэлчдийн соёл иргэншил, үнэт зүйлсийг танилцуулсан өв, соёл, урлаг, аялал жуулчлалыг хөгжүүлнэ.

ХОЁР : ЭДИЙН ЗАСГИЙН ХӨГЖИЛ

- 2.1 “Шинэ хөдөө” хөтөлбөр хэрэгжүүлж малчид, тариаланчдын ая тухтай амьдрах орчныг сайжруулж тогтвортой орлогын эх үүсвэртэй болгоход анхаарна.
- 2.2 Хөдөө аж ахуйн салбарт малчид, тариаланчдын залгамж халааг бэлтгэх “Илгээлтийн эзэн-III” аяныг хэрэгжүүлнэ.
- 2.3 Үндэсний боловсруулах үйлдвэрт арьс, шир, ноос, ноолуур, түүхий эд бэлтгэн тушаасан малчин, мал бүхий иргэдэд чиглэсэн тогтолцоог боловсронгуй болгож өргөжүүлнэ.
- 2.4 Сүү, махны чиглэлийн малын эрчимжсэн аж ахуйн тоог нэмэгдүүлэх бодлого баримтална.
- 2.5 Малыг ялган тэмдэглэх, бүртгэлжүүлэх ажлыг эрчимжүүлж, бүртгэл мэдээллийн нэгдсэн сан, малын гаралтай бүтээгдэхүүнийг мөшгөх цахим тогтолцоог хөгжүүлнэ.
- 2.6 “Монгол мал-2” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, мал эрүүлжүүлэх, чанар, ашиг шимийг сайжруулах ажлыг эрчимжүүлж, малын тоог чанарт шилжүүлж ашиг шим, хүртээмжийг сайжруулах, малын генийн санг хамгаалах, биотехнологийн ололтыг нэвтрүүлнэ.
- 2.7 Мал эмнэлгийн тогтолцооны шинэчлэлийг төгөлдөржүүлж, малын эмч, мал зүйчдийг тэтгэлэгт хөтөлбөрөөр бэлтгэж, багийг мал аж ахуйн мэргэжилтнээр хангана.
- 2.8 Бэлчээр ашиглагчдын холбоо, дундын хоршоо, хот айлын гэх мэт малчдын хамтын нөхөрлөлийн хэлбэрүүдийг дэмжих, малаа чанаржуулах замаар малчдын орлогыг нэмэгдүүлнэ.
- 2.9 Малын хулгайн гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх, алдагдсан малыг олох боломжийг нэмэгдүүлэх зорилгоор бод малыг нэгдсэн бүртгэлд оруулна.
- 2.10 Орон нутгийн эрэлт хэрэгцээ, онцлогт нийцүүлэн малын үржил, селекцийн ажил, үйлчилгээг чанаржуулах, нийт мал сүрэгт өндөр ашиг шимт малын эзлэх хувийг нэмэгдүүлэх цогц арга хэмжээ авч, цэвэр үүлдрийн малын тоо толгойг өсгөнө.
- 2.11 Фермерүүдийг дэмжиж, малчид, тариаланчдын өрхийн аж ахуйд шаардлагатай эрчим хүч, техник, технологийн шинэчлэлд дэмжлэг үзүүлэх замаар жилийн туршид хүн амын мах, сүүний хэрэгцээг органик хүнсээр тогтвортой хангана.
- 2.12 Тахиа, гахай, зөгий, загасны аж ахуй зэрэг дэд хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэн, хүнсний бүтээгдэхүүний нэр төрлийг олшруулж, нийлүүлэлт, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 2.13 Өрхийн бичил үйлдвэрлэл, үйлчилгээ эрхлэгчдийн өртөг шингэсэн үйлдвэрлэл эрхлэх, нэмүү өртгийн сүлжээнд хамрагдах санаачилгыг түлхүү дэмжиж, зээл, санхүүгийн хөнгөлөлттэй бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 2.14 **“АХУЙН ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ ”** төв (үсчин, зурагчин, гутал, зурагт, гар утас засвар, оёдлын гэх мэт) ажиллуулах замаар ажлын байрыг нэмэгдүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- 2.15 Аялал жуулчлалын гадаад, дотоод хамтын ажиллагаа, сурталчилгаа, маркетингийн ажлыг эрчимжүүлж, үндэсний онцлог, ялгарал бүхий, байгаль орчинд ээлтэй, нутгийн иргэдийг түшиглэсэн тогтвортой эко аялал жуулчлалыг хөгжүүлнэ.
- 2.16 Хөдөө багуудад 4G сүлжээг үе шаттай нэвтрүүлнэ.

ГУРАВ: ЗАСАГЛАЛЫН БОДЛОГО

- 3.1 Төрийн байгууллагад байгаа мэдээллийг иргэд, аж ахуйн нэгжээс шаарддаг байдлыг бүрэн халж, иргэд нэг удаа бүртгүүлээд төрийн цахим үйлчилгээг шуурхай авдаг “Нэг иргэн-нэг бүртгэл” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 3.2 Төрийн байгууллагад хандсан иргэдийн өргөдөл, хүсэлтийг шуурхай шийдэж, тушаал, шийдвэр, үүрэг даалгаврын биелэлтийг цахим хэлбэрээр хянадаг болно.
- 3.3 Төрийн албан хаагч ажил үүрэг гүйцэтгэхдээ танил талд давуу байдал олгохгүй байх, явцуу сонирхол, намын харъяаллаар иргэдэд ялгавартай хандахгүй байх зарчмыг бүрэн хэвшүүлнэ.
- 3.4 Төр, иргэний нийгэм болон бизнесийн байгууллагад авлига, ашиг сонирхолын зөрчлөөс ангид байх хандлага төлөвшүүлж, авлига, албан тушаалын гэмт хэргийн талаарх мэдээллийг урамшуулах эдийн засгийн болон бусад хөшүүргийг бий болгоно.
- 3.5 Төрийн албан хаагчдыг тасралтгүй сургаж хөгжүүлэх цахим сургалтын хөтөлбөрийг үр дүнтэй хэрэгжүүлж, төрийн албан хаагчдын мэдлэг чадвар, хандлагыг шинэчилнэ.

ДӨРӨВ: НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 4.1 Хогийг анхан шатанд нь ангилан ялгаж, цуглуулах асуудлыг зөв менежментээр шийдвэрлэж “хог” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 4.2 Бэлчээрийг усжуулах, худагжуулах ажлыг үргэлжлүүлэн малын бэлчээрийн нөөцийг нэмэгдүүлнэ.
- 4.3 Бэлчээрт хөнөөл учруулж буй царцаа, үлийн цагаан оготно гэх мэт мэрэгч амьтадтай байгаль орчинд халгүй аргаар тэмцэж холбогдох хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 4.4 Бэлчээрийг нөхөн сэргээх “Малчдын дундын сан”-г бий болгоно.
- 4.5 Уул уурхайд тавих иргэдийн хяналт, оролцоог сайжруулж хууль зөрчиж олгогдсон тусгай зөвшөөрлүүдийг хүчингүй болгоно.

ТАВ. СУМЫН ТӨВИЙН ХӨГЖИЛ:

Хүүхдэд ээлтэй, айл өрхийн амьдрах таатай орчныг бий болгоно.

- 5.2.1 Айл өрх, албан байгууллагыг төвлөрсөн цэвэр, бохир усны сүлжээнд холбож нэгдсэн цэвэрлэх байгууламжийн асуудлыг шийдвэрлэнэ.
- 5.2.2 Сумын төвийн тохижилтын ажлыг үргэлжлүүлж төв гудамжийг бетон зам, гэрэлтүүлэг, явган хүний зам, дугуйн замтай болгоно.
- 5.2.3 Сумын төвд залуу гэр бүл, төрийн албан хаагчдад зориулсан нийтийн орон сууц барих ажлыг эхлүүлнэ.
- 5.2.4 Сумын төвийн 0.4 кв-ын цахилгаан дамжуулах агаарын шугамд өргөтгөл, шинэчлэл хийнэ.
- 5.2.5 “10.000” мод хөтөлбөр хэрэгжүүлж ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлнэ.

МОНГОЛ АРДЫН НАМ

ТҮРГЭН СУМЫН МАН-ЫН 2020 ОНЫ

СУМЫН ИТХ-ЫН СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

Монгол улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого болох “АЛСЫН ХАРАА – 2050”, “Монгол улын тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал – 2030”, Бүсчилсэн хөгжлийн бодлого, УИХ-ын сонгуульд оролцсон МАН-ын мөрийн хөтөлбөр, Увс аймгийн хөгжлийн хэтийн зорилт /2028/ зэрэг бодлогын баримт бичигт үндэслэн Сумын нийт ард иргэд, бизнес эрхлэгчид, мэргэжлийн байгууллагуудын саналыг тусган сумын ИТХ-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө боловсрууллаа.

УРИА:

Иргэндээ ээлтэй Хөгжлийн төлөө ХҮЧЭЭ НЭГТГЭЕ.

НЭГ : ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 1.1 Орлого багатай өрхийн ажил эрхлээгүй насанд хүрсэн гишүүдийг мэргэшил эзэмшүүлэх, ур чадварыг нь ахиулах сургалтад хамруулж, хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжинэ.
- 1.2 Хүүхэд бүрийг хадгаламжтай болгох “Хуримтлалтай хүүхэд” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.3 Иргэдийн туршлага, ур чадварт түшиглэн хувиараа хөдөлмөр эрхлэх боломжийг дэмжиж, шаардлагатай техник, тоног төхөөрөмжийн хөнгөлөлттэй зээлд хамруулах бодлого баримтална.
- 1.4 Иргэдийн эрүүл мэндийн нэгдсэн сан үүсгэж, сумын эрүүл мэндийн төвийн оношлогоо, мэдээллийг дотоодод болон олон улсад цахимаар солилцох тогтолцоо бүрдүүлнэ.
- 1.5 “Эрүүл шүд-Эрүүл хүүхэд” хөтөлбөрийг үргэлжлүүлж, хүүхдийн хоолойн архаг /ангина/ өвчнийг эрт илрүүлэн эмчлэх, ирээдүйд учрах эрүүл мэндийн эрсдлээс бага насанд нь сэргүйлэх “Эрүүл ирээдүй” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.6 “Эрүүл чийрэг эр хүн” хөтөлбөр хэрэгжүүлж эрэгтэйчүүдийн дундаж наслалтыг уртасгахад чиглэсэн бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 1.7 Эмэгтэйчүүдийн товлोलт дархлаажуулалтыг аймгийн хэмжээнд нэвтрүүлж, умайн хүзүүний хорт хавдраас сэргийлэх, хөхний эрүүл мэндийг хамгаалах “Энх бүсгүй” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.8 Сумын ЭМТ-ийг цэвэр, бохир усны нэгдсэн сүлжээнд холбож ариун цэврийн байгууламжтай болгоно.
- 1.9 Багш нарын мэргэжлийн тасралтгүй хөгжлийг дэмжиж, мэргэжил дээшлүүлэх гадаад, дотоодын сургалт, үйл ажиллагаанд хамруулж, “Чадварлаг багш” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 1.10 Өвлийн улиралд хүүхдийг ханиад томуу, халдварт өвчнөөс сэргийлэх зорилгоор ЕБС-ийн сурагчдын өвлийн амралтын хугацааг уртасгах, хичээлийн цагийг богиносгох зохицуулалт хийнэ.
- 1.11 ЕБС-ийн үдийн цай хөтөлбөрийг үдийн хоол хөтөлбөр болгон сайжруулж сурагчдад шим тэжээл, амин дэмээр баялаг хоолоор үйлчилж, хүүхдийн эрүүл мэндэд сөрөг нөлөөтэй аливаа хүнсний бүтээгдэхүүнийг сургуулийн орчинд худалдаалахыг зогсооно.
- 1.12 Тусгай хэрэгцээ /хөгжлийн бэрхшээл/-тэй хүүхэд ердийн сургууль, цэцэрлэгт сурах, хөгжих орчныг бүрдүүлнэ.
- 1.13 Цэцэрлэг, сургууль, дотуур байрыг орчин үеийн ариун цэврийн өрөөтэй болгож, хүүхдэд ээлтэй орчин бүрдүүлнэ.
- 1.14 Хүн бүр угийн бичгээ хөтлөх, цус ойртолтоос урьдчилан сэргийлэх, удмын сангаа хамгаалах хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.15 Хүүхдийн хөгжил, авъяас, ур чадвар, техник сэтгэлгээ, нийгмийн төлөвшилийг дэмжихэд эцэг, эхчүүдийн оролцоог нэмэгдүүлэх зорилтот ажлуудыг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.
- 1.16 Хүүхдийн тоглоомын талбай, орчны стандартыг мөрдүүлж, хүүхдэд аюулгүй орчин бүрдүүлж, хяналтыг сайжруулна.
- 1.17 Залуу гэр бүлийн эрүүл мэнд, боловсрол, хөдөлмөр эрхлэлт, нийгмийн харилцаа, сэтгэл зүй, хөгжлийн хэрэгцээг дэмжсэн “Залуу гэр бүл” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.18 Тусгай хэрэгцээ /хөгжлийн бэрхшээл/-тэй иргэд хэрэгцээт үйлчилгээгээ авах нөхцлийг төрийн болон бусад байгууллагад бүрдүүлнэ.
- 1.19 Ахмадуудад чиглэсэн насны хишиг хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.20 Ахмад настны чөлөөт цагаа өнгөрөөх, мэдээлэл авах, хөгжих боломжийг бүрдүүлэх хөгжлийн төвийг бий болгож үйл ажиллагааг нь тогтмолжуулна.
- 1.21 Ахмад настны орлогыг нэмэгдүүлэх, мэдлэг туршлагаа залуучуудад өвлүүлж үлдээх зөвлөх үйлчилгээний ажил эрхлэлтийг үр дүнтэй хэлбэрээр үргэлжлүүлнэ.
- 1.22 Гадаад, дотоодын иргэдэд Баруун монголын нүүдэлчдийн соёл иргэншил, үнэт зүйлсийг танилцуулсан өв, соёл, урлаг, аялал жуулчлалыг хөгжүүлнэ.

ХОЁР : ЭДИЙН ЗАСГИЙН ХӨГЖИЛ

- 2.1 “Шинэ хөдөө” хөтөлбөр хэрэгжүүлж малчид, тариаланчдын ая тухтай амьдрах орчныг сайжруулж тогтвортой орлогын эх үүсвэртэй болгоход анхаарна.
- 2.2 Хөдөө аж ахуйн салбарт малчид, тариаланчдын залгамж халааг бэлтгэх “Илгээлтийн эзэн-III” аяныг хэрэгжүүлнэ.
- 2.3 Үндэсний боловсруулах үйлдвэрт арьс, шир, ноос, ноолуур, түүхий эд бэлтгэн тушаасан малчин, мал бүхий иргэдэд чиглэсэн тогтолцоог боловсронгуй болгож өргөжүүлнэ.
- 2.4 Сүү, махны чиглэлийн малын эрчимжсэн аж ахуйн тоог нэмэгдүүлэх бодлого баримтална.
- 2.5 Малыг ялган тэмдэглэх, бүртгэлжүүлэх ажлыг эрчимжүүлж, бүртгэл мэдээллийн нэгдсэн сан, малын гаралтай бүтээгдэхүүнийг мөшгөх цахим тогтолцоог хөгжүүлнэ.
- 2.6 “Монгол мал-2” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, мал эрүүлжүүлэх, чанар, ашиг шимийг сайжруулах ажлыг эрчимжүүлж, малын тоог чанарт шилжүүлж ашиг шим, хүртээмжийг сайжруулах, малын генийн санг хамгаалах, биотехнологийн ололтыг нэвтрүүлнэ.
- 2.7 Мал эмнэлгийн тогтолцооны шинэчлэлийг төгөлдөржүүлж, малын эмч, мал зүйчдийг тэтгэлэгт хөтөлбөрөөр бэлтгэж, багийг мал аж ахуйн мэргэжилтнээр хангана.
- 2.8 Бэлчээр ашиглагчдын холбоо, дундын хоршоо, хот айлын гэх мэт малчдын хамтын нөхөрлөлийн хэлбэрүүдийг дэмжих, малаа чанаржуулах замаар малчдын орлогыг нэмэгдүүлнэ.
- 2.9 Малыг хулгайн гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх, алдагдсан малыг олох боломжийг нэмэгдүүлэх зорилгоор бод малыг нэгдсэн бүртгэлд оруулна.
- 2.10 Орон нутгийн эрэлт хэрэгцээ, онцлогт нийцүүлэн малын үржил, селекцийн ажил, үйлчилгээг чанаржуулах, нийт мал сүрэгт өндөр ашиг шимт малын эзлэх хувийг нэмэгдүүлэх цогц арга хэмжээ авч, цэвэр үүлдрийн малын тоо толгойг өсгөнө.
- 2.11 Фермерүүдийг дэмжиж, малчид, тариаланчдын өрхийн аж ахуйд шаардлагатай эрчим хүч, техник, технологийн шинэчлэлд дэмжлэг үзүүлэх замаар жилийн туршид хүн амын мах, сүүний хэрэгцээг органик хүнсээр тогтвортой хангана.
- 2.12 Тахиа, гахай, зөгий, загасны аж ахуй зэрэг дэд хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэн, хүнсний бүтээгдэхүүний нэр төрлийг олшруулж, нийлүүлэлт, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 2.13 Өрхийн бичил үйлдвэрлэл, үйлчилгээ эрхлэгчдийн өртөг шингэсэн үйлдвэрлэл эрхлэх, нэмүү өртгийн сүлжээнд хамрагдах санаачилгыг түлхүү дэмжиж, зээл, санхүүгийн хөнгөлөлттэй бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 2.14 “АХУЙН ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ ” төв (үсчин, зурагчин, гутал, зурагт, гар утас засвар, оёдлын гэх мэт) ажиллуулах замаар ажлын байрыг нэмэгдүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- 2.15 Аялал жуулчлалын гадаад, дотоод хамтын ажиллагаа, сурталчилгаа, маркетингийн ажлыг эрчимжүүлж, үндэсний онцлог, ялгарал бүхий, байгаль орчинд ээлтэй, нутгийн иргэдийг түшиглэсэн тогтвортой эко аялал жуулчлалыг хөгжүүлнэ.
- 2.16 Хөдөө багуудад 4G сүлжээг үе шаттай нэвтрүүлнэ.

ГУРАВ: ЗАСАГЛАЛЫН БОДЛОГО

- 3.1 Төрийн байгууллагад байгаа мэдээллийг иргэд, аж ахуйн нэгжээс шаарддаг байдлыг бүрэн халж, иргэд нэг удаа бүртгүүлээд төрийн цахим үйлчилгээг шуурхай авдаг “Нэг иргэн-нэг бүртгэл” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 3.2 Төрийн байгууллагад хандсан иргэдийн өргөдөл, хүсэлтийг шуурхай шийдэж, тушаал, шийдвэр, үүрэг даалгаврын биелэлтийг цахим хэлбэрээр хянадаг болно.
- 3.3 Төрийн албан хаагч ажил үүрэг гүйцэтгэхдээ танил талд давуу байдал олгохгүй байх, явцуу сонирхол, намын харъяаллаар иргэдэд ялгавартай хандахгүй байх зарчмыг бүрэн хэвшүүлнэ.
- 3.4 Төр, иргэний нийгэм болон бизнесийн байгууллагад авлига, ашиг сонирхолын зөрчлөөс ангид байх хандлага төлөвшүүлж, авлига, албан тушаалын гэмт хэргийн талаарх мэдээллийг урамшуулах эдийн засгийн болон бусад хөшүүргийг бий болгоно.
- 3.5 Төрийн албан хаагчдыг тасралтгүй сургаж хөгжүүлэх цахим сургалтын хөтөлбөрийг үр дүнтэй хэрэгжүүлж, төрийн албан хаагчдын мэдлэг чадвар, хандлагыг шинэчилнэ.

ДӨРӨВ: НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 4.1 Хогийг анхан шатанд нь ангилан ялгаж, цуглуулах асуудлыг зөв менежментээр шийдвэрлэж “хог” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 4.2 Бэлчээрийг усжуулах, худагжуулах ажлыг үргэлжлүүлэн малын бэлчээрийн нөөцийг нэмэгдүүлнэ.
- 4.3 Бэлчээрт хөнөөл учруулж буй царцаа, үлийн цагаан оготно гэх мэт мэрэгч амьтадтай байгаль орчинд халгүй аргаар тэмцэж холбогдох хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 4.4 Бэлчээрийг нөхөн сэргээх “Малчдын дундын сан”-г бий болгоно.
- 4.5 Уул уурхайд тавих иргэдийн хяналт, оролцоог сайжруулж хууль зөрчиж олгогдсон тусгай зөвшөөрлүүдийг хүчингүй болгоно.

ТАВ. СУМЫН ТӨВИЙН ХӨГЖИЛ:

Хүүхдэд ээлтэй, айл өрхийн амьдрах таатай орчныг бий болгоно.

- 5.2.1 Айл өрх, албан байгууллагыг төвлөрсөн цэвэр, бохир усны сүлжээнд холбож нэгдсэн цэвэрлэх байгууламжийн асуудлыг шийдвэрлэнэ.
- 5.2.2 Сумын төвийн тохижилтын ажлыг үргэлжлүүлж төв гудамжийг бетон зам, гэрэлтүүлэг, явган хүний зам, дугуйн замтай болгоно.
- 5.2.3 Сумын төвд залуу гэр бүл, төрийн албан хаагчдад зориулсан нийтийн орон сууц барих ажлыг эхлүүлнэ.
- 5.2.4 Сумын төвийн 0.4 кв-ын цахилгаан дамжуулах агаарын шугамд өргөтгөл, шинэчлэл хийнэ.
- 5.2.5 “10.000” мод хөтөлбөр хэрэгжүүлж ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлнэ.

МОНГОЛ АРДЫН НАМ

ТЭС СУМЫН МАН-ЫН 2020 ОНЫ

СУМЫН ИТХ-ЫН СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

Монгол улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого болох “АЛСЫН ХАРАА – 2050”, “Монгол улын тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал – 2030”, Бүсчилсэн хөгжлийн бодлого, УИХ-ын сонгуульд оролцсон МАН-ын мөрийн хөтөлбөр, Увс аймгийн хөгжлийн хэтийн зорилт /2028/ зэрэг бодлогын баримт бичигт үндэслэн Сумын нийт ард иргэд, бизнес эрхлэгчид, мэргэжлийн байгууллагуудын саналыг тусган сумын ИТХ-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө боловсрууллаа.

УРИА:

Иргэндээ ээлтэй Хөгжлийн төлөө ХҮЧЭЭ НЭГТГЭЕ.

НЭГ : ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 1.1 Орлого багатай өрхийн ажил эрхлээгүй насанд хүрсэн гишүүдийг мэргэшил эзэмшүүлэх, ур чадварыг нь ахиулах сургалтад хамруулж, хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжинэ.
- 1.2 Хүүхэд бүрийг хадгаламжтай болгох “Хуримтлалтай хүүхэд” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.3 Иргэдийн туршлага, ур чадварт түшиглэн хувиараа хөдөлмөр эрхлэх боломжийг дэмжиж, шаардлагатай техник, тоног төхөөрөмжийн хөнгөлөлттэй зээлд хамруулах бодлого баримтална.
- 1.4 Иргэдийн эрүүл мэндийн нэгдсэн сан үүсгэж, сумын эрүүл мэндийн төвийн оношлогоо, мэдээллийг дотоодод болон олон улсад цахимаар солилцох тогтолцоо бүрдүүлнэ.
- 1.5 “Эрүүл шүд-Эрүүл хүүхэд” хөтөлбөрийг үргэлжлүүлж, хүүхдийн хоолойн архаг /ангина/ өвчнийг эрт илрүүлэн эмчлэх, ирээдүйд учрах эрүүл мэндийн эрсдлээс бага насанд нь сэргүйлэх “Эрүүл ирээдүй” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.6 “Эрүүл чийрэг эр хүн” хөтөлбөр хэрэгжүүлж эрэгтэйчүүдийн дундаж наслалтыг уртасгахад чиглэсэн бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 1.7 Эмэгтэйчүүдийн товлोलт дархлаажуулалтыг аймгийн хэмжээнд нэвтрүүлж, умайн хүзүүний хорт хавдраас сэргийлэх, хөхний эрүүл мэндийг хамгаалах “Энх бүсгүй” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.8 Сумын ЭМТ-ийг цэвэр, бохир усны нэгдсэн сүлжээнд холбож ариун цэврийн байгууламжтай болгоно.
- 1.9 Багш нарын мэргэжлийн тасралтгүй хөгжлийг дэмжиж, мэргэжил дээшлүүлэх гадаад, дотоодын сургалт, үйл ажиллагаанд хамруулж, “Чадварлаг багш” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 1.10 Өвлийн улиралд хүүхдийг ханиад томуу, халдварт өвчнөөс сэргийлэх зорилгоор ЕБС-ийн сурагчдын өвлийн амралтын хугацааг уртасгах, хичээлийн цагийг богиносгох зохицуулалт хийнэ.
- 1.11 ЕБС-ийн үдийн цай хөтөлбөрийг үдийн хоол хөтөлбөр болгон сайжруулж сурагчдад шим тэжээл, амин дэмээр баялаг хоолоор үйлчилж, хүүхдийн эрүүл мэндэд сөрөг нөлөөтэй аливаа хүнсний бүтээгдэхүүнийг сургуулийн орчинд худалдаалахыг зогсооно.
- 1.12 Тусгай хэрэгцээ /хөгжлийн бэрхшээл/-тэй хүүхэд ердийн сургууль, цэцэрлэгт сурах, хөгжих орчныг бүрдүүлнэ.
- 1.13 Цэцэрлэг, сургууль, дотуур байрыг орчин үеийн ариун цэврийн өрөөтэй болгож, хүүхдэд ээлтэй орчин бүрдүүлнэ.
- 1.14 Хүн бүр угийн бичгээ хөтлөх, цус ойртолтоос урьдчилан сэргийлэх, удмын сангаа хамгаалах хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.15 Хүүхдийн хөгжил, авъяас, ур чадвар, техник сэтгэлгээ, нийгмийн төлөвшлийг дэмжихэд эцэг, эхчүүдийн оролцоог нэмэгдүүлэх зорилтот ажлуудыг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.
- 1.16 Хүүхдийн тоглоомын талбай, орчны стандартыг мөрдүүлж, хүүхдэд аюулгүй орчин бүрдүүлж, хяналтыг сайжруулна.
- 1.17 Залуу гэр бүлийн эрүүл мэнд, боловсрол, хөдөлмөр эрхлэлт, нийгмийн харилцаа, сэтгэл зүй, хөгжлийн хэрэгцээг дэмжсэн “Залуу гэр бүл” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.18 Тусгай хэрэгцээ /хөгжлийн бэрхшээл/-тэй иргэд хэрэгцээт үйлчилгээгээ авах нөхцлийг төрийн болон бусад байгууллагад бүрдүүлнэ.
- 1.19 Ахмадуудад чиглэсэн насны хишиг хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.20 Ахмад настны чөлөөт цагаа өнгөрөөх, мэдээлэл авах, хөгжих боломжийг бүрдүүлэх хөгжлийн төвийг бий болгож үйл ажиллагааг нь тогтмолжуулна.
- 1.21 Ахмад настны орлогыг нэмэгдүүлэх, мэдлэг туршлагаа залуучуудад өвлүүлж үлдээх зөвлөх үйлчилгээний ажил эрхлэлтийг үр дүнтэй хэлбэрээр үргэлжлүүлнэ.
- 1.22 Гадаад, дотоодын иргэдэд Баруун монголын нүүдэлчдийн соёл иргэншил, үнэт зүйлсийг танилцуулсан өв, соёл, урлаг, аялал жуулчлалыг хөгжүүлнэ.

ХОЁР : ЭДИЙН ЗАСГИЙН ХӨГЖИЛ

- 2.1 “Шинэ хөдөө” хөтөлбөр хэрэгжүүлж малчид, тариаланчдын ая тухтай амьдрах орчныг сайжруулж тогтвортой орлогын эх үүсвэртэй болгоход анхаарна.
- 2.2 Хөдөө аж ахуйн салбарт малчид, тариаланчдын залгамж халааг бэлтгэх “Илгээлтийн эзэн-III” аяныг хэрэгжүүлнэ.
- 2.3 Үндэсний боловсруулах үйлдвэрт арьс, шир, ноос, ноолуур, түүхий эд бэлтгэн тушаасан малчин, мал бүхий иргэдэд чиглэсэн тогтолцоог боловсронгуй болгож өргөжүүлнэ.
- 2.4 Сүү, махны чиглэлийн малын эрчимжсэн аж ахуйн тоог нэмэгдүүлэх бодлого баримтална.
- 2.5 Малыг ялган тэмдэглэх, бүртгэлжүүлэх ажлыг эрчимжүүлж, бүртгэл мэдээллийн нэгдсэн сан, малын гаралтай бүтээгдэхүүнийг мөшгөх цахим тогтолцоог хөгжүүлнэ.
- 2.6 “Монгол мал-2” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, мал эрүүлжүүлэх, чанар, ашиг шимийг сайжруулах ажлыг эрчимжүүлж, малын тоог чанарт шилжүүлж ашиг шим, хүртээмжийг сайжруулах, малын генийн санг хамгаалах, биотехнологийн ололтыг нэвтрүүлнэ.
- 2.7 Мал эмнэлгийн тогтолцооны шинэчлэлийг төгөлдөржүүлж, малын эмч, мал зүйчдийг тэтгэлэгт хөтөлбөрөөр бэлтгэж, багийн мал аж ахуйн мэргэжилтнээр хангана.
- 2.8 Бэлчээр ашиглагчдын холбоо, дундын хоршоо, хот айлын гэх мэт малчдын хамтын нөхөрлөлийн хэлбэрүүдийг дэмжих, малаа чанаржуулах замаар малчдын орлогыг нэмэгдүүлнэ.
- 2.9 Малыг хулгайн гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх, алдагдсан малыг олох боломжийг нэмэгдүүлэх зорилгоор бод малыг нэгдсэн бүртгэлд оруулна.
- 2.10 Орон нутгийн эрэлт хэрэгцээ, онцлогт нийцүүлэн малын үржил, селекцийн ажил, үйлчилгээг чанаржуулах, нийт мал сүрэгт өндөр ашиг шимт малын эзлэх хувийг нэмэгдүүлэх цогц арга хэмжээ авч, цэвэр үүлдрийн малын тоо толгойг өсгөнө.
- 2.11 Фермерүүдийг дэмжиж, малчид, тариаланчдын өрхийн аж ахуйд шаардлагатай эрчим хүч, техник, технологийн шинэчлэлд дэмжлэг үзүүлэх замаар жилийн туршид хүн амын мах, сүүний хэрэгцээг органик хүнсээр тогтвортой хангана.
- 2.12 Тахиа, гахай, зөгий, загасны аж ахуй зэрэг дэд хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэн, хүнсний бүтээгдэхүүний нэр төрлийг олшруулж, нийлүүлэлт, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 2.13 Өрхийн бичил үйлдвэрлэл, үйлчилгээ эрхлэгчдийн өртөг шингэсэн үйлдвэрлэл эрхлэх, нэмүү өртгийн сүлжээнд хамрагдах санаачилгыг түлхүү дэмжиж, зээл, санхүүгийн хөнгөлөлттэй бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 2.14 “АХУЙН ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ ” төв (үсчин, зурагчин, гутал, зурагт, гар утас засвар, оёдлын гэх мэт) ажиллуулах замаар ажлын байрыг нэмэгдүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- 2.15 Аялал жуулчлалын гадаад, дотоод хамтын ажиллагаа, сурталчилгаа, маркетингийн ажлыг эрчимжүүлж, үндэсний онцлог, ялгарал бүхий, байгаль орчинд ээлтэй, нутгийн иргэдийг түшиглэсэн тогтвортой эко аялал жуулчлалыг хөгжүүлнэ.
- 2.16 Хөдөө багуудад 4G сүлжээг үе шаттай нэвтрүүлнэ.

ГУРАВ: ЗАСАГЛАЛЫН БОДЛОГО

- 3.1 Төрийн байгууллагад байгаа мэдээллийг иргэд, аж ахуйн нэгжээс шаарддаг байдлыг бүрэн халж, иргэд нэг удаа бүртгүүлээд төрийн цахим үйлчилгээг шуурхай авдаг “Нэг иргэн-нэг бүртгэл” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 3.2 Төрийн байгууллагад хандсан иргэдийн өргөдөл, хүсэлтийг шуурхай шийдэж, тушаал, шийдвэр, үүрэг даалгаврын биелэлтийг цахим хэлбэрээр хянадаг болно.
- 3.3 Төрийн албан хаагч ажил үүрэг гүйцэтгэхдээ танил талд давуу байдал олгохгүй байх, явцуу сонирхол, намын харъяалаар иргэдэд ялгавартай хандахгүй байх зарчмыг бүрэн хэвшүүлнэ.
- 3.4 Төр, иргэний нийгэм болон бизнесийн байгууллагад авлига, ашиг сонирхолын зөрчлөөс ангид байх хандлага төлөвшүүлж, авлига, албан тушаалын гэмт хэргийн талаарх мэдээллийг урамшуулах эдийн засгийн болон бусад хөшүүргийг бий болгоно.
- 3.5 Төрийн албан хаагчдыг тасралтгүй сургаж хөгжүүлэх цахим сургалтын хөтөлбөрийг үр дүнтэй хэрэгжүүлж, төрийн албан хаагчдын мэдлэг чадвар, хандлагыг шинэчилнэ.

ДӨРӨВ: НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 4.1 Хогийг анхан шатанд нь ангилан ялгаж, цуглуулах асуудлыг зөв менежментээр шийдвэрлэж “хог” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 4.2 Бэлчээрийг усжуулах, худагжуулах ажлыг үргэлжлүүлэн малын бэлчээрийн нөөцийг нэмэгдүүлнэ.
- 4.3 Бэлчээрт хөнөөл учруулж буй царцаа, үлийн цагаан оготно гэх мэт мэрэгч амьтадтай байгаль орчинд халгүй аргаар тэмцэж холбогдох хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 4.4 Бэлчээрийг нөхөн сэргээх “Малчдын дундын сан”-г бий болгоно.
- 4.5 Уул уурхайд тавих иргэдийн хяналт, оролцоог сайжруулж хууль зөрчиж олгогдсон тусгай зөвшөөрлүүдийг хүчингүй болгоно.

ТАВ. СУМЫН ТӨВИЙН ХӨГЖИЛ:

Хүүхдэд ээлтэй, айл өрхийн амьдрах таатай орчныг бий болгоно.

- 5.2.1 Айл өрх, албан байгууллагыг төвлөрсөн цэвэр, бохир усны сүлжээнд холбож нэгдсэн цэвэрлэх байгууламжийн асуудлыг шийдвэрлэнэ.
- 5.2.2 Сумын төвийн тохижилтын ажлыг үргэлжлүүлж төв гудамжийг бетон зам, гэрэлтүүлэг, явган хүний зам, дугуйн замтай болгоно.
- 5.2.3 Сумын төвд залуу гэр бүл, төрийн албан хаагчдад зориулсан нийтийн орон сууц барих ажлыг эхлүүлнэ.
- 5.2.4 Сумын төвийн 0.4 кв-ын цахилгаан дамжуулах агаарын шугамд өргөтгөл, шинэчлэл хийнэ.
- 5.2.5 “10.000” мод хөтөлбөр хэрэгжүүлж ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлнэ.

МОНГОЛ АРДЫН НАМ

ХОВД СУМЫН МАН-ЫН 2020 ОНЫ

СУМЫН ИТХ-ЫН СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

Монгол улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого болох “АЛСЫН ХАРАА – 2050”, “Монгол улсын тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал – 2030”, Бүсчилсэн хөгжлийн бодлого, УИХ-ын сонгуульд оролцсон МАН-ын мөрийн хөтөлбөр, Увс аймгийн хөгжлийн хэтийн зорилт /2028/ зэрэг бодлогын баримт бичигт үндэслэн Сумын нийт ард иргэд, бизнес эрхлэгчид, мэргэжлийн байгууллагуудын саналыг тусган сумын ИТХ-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө боловсрууллаа.

УРИА:

Иргэндээ ээлтэй Хөгжлийн төлөө ХҮЧЭЭ НЭГТГЭЕ.

НЭГ : ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 1.1 Орлого багатай өрхийн ажил эрхлээгүй насанд хүрсэн гишүүдийг мэргэшил эзэмшүүлэх, ур чадварыг нь ахиулах сургалтад хамруулж, хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжинэ.
- 1.2 Хүүхэд бүрийг хадгаламжтай болгох “Хуримтлалтай хүүхэд” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.3 Иргэдийн туршлага, ур чадварт түшиглэн хувиараа хөдөлмөр эрхлэх боломжийг дэмжиж, шаардлагатай техник, тоног төхөөрөмжийн хөнгөлөлттэй зээлд хамруулах бодлого баримтална.
- 1.4 Иргэдийн эрүүл мэндийн нэгдсэн сан үүсгэж, сумын эрүүл мэндийн төвийн оношлогоо, мэдээллийг дотоодод болон олон улсад цахимаар солилцох тогтолцоо бүрдүүлнэ.
- 1.5 “Эрүүл шүд-Эрүүл хүүхэд” хөтөлбөрийг үргэлжлүүлж, хүүхдийн хоолойн архаг /ангина/ өвчнийг эрт илрүүлэн эмчлэх, ирээдүйд учрах эрүүл мэндийн эрсдлээс бага насанд нь сэргүүлэх “Эрүүл ирээдүй” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.6 “Эрүүл чийрэг эр хүн” хөтөлбөр хэрэгжүүлж эрэгтэйчүүдийн дундаж наслалтыг уртасгахад чиглэсэн бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 1.7 Эмэгтэйчүүдийн товлोलт дархлаажуулалтыг аймгийн хэмжээнд нэвтрүүлж, умайн хүзүүний хорт хавдраас сэргийлэх, хөхний эрүүл мэндийг хамгаалах “Энх бүсгүй” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.8 Сумын ЭМТ-ийг цэвэр, бохир усны нэгдсэн сүлжээнд холбож ариун цэврийн байгууламжтай болгоно.
- 1.9 Багш нарын мэргэжлийн тасралтгүй хөгжлийг дэмжиж, мэргэжил дээшлүүлэх гадаад, дотоодын сургалт, үйл ажиллагаанд хамруулж, “Чадварлаг багш” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 1.10 Өвлийн улиралд хүүхдийг ханиад томуу, халдварт өвчнөөс сэргийлэх зорилгоор ЕБС-ийн сурагчдын өвлийн амралтын хугацааг уртасгах, хичээлийн цагийг богиносгох зохицуулалт хийнэ.
- 1.11 ЕБС-ийн үдийн цай хөтөлбөрийг үдийн хоол хөтөлбөр болгон сайжруулж сурагчдад шим тэжээл, амин дэмээр баялаг хоолоор үйлчилж, хүүхдийн эрүүл мэндэд сөрөг нөлөөтэй аливаа хүнсний бүтээгдэхүүнийг сургуулийн орчинд худалдаалахыг зогсооно.
- 1.12 Тусгай хэрэгцээ /хөгжлийн бэрхшээл/-тэй хүүхэд ердийн сургууль, цэцэрлэгт сурах, хөгжих орчныг бүрдүүлнэ.
- 1.13 Цэцэрлэг, сургууль, дотуур байрыг орчин үеийн ариун цэврийн өрөөтэй болгож, хүүхдэд ээлтэй орчин бүрдүүлнэ.
- 1.14 Хүн бүр угийн бичгээ хөтлөх, цус ойртолтоос урьдчилан сэргийлэх, удмын сангаа хамгаалах хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.15 Хүүхдийн хөгжил, авъяас, ур чадвар, техник сэтгэлгээ, нийгмийн төлөвшлийг дэмжихэд эцэг, эхчүүдийн оролцоог нэмэгдүүлэх зорилтот ажлуудыг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.
- 1.16 Хүүхдийн тоглоомын талбай, орчны стандартыг мөрдүүлж, хүүхдэд аюулгүй орчин бүрдүүлж, хяналтыг сайжруулна.
- 1.17 Залуу гэр бүлийн эрүүл мэнд, боловсрол, хөдөлмөр эрхлэлт, нийгмийн харилцаа, сэтгэл зүй, хөгжлийн хэрэгцээг дэмжсэн “Залуу гэр бүл” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.18 Тусгай хэрэгцээ /хөгжлийн бэрхшээл/-тэй иргэд хэрэгцээт үйлчилгээгээ авах нөхцлийг төрийн болон бусад байгууллагад бүрдүүлнэ.
- 1.19 Ахмадуудад чиглэсэн насны хишиг хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.20 Ахмад настны чөлөөт цагаа өнгөрөөх, мэдээлэл авах, хөгжих боломжийг бүрдүүлэх хөгжлийн төвийг бий болгож үйл ажиллагааг нь тогтмолжуулна.
- 1.21 Ахмад настны орлогыг нэмэгдүүлэх, мэдлэг туршлагаа залуучуудад өвлүүлж үлдээх зөвлөх үйлчилгээний ажил эрхлэлтийг үр дүнтэй хэлбэрээр үргэлжлүүлнэ.
- 1.22 Гадаад, дотоодын иргэдэд Баруун монголын нүүдэлчдийн соёл иргэншил, үнэт зүйлсийг танилцуулсан өв, соёл, урлаг, аялал жуулчлалыг хөгжүүлнэ.

ХОЁР : ЭДИЙН ЗАСГИЙН ХӨГЖИЛ

- 2.1 “Шинэ хөдөө” хөтөлбөр хэрэгжүүлж малчид, тариаланчдын ая тухтай амьдрах орчныг сайжруулж тогтвортой орлогын эх үүсвэртэй болгоход анхаарна.
- 2.2 Хөдөө аж ахуйн салбарт малчид, тариаланчдын залгамж халааг бэлтгэх “Илгээлтийн эзэн-III” аяныг хэрэгжүүлнэ.
- 2.3 Үндэсний боловсруулах үйлдвэрт арьс, шир, ноос, ноолуур, түүхий эд бэлтгэн тушаасан малчин, мал бүхий иргэдэд чиглэсэн тогтолцоог боловсронгуй болгож өргөжүүлнэ.
- 2.4 Сүү, махны чиглэлийн малын эрчимжсэн аж ахуйн тоог нэмэгдүүлэх бодлого баримтална.
- 2.5 Малыг ялган тэмдэглэх, бүртгэлжүүлэх ажлыг эрчимжүүлж, бүртгэл мэдээллийн нэгдсэн сан, малын гаралтай бүтээгдэхүүнийг мөшгөх цахим тогтолцоог хөгжүүлнэ.
- 2.6 “Монгол мал-2” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, мал эрүүлжүүлэх, чанар, ашиг шимийг сайжруулах ажлыг эрчимжүүлж, малын тоог чанарт шилжүүлж ашиг шим, хүртээмжийг сайжруулах, малын генийн санг хамгаалах, биотехнологийн ололтыг нэвтрүүлнэ.
- 2.7 Мал эмнэлгийн тогтолцооны шинэчлэлийг төгөлдөржүүлж, малын эмч, мал зүйчдийг тэтгэлэгт хөтөлбөрөөр бэлтгэж, багийг мал аж ахуйн мэргэжилтнээр хангана.
- 2.8 Бэлчээр ашиглагчдын холбоо, дундын хоршоо, хот айлын гэх мэт малчдын хамтын нөхөрлөлийн хэлбэрүүдийг дэмжих, малаа чанаржуулах замаар малчдын орлогыг нэмэгдүүлнэ.
- 2.9 Малыг хулгайн гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх, алдагдсан малыг олох боломжийг нэмэгдүүлэх зорилгоор бод малыг нэгдсэн бүртгэлд оруулна.
- 2.10 Орон нутгийн эрэлт хэрэгцээ, онцлогт нийцүүлэн малын үржил, селекцийн ажил, үйлчилгээг чанаржуулах, нийт мал сүрэгт өндөр ашиг шимт малын эзлэх хувийг нэмэгдүүлэх цогц арга хэмжээ авч, цэвэр үүлдрийн малын тоо толгойг өсгөнө.
- 2.11 Фермерүүдийг дэмжиж, малчид, тариаланчдын өрхийн аж ахуйд шаардлагатай эрчим хүч, техник, технологийн шинэчлэлд дэмжлэг үзүүлэх замаар жилийн туршид хүн амын мах, сүүний хэрэгцээг органик хүнсээр тогтвортой хангана.
- 2.12 Тахиа, гахай, зөгий, загасны аж ахуй зэрэг дэд хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэн, хүнсний бүтээгдэхүүний нэр төрлийг олшруулж, нийлүүлэлт, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 2.13 Өрхийн бичил үйлдвэрлэл, үйлчилгээ эрхлэгчдийн өртөг шингэсэн үйлдвэрлэл эрхлэх, нэмүү өртгийн сүлжээнд хамрагдах санаачилгыг түлхүү дэмжиж, зээл, санхүүгийн хөнгөлөлттэй бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 2.14 **“АХУЙН ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ ”** төв (үсчин, зурагчин, гутал, зурагт, гар утас засвар, оёдлын гэх мэт) ажиллуулах замаар ажлын байрыг нэмэгдүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- 2.15 Аялал жуулчлалын гадаад, дотоод хамтын ажиллагаа, сурталчилгаа, маркетингийн ажлыг эрчимжүүлж, үндэсний онцлог, ялгарал бүхий, байгаль орчинд ээлтэй, нутгийн иргэдийг түшиглэсэн тогтвортой эко аялал жуулчлалыг хөгжүүлнэ.
- 2.16 Хөдөө багуудад 4G сүлжээг үе шаттай нэвтрүүлнэ.

ГУРАВ: ЗАСАГЛАЛЫН БОДЛОГО

- 3.1 Төрийн байгууллагад байгаа мэдээллийг иргэд, аж ахуйн нэгжээс шаарддаг байдлыг бүрэн халж, иргэд нэг удаа бүртгүүлээд төрийн цахим үйлчилгээг шуурхай авдаг “Нэг иргэн-нэг бүртгэл” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 3.2 Төрийн байгууллагад хандсан иргэдийн өргөдөл, хүсэлтийг шуурхай шийдэж, тушаал, шийдвэр, үүрэг даалгаврын биелэлтийг цахим хэлбэрээр хянадаг болно.
- 3.3 Төрийн албан хаагч ажил үүрэг гүйцэтгэхдээ танил талд давуу байдал олгохгүй байх, явцуу сонирхол, намын харъяаллаар иргэдэд ялгавартай хандахгүй байх зарчмыг бүрэн хэвшүүлнэ.
- 3.4 Төр, иргэний нийгэм болон бизнесийн байгууллагад авлига, ашиг сонирхолын зөрчлөөс ангид байх хандлага төлөвшүүлж, авлига, албан тушаалын гэмт хэргийн талаарх мэдээллийг урамшуулах эдийн засгийн болон бусад хөшүүргийг бий болгоно.
- 3.5 Төрийн албан хаагчдыг тасралтгүй сургаж хөгжүүлэх цахим сургалтын хөтөлбөрийг үр дүнтэй хэрэгжүүлж, төрийн албан хаагчдын мэдлэг чадвар, хандлагыг шинэчилнэ.

ДӨРӨВ: НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 4.1 Хогийг анхан шатанд нь ангилан ялгаж, цуглуулах асуудлыг зөв менежментээр шийдвэрлэж “хог” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 4.2 Бэлчээрийг усжуулах, худагжуулах ажлыг үргэлжлүүлэн малын бэлчээрийн нөөцийг нэмэгдүүлнэ.
- 4.3 Бэлчээрт хөнөөл учруулж буй царцаа, үлийн цагаан оготно гэх мэт мэрэгч амьтадтай байгаль орчинд халгүй аргаар тэмцэж холбогдох хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 4.4 Бэлчээрийг нөхөн сэргээх “Малчдын дундын сан”-г бий болгоно.
- 4.5 Уул уурхайд тавих иргэдийн хяналт, оролцоог сайжруулж хууль зөрчиж олгогдсон тусгай зөвшөөрлүүдийг хүчингүй болгоно.

ТАВ. СУМЫН ТӨВИЙН ХӨГЖИЛ:

Хүүхдэд ээлтэй, айл өрхийн амьдрах таатай орчныг бий болгоно.

- 5.2.1 Айл өрх, албан байгууллагыг төвлөрсөн цэвэр, бохир усны сүлжээнд холбож нэгдсэн цэвэрлэх байгууламжийн асуудлыг шийдвэрлэнэ.
- 5.2.2 Сумын төвийн тохижилтын ажлыг үргэлжлүүлж төв гудамжийг бетон зам, гэрэлтүүлэг, явган хүний зам, дугуйн замтай болгоно.
- 5.2.3 Сумын төвд залуу гэр бүл, төрийн албан хаагчдад зориулсан нийтийн орон сууц барих ажлыг эхлүүлнэ.
- 5.2.4 Сумын төвийн 0.4 кв-ын цахилгаан дамжуулах агаарын шугамд өргөтгөл, шинэчлэл хийнэ.
- 5.2.5 “10.000” мод хөтөлбөр хэрэгжүүлж ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлнэ.

МОНГОЛ АРДЫН НАМ

ХЯРГАС СУМЫН МАН-ЫН 2020 ОНЫ

СУМЫН ИТХ-ЫН СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

Монгол улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого болох “АЛСЫН ХАРАА – 2050”, “Монгол улын тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал – 2030”, Бүсчилсэн хөгжлийн бодлого, УИХ-ын сонгуульд оролцсон МАН-ын мөрийн хөтөлбөр, Увс аймгийн хөгжлийн хэтийн зорилт /2028/ зэрэг бодлогын баримт бичигт үндэслэн Сумын нийт ард иргэд, бизнес эрхлэгчид, мэргэжлийн байгууллагуудын саналыг тусган сумын ИТХ-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө боловсрууллаа.

УРИА:

Иргэндээ ээлтэй Хөгжлийн төлөө ХҮЧЭЭ НЭГТГЭЕ.

НЭГ : ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 1.1 Орлого багатай өрхийн ажил эрхлээгүй насанд хүрсэн гишүүдийг мэргэшил эзэмшүүлэх, ур чадварыг нь ахиулах сургалтад хамруулж, хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжинэ.
- 1.2 Хүүхэд бүрийг хадгаламжтай болгох “Хуримтлалтай хүүхэд” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.3 Иргэдийн туршлага, ур чадварт түшиглэн хувиараа хөдөлмөр эрхлэх боломжийг дэмжиж, шаардлагатай техник, тоног төхөөрөмжийн хөнгөлөлттэй зээлд хамруулах бодлого баримтална.
- 1.4 Иргэдийн эрүүл мэндийн нэгдсэн сан үүсгэж, сумын эрүүл мэндийн төвийн оношлогоо, мэдээллийг дотоодод болон олон улсад цахимаар солилцох тогтолцоо бүрдүүлнэ.
- 1.5 “Эрүүл шүд-Эрүүл хүүхэд” хөтөлбөрийг үргэлжлүүлж, хүүхдийн хоолойн архаг /ангина/ өвчнийг эрт илрүүлэн эмчлэх, ирээдүйд учрах эрүүл мэндийн эрсдлээс бага насанд нь сэргүүлэх “Эрүүл ирээдүй” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.6 “Эрүүл чийрэг эр хүн” хөтөлбөр хэрэгжүүлж эрэгтэйчүүдийн дундаж наслалтыг уртасгахад чиглэсэн бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 1.7 Эмэгтэйчүүдийн товлोलт дархлаажуулалтыг аймгийн хэмжээнд нэвтрүүлж, умайн хүзүүний хорт хавдраас сэргийлэх, хөхний эрүүл мэндийг хамгаалах “Энх бүсгүй” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.8 Сумын ЭМТ-ийг цэвэр, бохир усны нэгдсэн сүлжээнд холбож ариун цэврийн байгууламжтай болгоно.
- 1.9 Багш нарын мэргэжлийн тасралтгүй хөгжлийг дэмжиж, мэргэжил дээшлүүлэх гадаад, дотоодын сургалт, үйл ажиллагаанд хамруулж, “Чадварлаг багш” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 1.10 Өвлийн улиралд хүүхдийг ханиад томуу, халдварт өвчнөөс сэргийлэх зорилгоор ЕБС-ийн сурагчдын өвлийн амралтын хугацааг уртасгах, хичээлийн цагийг богиносгох зохицуулалт хийнэ.
- 1.11 ЕБС-ийн үдийн цай хөтөлбөрийг үдийн хоол хөтөлбөр болгон сайжруулж сурагчдад шим тэжээл, амин дэмээр баялаг хоолоор үйлчилж, хүүхдийн эрүүл мэндэд сөрөг нөлөөтэй аливаа хүнсний бүтээгдэхүүнийг сургуулийн орчинд худалдаалахыг зогсооно.
- 1.12 Тусгай хэрэгцээ /хөгжлийн бэрхшээл/-тэй хүүхэд ердийн сургууль, цэцэрлэгт сурах, хөгжих орчныг бүрдүүлнэ.
- 1.13 Цэцэрлэг, сургууль, дотуур байрыг орчин үеийн ариун цэврийн өрөөтэй болгож, хүүхдэд ээлтэй орчин бүрдүүлнэ.
- 1.14 Хүн бүр угийн бичгээ хөтлөх, цус ойртолтоос урьдчилан сэргийлэх, удмын сангаа хамгаалах хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.15 Хүүхдийн хөгжил, авъяас, ур чадвар, техник сэтгэлгээ, нийгмийн төлөвшлийг дэмжихэд эцэг, эхчүүдийн оролцоог нэмэгдүүлэх зорилтот ажлуудыг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.
- 1.16 Хүүхдийн тоглоомын талбай, орчны стандартыг мөрдүүлж, хүүхдэд аюулгүй орчин бүрдүүлж, хяналтыг сайжруулна.
- 1.17 Залуу гэр бүлийн эрүүл мэнд, боловсрол, хөдөлмөр эрхлэлт, нийгмийн харилцаа, сэтгэл зүй, хөгжлийн хэрэгцээг дэмжсэн “Залуу гэр бүл” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.18 Тусгай хэрэгцээ /хөгжлийн бэрхшээл/-тэй иргэд хэрэгцээт үйлчилгээгээ авах нөхцлийг төрийн болон бусад байгууллагад бүрдүүлнэ.
- 1.19 Ахмадуудад чиглэсэн насны хишиг хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.20 Ахмад настны чөлөөт цагаа өнгөрөөх, мэдээлэл авах, хөгжих боломжийг бүрдүүлэх хөгжлийн төвийг бий болгож үйл ажиллагааг нь тогтмолжуулна.
- 1.21 Ахмад настны орлогыг нэмэгдүүлэх, мэдлэг туршлагаа залуучуудад өвлүүлж үлдээх зөвлөх үйлчилгээний ажил эрхлэлтийг үр дүнтэй хэлбэрээр үргэлжлүүлнэ.
- 1.22 Гадаад, дотоодын иргэдэд Баруун монголын нүүдэлчдийн соёл иргэншил, үнэт зүйлсийг танилцуулсан өв, соёл, урлаг, аялал жуулчлалыг хөгжүүлнэ.

ХОЁР : ЭДИЙН ЗАСГИЙН ХӨГЖИЛ

- 2.1 “Шинэ хөдөө” хөтөлбөр хэрэгжүүлж малчид, тариаланчдын ая тухтай амьдрах орчныг сайжруулж тогтвортой орлогын эх үүсвэртэй болгоход анхаарна.
- 2.2 Хөдөө аж ахуйн салбарт малчид, тариаланчдын залгамж халааг бэлтгэх “Илгээлтийн эзэн-III” аяныг хэрэгжүүлнэ.
- 2.3 Үндэсний боловсруулах үйлдвэрт арьс, шир, ноос, ноолуур, түүхий эд бэлтгэн тушаасан малчин, мал бүхий иргэдэд чиглэсэн тогтолцоог боловсронгуй болгож өргөжүүлнэ.
- 2.4 Сүү, махны чиглэлийн малын эрчимжсэн аж ахуйн тоог нэмэгдүүлэх бодлого баримтална.
- 2.5 Малыг ялган тэмдэглэх, бүртгэлжүүлэх ажлыг эрчимжүүлж, бүртгэл мэдээллийн нэгдсэн сан, малын гаралтай бүтээгдэхүүнийг мөшгөх цахим тогтолцоог хөгжүүлнэ.
- 2.6 “Монгол мал-2” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, мал эрүүлжүүлэх, чанар, ашиг шимийг сайжруулах ажлыг эрчимжүүлж, малын тоог чанарт шилжүүлж ашиг шим, хүртээмжийг сайжруулах, малын генийн санг хамгаалах, биотехнологийн ололтыг нэвтрүүлнэ.
- 2.7 Мал эмнэлгийн тогтолцооны шинэчлэлийг төгөлдөржүүлж, малын эмч, мал зүйчдийг тэтгэлэгт хөтөлбөрөөр бэлтгэж, багийг мал аж ахуйн мэргэжилтнээр хангана.
- 2.8 Бэлчээр ашиглагчдын холбоо, дундын хоршоо, хот айлын гэх мэт малчдын хамтын нөхөрлөлийн хэлбэрүүдийг дэмжих, малаа чанаржуулах замаар малчдын орлогыг нэмэгдүүлнэ.
- 2.9 Малын хулгайн гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх, алдагдсан малыг олох боломжийг нэмэгдүүлэх зорилгоор бод малыг нэгдсэн бүртгэлд оруулна.
- 2.10 Орон нутгийн эрэлт хэрэгцээ, онцлогт нийцүүлэн малын үржил, селекцийн ажил, үйлчилгээг чанаржуулах, нийт мал сүрэгт өндөр ашиг шимт малын эзлэх хувийг нэмэгдүүлэх цогц арга хэмжээ авч, цэвэр үүлдрийн малын тоо толгойг өсгөнө.
- 2.11 Фермерүүдийг дэмжиж, малчид, тариаланчдын өрхийн аж ахуйд шаардлагатай эрчим хүч, техник, технологийн шинэчлэлд дэмжлэг үзүүлэх замаар жилийн туршид хүн амын мах, сүүний хэрэгцээг органик хүнсээр тогтвортой хангана.
- 2.12 Тахиа, гахай, зөгий, загасны аж ахуй зэрэг дэд хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэн, хүнсний бүтээгдэхүүний нэр төрлийг олшруулж, нийлүүлэлт, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 2.13 Өрхийн бичил үйлдвэрлэл, үйлчилгээ эрхлэгчдийн өртөг шингэсэн үйлдвэрлэл эрхлэх, нэмүү өртгийн сүлжээнд хамрагдах санаачилгыг түлхүү дэмжиж, зээл, санхүүгийн хөнгөлөлттэй бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 2.14 “АХУЙН ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ” төв (үсчин, зурагчин, гутал, зурагт, гар утас засвар, оёдлын гэх мэт) ажиллуулах замаар ажлын байрыг нэмэгдүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- 2.15 Аялал жуулчлалын гадаад, дотоод хамтын ажиллагаа, сурталчилгаа, маркетингийн ажлыг эрчимжүүлж, үндэсний онцлог, ялгарал бүхий, байгаль орчинд ээлтэй, нутгийн иргэдийг түшиглэсэн тогтвортой эко аялал жуулчлалыг хөгжүүлнэ.
- 2.16 Хөдөө багуудад 4G сүлжээг үе шаттай нэвтрүүлнэ.

ГУРАВ: ЗАСАГЛАЛЫН БОДЛОГО

- 3.1 Төрийн байгууллагад байгаа мэдээллийг иргэд, аж ахуйн нэгжээс шаарддаг байдлыг бүрэн халж, иргэд нэг удаа бүртгүүлээд төрийн цахим үйлчилгээг шуурхай авдаг “Нэг иргэн-нэг бүртгэл” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 3.2 Төрийн байгууллагад хандсан иргэдийн өргөдөл, хүсэлтийг шуурхай шийдэж, тушаал, шийдвэр, үүрэг даалгаврын биелэлтийг цахим хэлбэрээр хянадаг болно.
- 3.3 Төрийн албан хаагч ажил үүрэг гүйцэтгэхдээ танил талд давуу байдал олгохгүй байх, явцуу сонирхол, намын харъяаллаар иргэдэд ялгавартай хандахгүй байх зарчмыг бүрэн хэвшүүлнэ.
- 3.4 Төр, иргэний нийгэм болон бизнесийн байгууллагад авлига, ашиг сонирхолын зөрчлөөс ангид байх хандлага төлөвшүүлж, авлига, албан тушаалын гэмт хэргийн талаарх мэдээллийг урамшуулах эдийн засгийн болон бусад хөшүүргийг бий болгоно.
- 3.5 Төрийн албан хаагчдыг тасралтгүй сургаж хөгжүүлэх цахим сургалтын хөтөлбөрийг үр дүнтэй хэрэгжүүлж, төрийн албан хаагчдын мэдлэг чадвар, хандлагыг шинэчилнэ.

ДӨРӨВ: НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 4.1 Хогийг анхан шатанд нь ангилан ялгаж, цуглуулах асуудлыг зөв менежментээр шийдвэрлэж “хог” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 4.2 Бэлчээрийг усжуулах, худагжуулах ажлыг үргэлжлүүлэн малын бэлчээрийн нөөцийг нэмэгдүүлнэ.
- 4.3 Бэлчээрт хөнөөл учруулж буй царцаа, үлийн цагаан оготно гэх мэт мэрэгч амьтадтай байгаль орчинд халгүй аргаар тэмцэж холбогдох хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 4.4 Бэлчээрийг нөхөн сэргээх “Малчдын дундын сан”-г бий болгоно.
- 4.5 Уул уурхайд тавих иргэдийн хяналт, оролцоог сайжруулж хууль зөрчиж олгогдсон тусгай зөвшөөрлүүдийг хүчингүй болгоно.

ТАВ. СУМЫН ТӨВИЙН ХӨГЖИЛ:

Хүүхдэд ээлтэй, айл өрхийн амьдрах таатай орчныг бий болгоно.

- 5.2.1 Айл өрх, албан байгууллагыг төвлөрсөн цэвэр, бохир усны сүлжээнд холбож нэгдсэн цэвэрлэх байгууламжийн асуудлыг шийдвэрлэнэ.
- 5.2.2 Сумын төвийн тохижилтын ажлыг үргэлжлүүлж төв гудамжийг бетон зам, гэрэлтүүлэг, явган хүний зам, дугуйн замтай болгоно.
- 5.2.3 Сумын төвд залуу гэр бүл, төрийн албан хаагчдад зориулсан нийтийн орон сууц барих ажлыг эхлүүлнэ.
- 5.2.4 Сумын төвийн 0.4 кв-ын цахилгаан дамжуулах агаарын шугамд өргөтгөл, шинэчлэл хийнэ.
- 5.2.5 “10.000” мод хөтөлбөр хэрэгжүүлж ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлнэ.

МОНГОЛ АРДЫН НАМ

**ЦАГААНХАЙРХАН СУМЫН МАН-ЫН 2020 ОНЫ
СУМЫН ИТХ-ЫН СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР**

Монгол улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого болох “АЛСЫН ХАРАА – 2050”, “Монгол улсын тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал – 2030”, Бүсчилсэн хөгжлийн бодлого, УИХ-ын сонгуульд оролцсон МАН-ын мөрийн хөтөлбөр, Увс аймгийн хөгжлийн хэтийн зорилт /2028/ зэрэг бодлогын баримт бичигт үндэслэн Сумын нийт ард иргэд, бизнес эрхлэгчид, мэргэжлийн байгууллагуудын саналыг тусган сумын ИТХ-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө боловсрууллаа.

УРИА:

Иргэндээ ээлтэй Хөгжлийн төлөө ХҮЧЭЭ НЭГТГЭЕ.

НЭГ : ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 1.1 Орлого багатай өрхийн ажил эрхлээгүй насанд хүрсэн гишүүдийг мэргэшил эзэмшүүлэх, ур чадварыг нь ахиулах сургалтад хамруулж, хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжинэ.
- 1.2 Хүүхэд бүрийг хадгаламжтай болгох “Хуримтлалтай хүүхэд” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.3 Иргэдийн туршлага, ур чадварт түшиглэн хувиараа хөдөлмөр эрхлэх боломжийг дэмжиж, шаардлагатай техник, тоног төхөөрөмжийн хөнгөлөлттэй зээлд хамруулах бодлого баримтална.
- 1.4 Иргэдийн эрүүл мэндийн нэгдсэн сан үүсгэж, сумын эрүүл мэндийн төвийн оношлогоо, мэдээллийг дотоодод болон олон улсад цахимаар солилцох тогтолцоо бүрдүүлнэ.
- 1.5 “Эрүүл шүд-Эрүүл хүүхэд” хөтөлбөрийг үргэлжлүүлж, хүүхдийн хоолойн архаг /ангина/ өвчнийг эрт илрүүлэн эмчлэх, ирээдүйд учрах эрүүл мэндийн эрсдлээс бага насанд нь сэргүүлэх “Эрүүл ирээдүй” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.6 “Эрүүл чийрэг эр хүн” хөтөлбөр хэрэгжүүлж эрэгтэйчүүдийн дундаж наслалтыг уртасгахад чиглэсэн бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 1.7 Эмэгтэйчүүдийн товлोलт дархлаажуулалтыг аймгийн хэмжээнд нэвтрүүлж, умайн хүзүүний хорт хавдраас сэргийлэх, хөхний эрүүл мэндийг хамгаалах “Энх бүсгүй” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.8 Сумын ЭМТ-ийг цэвэр, бохир усны нэгдсэн сүлжээнд холбож ариун цэврийн байгууламжтай болгоно.
- 1.9 Багш нарын мэргэжлийн тасралтгүй хөгжлийг дэмжиж, мэргэжил дээшлүүлэх гадаад, дотоодын сургалт, үйл ажиллагаанд хамруулж, “Чадварлаг багш” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 1.10 Өвлийн улиралд хүүхдийг ханиад томуу, халдварт өвчнөөс сэргийлэх зорилгоор ЕБС-ийн сурагчдын өвлийн амралтын хугацааг уртасгах, хичээлийн цагийг богиносгох зохицуулалт хийнэ.
- 1.11 ЕБС-ийн үдийн цай хөтөлбөрийг үдийн хоол хөтөлбөр болгон сайжруулж сурагчдад шим тэжээл, амин дэмээр баялаг хоолоор үйлчилж, хүүхдийн эрүүл мэндэд сөрөг нөлөөтэй аливаа хүнсний бүтээгдэхүүнийг сургуулийн орчинд худалдаахыг зогсооно.
- 1.12 Тусгай хэрэгцээ /хөгжлийн бэрхшээл/-тэй хүүхэд ердийн сургууль, цэцэрлэгт сурах, хөгжих орчныг бүрдүүлнэ.
- 1.13 Цэцэрлэг, сургууль, дотуур байрыг орчин үеийн ариун цэврийн өрөөтэй болгож, хүүхдэд ээлтэй орчин бүрдүүлнэ.
- 1.14 Хүн бүр угийн бичгээ хөтлөх, цус ойртолтоос урьдчилан сэргийлэх, удмын сангаа хамгаалах хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.15 Хүүхдийн хөгжил, авъяас, ур чадвар, техник сэтгэлгээ, нийгмийн төлөвшилийг дэмжихэд эцэг, эхчүүдийн оролцоог нэмэгдүүлэх зорилтот ажлуудыг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.
- 1.16 Хүүхдийн тоглоомын талбай, орчны стандартыг мөрдүүлж, хүүхдэд аюулгүй орчин бүрдүүлж, хяналтыг сайжруулна.
- 1.17 Залуу гэр бүлийн эрүүл мэнд, боловсрол, хөдөлмөр эрхлэлт, нийгмийн харилцаа, сэтгэл зүй, хөгжлийн хэрэгцээг дэмжсэн “Залуу гэр бүл” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.18 Тусгай хэрэгцээ /хөгжлийн бэрхшээл/-тэй иргэд хэрэгцээт үйлчилгээгээ авах нөхцлийг төрийн болон бусад байгууллагад бүрдүүлнэ.
- 1.19 Ахмадуудад чиглэсэн насны хишиг хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.20 Ахмад настны чөлөөт цагаа өнгөрөөх, мэдээлэл авах, хөгжих боломжийг бүрдүүлэх хөгжлийн төвийг бий болгож үйл ажиллагааг нь тогтмолжуулна.
- 1.21 Ахмад настны орлогыг нэмэгдүүлэх, мэдлэг туршлагаа залуучуудад өвлүүлж үлдээх зөвлөх үйлчилгээний ажил эрхлэлтийг үр дүнтэй хэлбэрээр үргэлжлүүлнэ.
- 1.22 Гадаад, дотоодын иргэдэд Баруун монголын нүүдэлчдийн соёл иргэншил, үнэт зүйлсийг танилцуулсан өв, соёл, урлаг, аялал жуулчлалыг хөгжүүлнэ.

ХОЁР : ЭДИЙН ЗАСГИЙН ХӨГЖИЛ

- 2.1 “Шинэ хөдөө” хөтөлбөр хэрэгжүүлж малчид, тариаланчдын ая тухтай амьдрах орчныг сайжруулж тогтвортой орлогын эх үүсвэртэй болгоход анхаарна.
- 2.2 Хөдөө аж ахуйн салбарт малчид, тариаланчдын залгамж халааг бэлтгэх “Илгээлтийн эзэн-III” аяныг хэрэгжүүлнэ.
- 2.3 Үндэсний боловсруулах үйлдвэрт арьс, шир, ноос, ноолуур, түүхий эд бэлтгэн тушаасан малчин, мал бүхий иргэдэд чиглэсэн тогтолцоог боловсронгуй болгож өргөжүүлнэ.
- 2.4 Сүү, махны чиглэлийн малын эрчимжсэн аж ахуйн тоог нэмэгдүүлэх бодлого баримтална.
- 2.5 Малыг ялган тэмдэглэх, бүртгэлжүүлэх ажлыг эрчимжүүлж, бүртгэл мэдээллийн нэгдсэн сан, малын гаралтай бүтээгдэхүүнийг мөшгөх цахим тогтолцоог хөгжүүлнэ.
- 2.6 “Монгол мал-2” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, мал эрүүлжүүлэх, чанар, ашиг шимийг сайжруулах ажлыг эрчимжүүлж, малын тоог чанарт шилжүүлж ашиг шим, хүртээмжийг сайжруулах, малын генийн санг хамгаалах, биотехнологийн ололтыг нэвтрүүлнэ.
- 2.7 Мал эмнэлгийн тогтолцооны шинэчлэлийг төгөлдөржүүлж, малын эмч, мал зүйчдийг тэтгэлэгт хөтөлбөрөөр бэлтгэж, багийг мал аж ахуйн мэргэжилтнээр хангана.
- 2.8 Бэлчээр ашиглагчдын холбоо, дундын хоршоо, хот айлын гэх мэт малчдын хамтын нөхөрлөлийн хэлбэрүүдийг дэмжих, малаа чанаржуулах замаар малчдын орлогыг нэмэгдүүлнэ.
- 2.9 Малыг хулгайн гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх, алдагдсан малыг олох боломжийг нэмэгдүүлэх зорилгоор бод малыг нэгдсэн бүртгэлд оруулна.
- 2.10 Орон нутгийн эрэлт хэрэгцээ, онцлогт нийцүүлэн малын үржил, селекцийн ажил, үйлчилгээг чанаржуулах, нийт мал сүрэгт өндөр ашиг шимт малын эзлэх хувийг нэмэгдүүлэх цогц арга хэмжээ авч, цэвэр үүлдрийн малын тоо толгойг өсгөнө.
- 2.11 Фермерүүдийг дэмжиж, малчид, тариаланчдын өрхийн аж ахуйд шаардлагатай эрчим хүч, техник, технологийн шинэчлэлд дэмжлэг үзүүлэх замаар жилийн туршид хүн амын мах, сүүний хэрэгцээг органик хүнсээр тогтвортой хангана.
- 2.12 Тахиа, гахай, зөгий, загасны аж ахуй зэрэг дэд хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэн, хүнсний бүтээгдэхүүний нэр төрлийг олшруулж, нийлүүлэлт, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 2.13 Өрхийн бичил үйлдвэрлэл, үйлчилгээ эрхлэгчдийн өртөг шингэсэн үйлдвэрлэл эрхлэх, нэмүү өртгийн сүлжээнд хамрагдах санаачилгыг түлхүү дэмжиж, зээл, санхүүгийн хөнгөлөлттэй бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 2.14 “АХУЙН ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ” төв (үсчин, зурагчин, гутал, зурагт, гар утас засвар, оёдлын гэх мэт) ажиллуулах замаар ажлын байрыг нэмэгдүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- 2.15 Аялал жуулчлалын гадаад, дотоод хамтын ажиллагаа, сурталчилгаа, маркетингийн ажлыг эрчимжүүлж, үндэсний онцлог, ялгарал бүхий, байгаль орчинд ээлтэй, нутгийн иргэдийг түшиглэсэн тогтвортой эко аялал жуулчлалыг хөгжүүлнэ.
- 2.16 Хөдөө багуудад 4G сүлжээг үе шаттай нэвтрүүлнэ.

ГУРАВ: ЗАСАГЛАЛЫН БОДЛОГО

- 3.1 Төрийн байгууллагад байгаа мэдээллийг иргэд, аж ахуйн нэгжээс шаарддаг байдлыг бүрэн халж, иргэд нэг удаа бүртгүүлээд төрийн цахим үйлчилгээг шуурхай авдаг “Нэг иргэн-нэг бүртгэл” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 3.2 Төрийн байгууллагад хандсан иргэдийн өргөдөл, хүсэлтийг шуурхай шийдэж, тушаал, шийдвэр, үүрэг даалгаврын биелэлтийг цахим хэлбэрээр хянадаг болно.
- 3.3 Төрийн албан хаагч ажил үүрэг гүйцэтгэхдээ танил талд давуу байдал олгохгүй байх, явцуу сонирхол, намын харъяаллаар иргэдэд ялгавартай хандахгүй байх зарчмыг бүрэн хэвшүүлнэ.
- 3.4 Төр, иргэний нийгэм болон бизнесийн байгууллагад авлига, ашиг сонирхолын зөрчлөөс ангид байх хандлага төлөвшүүлж, авлига, албан тушаалын гэмт хэргийн талаарх мэдээллийг урамшуулах эдийн засгийн болон бусад хөшүүргийг бий болгоно.
- 3.5 Төрийн албан хаагчдыг тасралтгүй сургаж хөгжүүлэх цахим сургалтын хөтөлбөрийг үр дүнтэй хэрэгжүүлж, төрийн албан хаагчдын мэдлэг чадвар, хандлагыг шинэчилнэ.

ДӨРӨВ: НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 4.1 Хогийг анхан шатанд нь ангилан ялгаж, цуглуулах асуудлыг зөв менежментээр шийдвэрлэж “хог” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 4.2 Бэлчээрийг усжуулах, худагжуулах ажлыг үргэлжлүүлэн малын бэлчээрийн нөөцийг нэмэгдүүлнэ.
- 4.3 Бэлчээрт хөнөөл учруулж буй царцаа, үлийн цагаан оготно гэх мэт мэрэгч амьтадтай байгаль орчинд халгүй аргаар тэмцэж холбогдох хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 4.4 Бэлчээрийг нөхөн сэргээх “Малчдын дундын сан”-г бий болгоно.
- 4.5 Уул уурхайд тавих иргэдийн хяналт, оролцоог сайжруулж хууль зөрчиж олгогдсон тусгай зөвшөөрлүүдийг хүчингүй болгоно.

ТАВ. СУМЫН ТӨВИЙН ХӨГЖИЛ:

Хүүхдэд ээлтэй, айл өрхийн амьдрах таатай орчныг бий болгоно.

- 5.2.1 Айл өрх, албан байгууллагыг төвлөрсөн цэвэр, бохир усны сүлжээнд холбож нэгдсэн цэвэрлэх байгууламжийн асуудлыг шийдвэрлэнэ.
- 5.2.2 Сумын төвийн тохижилтын ажлыг үргэлжлүүлж төв гудамжийг бетон зам, гэрэлтүүлэг, явган хүний зам, дугуйн замтай болгоно.
- 5.2.3 Сумын төвд залуу гэр бүл, төрийн албан хаагчдад зориулсан нийтийн орон сууц барих ажлыг эхлүүлнэ.
- 5.2.4 Сумын төвийн 0.4 кв-ын цахилгаан дамжуулах агаарын шугамд өргөтгөл, шинэчлэл хийнэ.
- 5.2.5 “10.000” мод хөтөлбөр хэрэгжүүлж ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлнэ.

МОНГОЛ АРДЫН НАМ

УЛААНГОМ СУМЫН МАН-ЫН 2020 ОНЫ

СУМЫН ИТХ-ЫН СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

Монгол улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого болох “АЛСЫН ХАРАА – 2050”, “Монгол улсын тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал – 2030”, Бүсчилсэн хөгжлийн бодлого, УИХ-ын сонгуульд оролцсон МАН-ын мөрийн хөтөлбөр, Увс аймгийн хөгжлийн хэтийн зорилт /2028/ зэрэг бодлогын баримт бичигт үндэслэн аймгийнхаа нийт ард иргэд, бизнес эрхлэгчид, мэргэжлийн байгууллагуудын саналыг тусган орон нутгийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө боловсрууллаа.

ЭРХЭМ ЗОРИЛГО:

Хүүхдэд ээлтэй ХОТ, АРД ИРГЭДИЙН амьдрах таатай орчныг бий болгоно.

УРИА:

Иргэндээ ээлтэй Хөгжлийн төлөө ХҮЧЭЭ НЭГТГЭЕ.

**НЭГ: Хүүхдэд ээлтэй, ард иргэдийн амьдрах таатай орчин бүхий
“НОГООН ХОТ”-ын хөгжил**

- 1.1 Баг бүрт хүүхдийн тоглоомын талбай шинээр барьж, “100.000 мод” хөтөлбөр хэрэгжүүлж, ногоон байгууламжуудыг нэмэгдүүлэн хүүхдийн чөлөөт цагаа өнгөрөөх аюулгүй орчныг бүрдүүлж ажиллана.
- 1.2 “Улаангом цэцэрлэгт хүрээлэн” байгуулж хүүхэд залуусын чөлөөт цагаа зөв боловсон өнгөрүүлэх орчин бүрдүүлнэ.
- 1.3 Гэр хорооллын дэд бүтцийн ажлыг үргэлжлүүлж хашаандаа сайхан амьдрах нөхцлийг бүрдүүлнэ.
- 1.4 Улаангом хотын бохирын болон дулааны төв шугамын өргөтгөл, шинэчлэлийг үргэлжлүүлэн хийж цэвэрлэх байгууламж шинээр барина.
- 1.5 Гэр хороололын зарим хэсгийг дахин төлөвлөх замаар инженерийн дэд бүтэц, зам, харилцаа холбооны сүлжээг өргөтгөж амины болон нийтийн орон сууцжуулах ажлыг эхлүүлнэ.
- 1.6 Ашиглалтын шаардлага хангахгүй байгаа зарим орон сууцнуудыг дахин төлөвлөлтөд оруулна.
- 1.7 Орон сууцнуудыг хариуцсан СӨХ байгуулж төрөөс дэмжиж ажиллана.
- 1.8 Зарим орон сууцны зоорийн давхрын шугам сүлжээг шинэчилж, дээвэр, фасадны их засвар хийнэ.
- 1.9 Түрээсийн орон сууц шинээр барьж зорилтот бүлгийн иргэдийг хамруулна.
- 1.10 Шинээр газар олгогдсон суурьшилын бүсэд цахилгаан хангамж хүргэж, хүчдэлийн уналттай хэсгүүдийг дахин төлөвлөнө.
- 1.11 1000 айлын шинэ орон сууц барьж ашиглалтад оруулна.
- 1.12 Цогцолбор 1-р сургуулийн хуучин барилгыг буулгаж 1200 хүүхдийн хүчин чадалтай сургуулийн барилга, 150 хүүхдийн дотуур байр барина.
- 1.13 Зарим сургууль, цэцэрлэгт их засвар хийж 8-р цэцэрлэгийн өргөтгөл барина.
- 1.14 3-р багийн шинэ орон сууцны хороололд 1200 хүүхдийн сургууль, 250 хүүхдийн цэцэрлэг барина.
- 1.15 Нүхэн жорлонтой бүх цэцэрлэг, сургууль, дотуур байрыг орчин үеийн ариун цэврийн өрөөтэй болгож, хүүхдэд ээлтэй орчин бүрдүүлнэ.
- 1.16 Хүүхдийг зам тээврийн ослоос урьдчилан сэргийлж, хүүхэд олноор зорчих хэсгийг гарц, гэрлэн дохио, хурд сааруулагч, камертай болгоно.
- 1.17 Хүүхдийн паркийг шинээр төлөвлөн байнгын ажиллагаатай болгоно.
- 1.18 Залуучуудын гарааны бизнесийг бүхий л хэлбэрээр дэмжиж төрийн оролцоотойгоор дундын оффисе /HUB office / байгуулан өсөж хөгжих боломжоор хангаж ажиллана.
- 1.19 Улаангом хотын 1-р багт дэд бүтцийн дэд төв байгуулж дагуул хот болон хөгжих эхлэлийг тавина.
- 1.20 Улаантолгойн үерийн барилга байгууламжийг сэргээн засварлаж, хиймэл нуурын услалтын системийг сэргээж сайжруулна.
- 1.21 Аймгийн төвийн гэр хорооллыг Юнивишний гурвалсан сүлжээнд бүрэн холбоно.
- 1.22 Ашиглагдахгүй байгаа газруудыг дахин төлөвлөх замаар эдийн засгийн эргэлтэд оруулна.
- 1.23 Хүнсний ногооны механикжсан зоорь ашиглалтад оруулж хүн амын хүнсний ногооны хэрэгцээг дотоодоосоо бүрэн хангана.
- 1.24 Хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийн агро парк байгуулна.

ХОЁР: ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 2.1 Орлого багатай өрхийн ажил эрхлээгүй насанд хүрсэн гишүүдийг мэргэшил эзэмшүүлэх, ур чадварыг нь ахиулах сургалтад хамруулж, хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжинэ.
- 2.2 Хүүхэд бүрийг хадгаламжтай болгох “Хуримтлалтай хүүхэд” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 2.3 Иргэдийн туршлага, ур чадварт түшиглэн хувиараа хөдөлмөр эрхлэх боломжийг дэмжиж, шаардлагатай техник, тоног төхөөрөмжийн хөнгөлөлттэй зээлд хамруулах бодлого баримтална.

- 2.4 Иргэдийн эрүүл мэндийн нэгдсэн сан үүсгэж, өрхийн эрүүл мэндийн төвүүдийн оношлогоо, мэдээллийг дотоодод болон олон улсад цахимаар солилцох тогтолцоо бүрдүүлнэ.
- 2.5 “Эрүүл шүд -Эрүүл хүүхэд” хөтөлбөрийг үргэлжлүүлж, хүүхдийн хоолойн архаг/ангина/ өвчнийг эрт илрүүлэн эмчлэх, ирээдүйд учрах эрүүл мэндийн эрсдлээс бага насанд нь сэргүүлэх “Эрүүл ирээдүй” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 2.6 “Эрүүл чийрэг эр хүн” хөтөлбөр хэрэгжүүлж эрэгтэйчүүдийн дундаж наслалтыг уртасгахад чиглэсэн бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 2.7 Эмэгтэйчүүдийн товлोलт дархлаажуулалтыг аймгийн хэмжээнд нэвтрүүлж, умайн хүзүүний хорт хавдраас сэргийлэх, хөхний эрүүл мэндийг хамгаалах “Энх бүсгүй” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 2.8 Хорт хавдрын оношилгоо, эмчилгээний төв байгуулж хавдрын эрт үеийн илрүүлэлт, урьдчилан сэргийлэлтэд онцгойлон анхаарч аймагтаа хорт хавдрын мэс засал хийдэг болно.
- 2.9 Өрхийн ЭМТ-ийн их засвар, өргөтгөлийн ажлыг үе шаттай хэрэгжүүлж, дотор ариун цэврийн байгууламжтай болгоно.
- 2.10 Багш нарын мэргэжлийн тасралтгүй хөгжлийг дэмжиж, мэргэжил дээшлүүлэх гадаад, дотоодын сургалт, үйл ажиллагаанд хамруулж, “Чадварлаг багш” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 2.11 Хүүхэд харах үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлж, 1-2 хүртэлх насны хүүхдийг хамруулах боломжтой болгож, яслийн үйлчилгээг сэргээнэ.
- 2.12 Цэцэрлэгийн хүүхэд хүлээж авах, өгөх цагийг уртасгаж эцэг, эхчүүдэд ажлаа тараад хүүхдээ авах боломжийг бүрдүүлнэ.
- 2.13 Өвлийн улиралд хүүхдийг ханиад томуу, халдварт өвчнөөс сэргийлэх зорилгоор ЕБС-ийн сурагчдын өвлийн амралтын хугацааг уртасгах, хичээлийн цагийг богиносгох зохицуулалт хийнэ.
- 2.14 ЕБС-ийн үдийн цай хөтөлбөрийг үдийн хоол хөтөлбөр болгон сайжруулж сурагчдад шим тэжээл, амин дэмээр баялаг хоолоор үйлчилж, хүүхдийн эрүүл мэндэд сөрөг нөлөөтэй аливаа хүнсний бүтээгдэхүүнийг сургуулийн орчинд худалдаалахыг зогсооно.
- 2.15 Тусгай хэрэгцээ /хөгжлийн бэрхшээл/-тэй хүүхэд ердийн сургууль, цэцэрлэгт сурах, хөгжих орчныг бүрдүүлнэ.
- 2.16 Сургууль тус бүрт өдөр өнжүүлэх анги, бүлэг хичээллүүлэх нөхцлийг дэмжинэ.
- 2.17 Хашаандаа инженерийн дэд бүтэц бүхий хувийн сууц барьж буй өрхийг ипотекийн зээлд хамрагдах нөхцлийг бүрдүүлнэ.
- 2.18 Хүүхдийн тоглоомын талбай, орчны стандартыг мөрдүүлж, хүүхдэд аюулгүй орчин бүрдүүлж, хяналтыг сайжруулна.
- 2.19 Баруун бүсийн хүүхдийн хөгжлийн төвд түшиглэн оюун ухааны академийн салбарыг байгуулж, хүүхдүүдийн авъяас чадварыг хөгжүүлэх төрөл бүрийн сонгон, секц, дугуйлангийн үйл ажиллагааг өргөжүүлнэ.
- 2.20 Гэр бүл, хүүхэд, оюутан, залуучууд чөлөөт цагаа зөв боловсон өнгөрөөх орчин бий болгоход зориулсан төвүүд болон кино театр, спорт цогцолбор, цэцэрлэгт хүрээлэнтэй болно.
- 2.21 Залуу гэр бүлийн эрүүл мэнд, боловсрол, хөдөлмөр эрхлэлт, нийгмийн харилцаа, сэтгэл зүй, хөгжлийн хэрэгцээг дэмжсэн “Залуу гэр бүл” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 2.22 Тусгай хэрэгцээтэй иргэдийн хөгжлийн төв байгуулна.
- 2.23 Ахмадуудад чиглэсэн насны хишиг хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 2.24 Аймгийн ахмадын ордны өргөтгөл, урлагийн заал барина.

ГУРАВ : ЭДИЙН ЗАСГИЙН ХӨГЖИЛ

- 3.1 “Шинэ хөдөө” хөтөлбөр хэрэгжүүлж малчид, тариаланчдын ая тухтай амьдрах орчныг сайжруулж тогтвортой орлогын эх үүсвэртэй болгоход анхаарна.
- 3.2 Хөдөө аж ахуйн салбарт малчид, тариаланчдын залгамж халааг бэлтгэх “Илгээлтийн эзэн-III” аяныг хэрэгжүүлнэ.
- 3.3 Сүү, махны чиглэлийн малын эрчимжсэн аж ахуйн тоог нэмэгдүүлж, төв суурин газрын сүү, махны хэрэгцээг бүрэн хангах бодлого баримтална.
- 3.4 “Атар-4” аяныг хэрэгжүүлж, тариалангийн тогтвортой үйлдвэрлэлийг хөгжүүлж, аймгийнхаа гурилын дотоодын хэрэгцээг бүрэн хангадаг болно.
- 3.5 Малыг ялган тэмдэглэх, бүртгэлжүүлэх ажлыг эрчимжүүлж, бүртгэл мэдээллийн нэгдсэн сан, малын гаралтай бүтээгдэхүүнийг мөшгөх цахим тогтолцоог хөгжүүлнэ.

- 3.6 “Монгол мал-2” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, мал эрүүлжүүлэх, чанар, ашиг шимийг сайжруулах ажлыг эрчимжүүлж, малын тоог чанарт шилжүүлж ашиг шим, хүртээмжийг сайжруулах, малын генийн санг хамгаалах, биотехнологийн ололтыг нэвтрүүлнэ.
- 3.7 Улаангом дахь Газар тариалангийн эрдэм шинжилгээний салбарыг түшиглэн эрдэм шинжилгээ, туршилт судалгаа, үр үржүүлгийн төв болгох асуудлыг шийдвэрлэнэ.
- 3.8 Төмс, манжин, лууван, сонгино, байцаа зэрэг хүнсний ногооны үр үржүүлэх төвийг Улаангом суманд байгуулж, хүнсний ногооны чанартай үрээр Монгол улсын хэмжээний хэрэгцээг хангана.
- 3.9 Хүлэмж, агуулахын аж ахуйг хөгжүүлэх замаар Увс нутагтаа тарьж ургуулсан төмс, байцаа, манжин, лууван, сонгино, сармисаар дотоодын хэрэгцээгээ бүрэн хангах бодлогыг хэрэгжүүлнэ.
- 3.10 Фермерүүдийг дэмжиж, малчид, тариаланчдын өрхийн аж ахуйд шаардлагатай эрчим хүч, техник, технологийн шинэчлэлд дэмжлэг үзүүлэх замаар жилийн туршид хүн амын мах, сүүний хэрэгцээг органик хүнсээр тогтвортой хангана.
- 3.11 Тахиа, гахай, зөгий, загасны аж ахуй зэрэг дэд хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэн, хүнсний бүтээгдэхүүний нэр төрлийг олшруулж, нийлүүлэлт, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 3.12 Чацаргана, үхрийн нүд, бусад жимс жимсгэнэ тариалж, цэвэр сортын жимсний суулгац, олон төрлийн бүтээгдэхүүн бэлтгэдэг хэмжээг нэмэгдүүлэх, гадаад зах зээлийн дэмжлэгээр чацарганы кластерийг өргөжүүлэн хөгжүүлж, боловсруулах үйлдвэр, хадгалах, хөлдөөх зоорь байгуулах, байгалийн зэрлэг чацарганыг хамгаалж, нөхөн сэргээх, эзэнжүүлэх замаар энэ чиглэлийн ажлыг эрс нэмэгдүүлж, тариалагч, үйлдвэрлэгчид, нутгийн иргэдийн өрхийн орлогыг нэмэгдүүлнэ.
- 3.13 Өрхийн бичил үйлдвэрлэл, үйлчилгээ эрхлэгчдийн өртөг шингэсэн үйлдвэрлэл эрхлэх, нэмүү өртгийн сүлжээнд хамрагдах санаачилгыг түлхүү дэмжиж, зээл, санхүүгийн хөнгөлөлттэй бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 3.14 Цагаан ултай гутлын үйлдвэрлэлийг бүсийн эрэлт хэрэгцээнд нийцүүлэн кластерийн загвараар хөгжүүлэх, түүхий эдийг дотоодоос хангах зорилгоор арьс шир боловсруулах үйлдвэрийн технологийг сайжруулна.
- 3.15 Барилгын материалын үйлдвэрлэлийн хэмжээ, нэр төрлийг нэмэгдүүлж, чанар стандартын шаардлага хангасан бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэнэ.
- 3.16 Сүүний нөөц ашиглалтыг сайжруулж, үйлдвэрийн аргаар боловсруулсан сүүний хэмжээг нэмэгдүүлэх зорилгоор орон нутагт сүү, сүүн бүтээгдэхүүний бага, дунд оврын үйлдвэр байгуулахад анхаарч ажиллана.
- 3.17 Жимс, жимсгэнэ, чацаргана, хүнсний ногоогоор эрүүл мэндийг дэмжихэд чиглэсэн ундаа, шүүс боловсруулах шинэ технологи бүхий үйлдвэр байгуулахад анхаарч ажиллана.
- 3.18 Орон нутагт хэрэгцээтэй шинжлэх ухаан, технологи, инновацын ололт амжилтыг судлах, нэвтрүүлэх, дотоодын судалгаа, шинжилгээний ажлыг дэмжих зорилго бүхий “Судалгаа, бизнес хөгжүүлэлт, технологи дамжуулалтын төв” байгуулан хөгжүүлэх замаар эдийн засгийн салбарын хурдасгуур бий болгоно.
- 3.19 Улаангом-Увс нуур чиглэлийн 25,84 км хатуу хучилттай авто замыг барьж, зам дагуух үйлчилгээг олон улсын жишигт хүргэн, “Аялал жуулчлал”-ын цогцолбор байгуулна.
- 3.20 Аймгийн төвд жуулчдад зориулсан орчин, худалдаа, үйлчилгээ бүхий гудамж байгуулна.
- 3.21 Улаангом хотын цэвэрлэх байгууламжийг шинээр барьж өсөн нэмэгдэж буй хэрэглээний ачааллыг даахуйц, байгаль орчинд халгүй шийдлийг бий болгоно.
- 3.22 Улаангом хот доторх нийтийн тээврийн үйлчилгээний чанар хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.

ДӨРӨВ: ЗАСАГЛАЛЫН БОДЛОГО

- 4.1 Төрийн байгууллагад хандсан иргэдийн өргөдөл, хүсэлтийг шуурхай шийдэж, тушаал, шийдвэр, үүрэг даалгаврын биелэлтийг цахим хэлбэрээр хянадаг болно.
- 4.2 Төрийн албан хаагч ажил үүрэг гүйцэтгэхдээ танил талд давуу байдал олгохгүй байх, явцуу сонирхол, намын харъяалаар иргэдэд ялгавартай хандахгүй байх зарчмыг бүрэн хэвшүүлнэ.
- 4.3 Төрийн албан хаагчдыг тасралтгүй сургаж хөгжүүлэх цахим сургалтын хөтөлбөрийг үр дүнтэй хэрэгжүүлж, төрийн албан хаагчдын мэдлэг чадвар, хандлагыг шинэчилнэ.
- 4.4 Төрийн байгууллагуудын нэгдсэн байр барьж төрийн үйлчилгээг нэг дороос шуурхай зохион байгуулах боломжийг бүрдүүлж төрийн албаны барилга бүрийн гарч байсан ашиглалтын зардлыг бууруулж ажлын цаг ашиглалт, бүтээмжийг нэмэгдүүлнэ.

- 4.5 Төрийн зарим чиг үүргийг иргэний нийгмийн байгууллага, мэргэжлийн холбоодоор гүйцэтгүүлэх бодлого баримталж, 4 талт түншлэлийг хөгжүүлэх бодлогыг дэмжин ажиллана
- 4.6 Улаангом сумын гудамжны камержуулалтыг нэмэгдүүлэх, иргэдийг гэмт халдлага, зөрчлөөс хамгаалах нөхцөлийг сайжруулна.

ТАВ: НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 5.1 Ус хангамжийн эх үүсвэрийн барилга байгууламжийг засварлан, хамгаалалтын дэглэмийг мөрдүүлж хүн амыг баталгаат ундны усаар хангана.
- 5.2 Хатуулаг ихтэй болон цэвэршүүлэх шаардлагатай ундны ус бүхий гүн өрмийн худагт ус цэвэршүүлэх төхөөрөмж суурилуулах, гэр хорооллын худгуудад энгийн хамгаалалтын бүсийн дэглэмийг мөрдүүлэн тоолууржуулна.
- 5.3 Хогийг анхан шатанд нь ангилан ялгаж, цуглуулах асуудлыг зөв менежментээр шийдвэрлэж “хог” хөтөлбөр хэрэгжүүлэн хог боловсруулах үйлдвэр ашиглалтад оруулна.
- 5.4 Бэлчээрийг усжуулах, худагжуулах ажлыг үргэлжлүүлэн малын бэлчээрийн нөөцийг нэмэгдүүлнэ.
- 5.5 Бэлчээрт хөнөөл учруулж буй царцаа, үлийн цагаан оготно гэх мэт мэрэгч амьтадтай байгаль орчинд халгүй аргаар тэмцэж холбогдох хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 5.6 Төвлөрсөн дэд бүтцэд холбогдох боломжгүй газруудад “Жорлон” хөтөлбөр хэрэгжүүлж хөрс, усны бохирдлыг бууруулна.
- 5.7 Уул уурхайд тавих иргэдийн хяналт, оролцоог сайжруулж хууль зөрчиж олгогдсон тусгай зөвшөөрлүүдийг хүчингүй болгоно.
- 5.8 Бичил уурхайтай холбоотой асуудлыг цэгцэлж, хууль, журмын дагуу үйл ажиллагааг нь дэмжиж байгаль орчны нөхөн сэргээлтийг үр дүнтэй хийлгэнэ.
- 5.9 Түгээмэл тархацтай ашигт малтмалын хууль бус олборлолтыг зогсоож, нийгэм, эдийн засаг, байгаль орчны шаардлага, батлагдсан нөөцөд тулгуурлан орд карьерыг эзэмшүүлэх, ашиглалтын төлбөр, үнэлгээг шинэчлэн мөрдүүлнэ.
- 5.10 Барилгын материалын үйлдвэрүүдийг аймгийн төвөөс үе шаттай гаргана.
- 5.11 Нүүрсний уурхайнуудыг түшиглэн шахмал түлшний үйлдвэр барьж байгуулан аймгийн төвийн агаарын бохирдлыг бууруулна.

_____о О о_____